

А вье коммунист

1937 II

АУЛ КОММУНИСТИ

„АУЛЬНЫЙ КОММУНИСТ“

Партийно-массовый журнал
Орган ЦК КП(б) Казахстана

№ 11

QAZAQYSTAN K(В)P ORGALBQ KOMIYTE-
TINIŇ PARTIJA-KÖPСILIK CORNALB

1937

Аяна бир тет съядь. 6-сы съювь

V. I. LENIN

Совет өкіметинің екі сыль

„Веднотань“ оқувсыларьның васьт көрсилігі — саруалар. Совет өкіметинің екі сыльда ромесиктердің және капиталистердің езувінен азат етилген сол ондақан миллион еңбексі саруаларды қуттықтар, бул азат болуы туғраль бир несе сөз айтам.

Совет өкіметі — еңбексiler өкіметі, капитальдық вуқавьн узген өкімет, Ресежде қулақ естимеген, адам айтқысыз қыжыңсылқтар мен кыресір отыр. Ресејдің, ал одан соң вукил дуніе сызiniң ромесиктері мен капиталистері Совет өкіметинің улгисінен қорқыр, ол вукил дуніе сызiniң сымьсыларьн өзине тилектес және көмексі етір аларь дер қорқыр аласуқан дусрандық көрсетіп Совет өкіметіне қарсы соқысыр отыр.

Елмиз ісіндегі заговорлар, сеқословактарды ақсақа сықыр алуы, Сивірге, Арқангеліскіге, Карказға, Оң тустікке, Петроградтың маңына сел елдің әскерлерін төгуы, Колсакқа, Деніккіге, Јувденікке және патсапның васқа генералдарына көмек ретінде берілген сыздеген миллион сомдар, — осылың вәрің қолданьр, варьлқ елдердің капиталистері соқыс керек-сарақтарьн сатуыдан тарқан миллион, миллијардтақан сомдарьн сымсар отыр. Совет өкіметін қулатуы үсін қолдарьнан келгенін қасар отыр.

Муньң вәрі де нәтижесіз. Совет өкіметі осы көз көріп, қулақ естимеген қыжыңсылқтарды сепірі, соқыстан, блокадadan, астықтан, тағарьсыздықтан, транспорттың вузылуынан, вукил елдің кыжзельвінен туықан ел авыр қасиреттерді сықыр, берік отыр.

Казирдің, өзінде-ақ Ресеждегі Совет өкіметі варьлқ дуніе сызiniң сымьсыларьн өз қарына тартты. Болсевијзмді және Совет өкіметін әнгіме етпей отықан бир ел де сық.

Совет өкіметі туғраль капиталистер өспенділік пен сөјлејді, аласуқан савьздық қасар, өсек таратарь. Бірақ, олар өздерінің сол өспенділіктері мен өздерін өздері устар вереді, сыјтір, вукил дуніе сызи сымьсыларьның көрсилігі вуғынқы көсемдерінен сырт айналыр, Совет өкіметі сыққа сықыр қатыр.

Совет өкіметі дусранлың Ресејге қыспрақ қасавьнан қансылқан, азар секкен. Бірақ, ујте турса да Совет өкіметі вукил дуніе сызин сыңді, сыңгенде варьлқ сырлерде еңбексі вуқараның тилегін өзимізге авдарыандықтымыз мақнасында сыңді.

Вукил дуніе сызінде Совет өкіметинің сынуы қалтамасыз етилген іс. Мәселе тек вақытта.

Соқыстан және кыжзелістен туықан қулақ естимеген авыр сықсылқтар, астықтың азартарь және қыжыңсылқтар болса да, Совет өкіметинің берік болуы севебі не?

memleketinin
79519-3

Sevevi ol eñbekçilerdiñ öz ökimeti, miñlijondaqan çumьscь çäne caruvalardıñ ökimeti.

Çumьscьlar memleket vijligin qolında ustap otır. Çumьscьlar miñlijon-
daqan eñbekçi caruvalarğa kömektesip otır.

Sovet ökimeti romeccikterdi çäne kapitalisterdi qulatır, olardıñ öki-
metin qajta ornatraqь voloqan nijetterinen qalьqть qattь qoroqar otır.

*Sovet ökimeti özinin, kömeginin, vykil küsterin vasьm көрсілік eñbekçi
caruvalarğa, kedej çäne ortaca caruvalarğa verip otır.*

Sovet ökimeti kuvlakqa, vajqa, çeke menciк ijesine, spekuvlontqa,
çumьs istemej tegin rajda tarqьsь kelgen, qalьqтьн çoqьsььoьн, acarьsь-
ьoьн rajdalanьp vajьoьsь kelgen adamdarğa çol bermejdi.

Sovet ökimeti — spekuvlonttarğa, menciк ijelerine, kapitalisterge, ro-
meciкterge qarьsь, eñbekçilerdi çaqtajdь.

Mine, Sovet ökimeti kücinin, beriktiginin сьqatьн çeri, onьн vykil dy-
nije çyzinde çenilmevinin сьqatьн çeri osь.

Vykil dynije çyzinde ondaqan, çyzdegen miñlijon çumьscь çäne caruvalar
romeciкterdiñ çäne kapitalisterdiñ ezyvin, qorlavьн, talavьн vasь-
nan kecirди. Al eski memleket, monarqijalar da, „demokratijalьq“ (çaloqan
demokratijalьq) respuvlijkalar da qanavьsьlarğa kömektesip, eñbekçilerdi
qьsьp otırdь.

Varьq elderdiñ ondaqan, çyzdegen miñlijon çumьscь çäne caruvalarь
munь viledi, munь көрди, munьн дәмін tattь, munь vasьnan kecirди çä-
ne kecirip te otır.

Imperijalistik soqьs төrt çьldan artьoььraqqa sozьldь, ondaqan miñlijon
adamdar өліp, zaqьp volьp qaldь — ne үсін vulajboldь? Kapitalisterdiñ
tavьsьн volьv үсін, гьjnьктar үсін, rajda үсін, kolonijalar үсін, banki-
lerdiñ vijlevi үсін boldь.

German imperijalizminin сьrtqьctarь көзір өзderin өзderi күн sajnь
gazvojnik, talavьсь, eñbekçilerdi ezyvci, qalьqтьн çoqьsььoь arqasьnda
vajuvьсь, әlsiz qalьqtardь qьsьmqa saluvьсь retinde әckereler otırdan
Anglija-Pransija imperijalizminin сьrtqьctarьнн çenlip otır.

Vykil dynije çyzinde çumьscьlar men caruvalardıñ Sovet ökimetine
tlevlestigi әsetin sevevi mine osь.

Kapitalğa qarьsь avьr, qьjnь küres çenimpaz tyrde Resejde vastaldь.
Bul küres varьq elderde etek alьp kenip keledi.

*Bul küres vykil dynije çyzilik Sovet respuvlijkasьнн çenyvi men
ajaqtalmaq.*

1919-ç. nojabr, Сьqarmalar, XXIV tom, 520—521-better.

J. STALIN

Oktəvr revolyutsijasьнн qalьq agalьq сьjratь

ОКТӘВРДИН ОН ÇьLDьOьНА

Oktəvr revolyutsijasь tek „ultardьн сенberindegi“ revolyutsija qana
emes. Ol, ең aldь мен, internatsijonalьq, çer çyzilik сьjratь revolyutsija,
yjikeni, ol adam valasьнн çer çyzilik tariqьnda eski, kapitalistik dynije-
den çana, soisjalistik dynijege negizinen bet vurqandьqть көрсетedi.

Vurьnoь vaqьttarda revolyutsijalar әdette vijlik çurgizgen qanavьsьlardьн
bir tovьннн ognьna qanavьsьlardьн екinci tovьннн vijlikti өз qolьna aluvь

men tınuvıy edi. Qanavcylar almasıp otıradı da, qanavcılıq qala bergıci edi. Quldardıñ vostandıq qolındaqıy qozqalıstarı kezinde istin çajı osındaı boldı. Krepostnikterdiñ keterilis çasaqan dävirinde de istin çajı osındaı edi. Anglijada, Pransijada, Germanijada bolqan belgili „ulı“ revolyutsijalardıñ dävirinde de istin çajı osındaı boldı. Men Parij komıunınasın sız qılyp otırqanym çoq, Parij komıunınası—proletarijatnyñ tarijaty kapitalizmgе qarşı burjuvas kelgen birinci, ataqtı, ajvındı, biraq, sonda da künildegideı volıp sıqpaqan tıgısuıvıy edil.

Oktabr revolyutsijasınyñ bul revolyutsijalardan priınsiptik ajrtması bar. Ol qanavdıñ bir tyrinıñ ornına qanavdıñ ekinci tyrin qoldanıvıdı, qanavcılardıñ bir tovnıñ ornına qanavcılardıñ ekinci tovnı otırqızuıvıdı öziniñ maqsatı etip ustamaıdı, adamnyñ adamdı qanavcılıqnyñ qandajın bolsa da, qanavcı toptardıñ qaj qajısuın bolsa da çojıvıdı, proletarijat diktatıvırasın ornatuıvıdı, bul vaqıtqa dejin emir syrip kelgen ezilgen taptardıñ icindegi eñ revolyutsijacı taptıñ ökimetin ornatuıvıdı, çana, tapsız sotsijalistik qoqam qurıvıdı öziniñ maqsatı etip ustajdı.

Mine sondıqtanda, Oktabr revolyutsijasınyñ çenyvi adam balasınyñ tarijında negizinen perelom çasalqandıqın, çer çyzilik kapitalizminin tarıjıqı taqdirlerinde negizinen perelom çasalqandıqın, çer çyzilik proletarijatnyñ vostandıq qolındaqıy qozqalısında negizinen perelom çasalqandıqın, vykil çer çyzindegi qanalqan buqaranıñ kyres adisterinde, uıym tyrlerinde, turmıstarı men adetterinde, мәdenijeti men ijdeologijasında negizinen perelom çasalqandıqın kersetedi.

Oktabr revolyutsijasınyñ internatsionaldıq, çer çyzilik syjratıy revolyutsija bolqandıqın negizi de osınynda.

Oktabr revolyutsijasınyñ özderiniñ azat volıvına kepil vola alatındıqın bilip, varlıq elderdiñ qanalqan taptarınyñ Oktabr revolyutsijasın sıny men syjetindiginı tyvi de osınynda.

Çer çyzindegi revolyutsija qozqalısnyñ örkendevine Oktabr revolyutsijasınyñ әseri tijip otırqan bir qatar negizgi мәselelerdi kersetip ötyvge voladı.

1. Oktabr revolyutsijasınyñ, eñ aldı men, tamaca çeri sol—ol çer çyzilik imperijalizminin majdanıñ vuzdı, eñ iri kapitalistik elderdiñ birinde imperijalistik burjuvazıjanı qılatı çana ökimet vasına sotsijalistik proletarijatı otırqıvıdı.

Çaldanoqandardıñ tavı, quvdalanoqandardıñ tavı, ezilgender men qanalqandardıñ tavı, öziniñ ylgisi men çer çyzilik proletarijatı qıvıqtıvı, adam balasınyñ tarijında tuñqıçret ystemdik qurıvıdı taptıñ дәreçesine kәterildi.

Bul—Oktabr revolyutsijası çaqa zamandı, imperijalizm elderind eproletarijat revolyutsijalarınyñ zamanın tuvıvıdı degen söz.

Ol romeccikter men kapitalisterden өndiris sajmandarı men өndiris quraldarın tartıp alıp, olardı qoqamdıq mylikke ajnaldıvıdı.

Syjtıp burjuvazıjalıq mylikke sotsijalistik mylikti qarama-qarşı qojdı. Munıny men ol kapitalisterdiñ burjuvalıq mylik qol sıqpaıvıq, ardaqtı, мәngilik mylik volıp tavıladı degen өtirgin әскereledi.

Ol burjuvazıjadan ökimetti tartıp aldı, burjuvazıjanı sajasij pravalarдан çırdaı etti, burjuvazıjanıñ memlekettik apparatın tas-talqan qıldı, ökimetti sovetterdiñ qolına verdi, syjtıp, kapitalisterdiñ demokratiası bolqan burjuvalıq parlamentariizmgе proletarijatnyñ demokratiası bolqan sovetterdiñ sotsijalistik ökimetin qarama-qarşı qojdı. Revolyutsijadan son ekinci künı aq „burjuvas kapitalisterdiñ varlıq da sajlav pravasınan ajrtıladı“ degen sözdi vajaqı 1887-çylyñ aytqanda Laparg әvden duıvı ajtıvı. Munıny men Oktabr revolyutsijası sotsijal-demokrattardıñ kәzirgi kezde sotsijalizmgе vejbit tyrde, burjuvalıq parlamentariizm arqıly çetyvge mymkin degen өtirgin әскereledi.

Biraq, Oktabr revolyutsijası munı menen toqtıqan çoq, toqtaj almas ta edi. Eski, burıuvazıyalıq dınyınen qıratır, ol çana, sotsıjalıstık dınyınen qura vastadı. Oktabr revolyutsıjasın on çılovoq partıjanı, kəsıpcıler odaqtarın, sovetterdı kooperatsıjanı, mädenıj ıjımdardı, trıansporttı, önerlı kəsıptı, qızıl armıjanı qurıvıdı on çıldıq volır tabıladı. SSSRdaq sotsıjalızmnı qurıls maıdanındaq davsız tabıstarı proletarıjattı burıuvazıjasız çane eldı burıuvazıja qarsı ojdaqıdaj vasqara alatındıqın, onı önerlı kəsıptı burıuvazıjasız çane burıuvazıja qarsı ojdaqıdaj qura alatındıqın, onı varıq qalıq carıvasılyqın burıuvazıjasız çane burıuvazıja qarsı ojdaqıdaj basılyq ete alatındıqın, ajnalasındaq kaptalıstık qorcavoja qaramastan sotsıjalızmdı qura alatındıqın ajqın kersetıp otır.

Bas pen denenı özge mıcelerı qarınsız qalaj kın elte almajtı volısa, qanalıvsılar da qanavcıarsız solaj kın elte almajdı degen eski „teorıja“ eski zamannı tarıqındaq rıjın senatırın, Menenıj Agrıptın, „teorıjası“ qana emes. Bul „teorıja“ kızırgı kezde çalıp sotsıjal-demokkratıjanı sajasıj „rısepesını“ esırese imperıjalıstık burıuvazıja men odaqtasuvdı kezdejtın sotsıjal-demokratıja sajasatın ırge tası volır tabıladı. Predrassıvıka volır ketken bul „teorıja“ qızırgı kezde kaptalıstık elderdı proletarıjatın revolyutsıjasıdandırıv çolındaq en ırı keđerıgılerdı bırı volır tabıladı. Oktabr revolyutsıjasın en maıyzdı nətıjçelerını bırı—ol bul etırık „teorıja“ etıre soqqı verdı. Oktabr revolyutsıjasın osı çane osı sıjaqtı nətıjçelerı kaptalıstık elderdegi çımıscı tabın revolyutsıjalıq qozqalısnı mıqtar eser etpej qojmadı çane mıqtar eser etpej qala almajdı degendı taq da däleldevdı keregi var ma?

Kaptalıstık elderdegi kommıvnızmnı yder ösyvı, çer çyzındegı proletarıjatın SSSRdı proletarıjatına tılektestıgını artıv, aqırında çımıscı delegattarın Sovet elıne aqır kelyvı sıqıldı çalıpıra bırdıj ajılı paktılar Oktabr revolyutsıjasın çacqan dänderını çemis bere vastaqandıqın davsız kersetıp otır.

2. Oktabr revolyutsıjası imperıjalızmdı tek onı ystemdık qırqan ortalıqtarında qana, „metropolıjalarda“ qana çajqaltqan çoq. Ol imperıjalızmnı ırkı çaqına (tıl) çane onı cettıge tarımaqtarına soqqı verıp, kolonıja çana taveıdı elderdegi imperıjalızmnı ystemdıgını vosansıtı.

Pomessıkter men kaptalıstıterdı qulatır, oktabr revolyutsıjası ultıq-kolonıjalıq ezyvdı çıncırın yzdı, bası vajtaq memlekettı ultarın bırı qaldırımaj varıqında bul ezgıden qılqardı. Ezılgen qalqtardı azat etpej tırır, proletarıjat özın de azat ete almajdı. Oktabr revolyutsıjasın ajırqsa belgısı sol—ol SSSR-da bul ultıq-kolonıjalıq revolyutsıjalardı ult-ultı öcıtırv, ult-ultı tıjıstırv tıvın koterıp çyzgızgen çoq, SSSRdaq ultardı çımıscılar men carıvaların ultıldıq tılegı ycı emes, internatsıjonalızın tılegı ycı öz ara senımdılık çane tıvısqandıq çol men ıntımaqtastırv tıvın koterıp çırgızdı.

Ultıq-kolonıjalıq revolyutsıjalar bızde proletarıjatın çol basılyq men çana internatsıjonalızmnı tıvı astına ötkendıkten mıne sondıqtan, parıja¹-qalqtar, qıl-qalqtar, adam balasın tarıqında tıdıqıret çın maısındı erıktı, çın maısındı teq qalqtardı däreçesıne çettı, özderının ylgısı menen çer çyzındegı ezılgen qalqtardı qızıqtır otır.

Bul, Oktabr revolyutsıjası çana zamandı, çer çyzını ezılgen elderındı proletarıjat pen odaq çasaj otırır, proletarıjatın basılyq men ötkızılıp çatqan kolonıjalıq revolyutsıjalardı zamanın tıvoızdı degendık voladı.

¹ Parıja — ırıdejadıaq varıq pravadan çırđaj volqan eldı tımengı qavaltı. Red.

Buryn dınyje eçelden tømnen tuqym men asyl tuqymqa, qara tuqym men aq tuqymqa völinedi, bulardyñ birincisiniñ mädenijetke ijkemi çoq, bular qanaluıqa tijisti, al ekinçileri birincilerdi qanavqa tijisti bolıan birdeñ bir mädenijetti tuqym volyp tavylady degen pikir „oryn terken“ volatyn. Endi—bul erteginiñ tas-talqan sıjap dalaqa tastaldy dep bilyv kerek. Oktabr revolyutsijasınyñ eñ mañyzdy nätiçeleriniñ biri sol—ol bul ertegige öltire soqqy veıdi, azat etilgen, Sovet örkendeviniñ arnasyña tartylıan evropalyq emes qalyqtardyñ syn mänsinde aldınqy qatarly mädenijet pen syn mänsinde aldınqy qatarly siblijatsiyanı evropalyq qalyqtardan bir de kem emes дәreçede alqa bastıra alatyndıqyn is çyzinde көrsetti.

Buryn ezilgen qalyqtardy azat etyvdin birdeñ bir әdisi—burçivalıq ult cıldyq әdisi, ultardyñ birinen biri açyrasuv әdisi, olardy alcaqtatuv әdisi, tyrlı ultardyñ eñbekçiler vıqarası arasyndaqy ult öcpendiligini kycejtyv әdisi volyp tavylady degen pikir „oryn terken“ volatyn. Kәzir bul ertegi teriske sıjapıdy dep bilyv kerek. Oktabr revolyutsijasınyñ eñ mañyzdy nätiçeleriniñ biri sol—ol bul ertegige öltire soqqy verip, ezilgen qalyqtardy azat etyvdin birdeñ bir dınyz әdisi bolıan proletariyalyq internatsiionaldyq әdisiniñ artıq ekendigin çana onıñ mümkin ekendigin is çyzinde көrsetti. Özderiniñ tilevi menen çäne internatsiionalizm negizi men çasalıan tyrlı qalyqtardyñ çimьscyları men çarivalarınyñ tuvısqandyq odaqınyñ artıq ekendigin çäne onıñ mümkin ekendigin is çyzinde көrsetip otyr. Çer çyzindegi eñbekçilerdin volacaqtay bir-ıñqajy çer çyzilik çaruvacılıqqa birigyviniñ çandy ylgisi bolıan sotsijalistik Sovet Respublikalary odaqınyñ ömir syryvi vıqan turadan-tıvra дәlel volmaj qojmajdy.

Oktabr revolyutsijasınyñ osy nätiçeleri men osy sıjapty nätiçeleri kolonija elderi men täveldi elderdegi revolyutsija qozqalystarıña qattı әser etpej qojmajdy degenди söz qylmasaq ta volady. Qytajdaqy, İndon-ezijadaqy, İndijadaqy çäne өзge elderdegi ezilgen qalyqtardyñ revolyutsiialıq qozqalystarınyñ ösyvi, bul qalyqtardyñ SSSR-qa tilektestiginiñ artıvı sıjapty paktılar munı davsyz көrsetip otyr.

Çajbaraqat, emin-erkin qanavcılıqtyñ erasy çana kolonijalar men täveldi elderdi ezyvciliktin erasy ötti.

Kolonijalar men täveldi elderde azat voluv çolındaqy revolyutsiialardyñ erasy bastaldy, bul elderdegi proletarijattıñ ojanuv erasy, onıñ revolyutsijaqa gegemon voluv erasy bastaldy.

3. Imperijalizmniñ ortalyqıña da, tarmaqtarıña da revolyutsiianı ıñqay çasır, imperijalizmniñ „metropolijadaqy“ quvatyn nasarıatır, onıñ kolonijalardaqy ystemdigin çajqaltır, Oktabr revolyutsiası munısyn men vıkil çer çyzilik kapitalizmniñ ömir syryviniñ özin eki talaj etip otyr.

Eger kapitalizmniñ örkendevi bir kelki volmaqandyqtan, cataqtar men soqıstıq tyjisyvler laçsyz volatyndıqtan aqynda vıqan deñin volyp көrmegen imperijalistik soqıstar volatyndıqtan kapitalizmniñ stıjialı tyrde örkendevi imperijalizm çaqdajında kapitalizmniñ „çiryv“, „ölyv“ protsesine ajnalıan volsa, onda Oktabr revolyutsiası çäne oqan vajlanıstı orasan zor eldin kapitalizmniñ çer çyzilik sistemasınan açyratıluvı dınyjelik imperijalizmniñ negizderiniñ özin birte-birte kevlep otyr, bul protsesti tezdetpej qojmadı.

Ol ol ma. Imperijalizmdi çajqalta otyr, Oktabr revolyutsiası munısyn men birge çer çyzilik revolyutsiialıq qozqalystıñ birinci proletarijat diktatıvrası sıqıldı bekem çäne asyq vazasın çasap otyr, revolyutsiialıq qozqalysta mundaı baza ec vaqıtta da volıan emes, bul vazaqta ol endi syjene alady. Oktabr revolyutsiası çer çyzilik revolyutsija qozqalystınyñ bekem çäne asyq ortalyqın qurdy, bul ortalyq onda burın ec vaqıtta da volıan emes çana vıkil elderdegi proletarijat pen ezilgen qalyqtar-

*дын империялизмге қарсы бир ыңғай революциялық майданьн иймдасы-
га отыр, ол енди бул орталықтың айналасына иймдасын алатын болды.*

Bul, ең алды мен, Октәвр революциясының дүније капитализмине қа-
зылмас қара салқандықын, бул қарадан оның енди ес қасанда аяққа ал-
майтындығын көрсетеді. Міне, сондықтан да, капитализм өктәврге дейін-
гі өзінің „бир тежелігі мен, тұрақтылығын“ енди ес қасап да қайтарып ала
алмайды. Капитализмнің ет рұсрақтап тұрақталуы мүмкін, ол өзінің өн-
дірісін тәртіптеуі мүмкін, елді басқаруы ісін рәсімізге берув, құтысқы-
лар тавып вақытқа қысқада алуы мүмкін, бірақ, ол өзінің вирун тақ-
таньс еткен „тыныстық“ пен „сенімділігін“ „бир тежелік пен тұрақтылығын“ ес
вақытта да қайтара алмайды, уйткені дүније қызіндегі капитализм дақда-
ғысы өркентевдің сондай дәрежесіне қетті: бул кезде революцияның оть
бир есе империялизмнің орталықтарында, бир есе оның тармақтарында лаң-
сыз вируық ете тусуви тийіс, капиталистердің қамавларың қытыр, капитализ-
мнің қулауың куннен-кунге қақындатуы тийіс. „Қулырғын суығыр алыр
еді — тұмсықты қауысты, тұмсықтың суығыр еді қулырғын қауысты“ деген
велгилі мысалға дәлме-дәл келеді.

Bul екінші қақынан, Октәвр революциясы қер қызіндегі езілген тартар-
дың күйі мен салмақтың, ерлігі мен аяғындылығын велгилі дәрежеге кө-
терді деген сөз, устемдік қурыған тартарды олар мен қаға, елевлі фактор
есевінде, санасуыға мәсбуыр етті деген сөз. Енди қер қызіндегі енбек-
сiler буқарасын қараңқыда қармалар қырген, воласақтап аяғылықан „падан
толпа“ дер қаравыға волмайды, уйткені, Октәвр революциясы оларға қолың
қарық ететін қәне воласақтың көрсететін мажакты орнатыр верді. Егер вирун
езілген тартардың тилектері мен талаптарың қуртқа естертетін қәне іс қызине асы-
ратың қер қызилік рорувт қоқ волқан волса, осы кезде бул рорувт вар волыр
отыр, ол тұңқыс пролетарият диктатурасы. Бул рорувт қоқылса „алдыңқы қатар-
лы elderдің“ қоқамдық-сајасий тирчилігін узақ вақыт војына дүйей қара реак-
сияның қараңқы туманың васар еді дегенге кымән келтиривге волмайды,
„волсевік мемлекеті“ өмір сүрив отыр деген қай фактының өзі-ақ реакция-
ның қара кустеріне қыген кылгизив отыр, езілген тартарға өзінің востандығы
уын кыресті қенілдетив отыр, дегенді мойндамауыға волмайды. Қер қызин-
дегі қанавсылардың волсевіктерді ажуванса қек көретіндігіннің себеві де
осылысында волыр отыр. Қаға негізде волса да тарық қайталар отыр. Бу-
ғын, феодализмнің қулау дәуірінде, „јакобинетс“ деген сөз қер қызилік
аристократияның зәресін кетивіп, қалай қырендірсе, осы кезде, капитализ-
мнің қулау дәуірінде, „волсевік“ деген сөз қер қызилік буржуазияның
зәресін кетивіп солај қырендіреді. Қәне керисинсе, көтеріліп қатқан буржуа-
зияның революциясы өкilderіне вирун Париж қалай паналайтын қер мен
мектер волқан волса, осы кезде Мәскеу көтеріліп қатқан пролетарияттың
революциясы өкilderі уын солај паналайтын қер мен мектер волыр отыр.
Јакобинистерді қек көривілік феодализмді қулаудан қутқарған қоқ. Вол-
севіктерді қек көривілік капитализмді оның лаңсыз қыранынан қутқара
алмайды, дегенге кыдиктенувге волма?

Капитализмнің „тұрақтай“ ерасы өтті, буржувалық тәртіптің мызқылмайтын-
дығы туғалы ертегіні де өзі мен бирге алыр кетті.

Капитализмнің күйреу ерасы васталды.

4. Өктәвр революциясы экономикалық, қоқамдық-сајасий қатынастар
қеніндегі революция қана емес. Ол тұны мен бирге құтысқы тавыны
ақылындақты, ідеологиясындақты революция волыр тавылады. Өктәвр рево-
люциясы марксизмнің тұны астында, пролетарият диктатурасының ідејасының
тұны астында, империялизм мен пролетарият революциялар заманындақты
марксизм волқан ленинизмнің тұны астында тұныр, векіді. Сондықтан, ол
марксизмнің реформизмді қенгенділігін, ленизмнің сotsиал-демокра-

ıjzmdı qengendigin, III- Internatsionaldyñ II- Internatsionaldy qengendigin kersetip otyr.

Oktabr revolyutsijası marksizm men sotsial demokratizm sajasat arasynda, Leninizm sajasatı men sotsial demokratizm sajasat arasynda etkel vermejtin sek qojdy. Bıryn, proletarijat diktaturasy qendey turqanda, sotsial-demokratianıñ proletarijat diktaturasy ijdejalaryn asyq teris demeı, marksizمنىñ tuvy men maqtanuvqa mymkindigi boldy, biraq, sotsial-demokratija proletarijat diktaturasy ijdejalaryn is qyzine asyruvdy qaqyndatuv ycin dım da istegen qoq, ytkeni, sotsial-demokratianıñ yjtyvi kapitalizmge es bir qavır tuvqyzıan qoq edi. Sol kezde, sol dävırde, sotsial-demokratija resmij tyrde marksizmge qosyqan edi, nemese qosyqanqa qaqyn edi. Kızir proletarijat diktaturasy qenip syqqannan kejin, qurttyñ varlyqy da marksizمنىñ qajda aparatynıñ qene onıñ qenyvinıñ ne әperetindigin kızı men kergen kezde, sotsial-demokratija marksizمنىñ tuvy men maqtana almajtyñ boldy, kapitalizmge, belgili qavır tuvqyzvajynca, proletarijat diktaturasy ijdejası men ojnaj almajtyñ boldy. Marksizمنىñ tuvqynan әlde qacan-aq qol yzıp, ol marksizمنىñ tuvyndan da qol yzyvge mәqsvyr boldy, marksizمنىñ bel balasy bolqan. Oktabr revolyutsijasyna, qer qyzindegi tuñqys proletarijat diktaturasynda asyqtan-asyq qarsy boldy. Endi onıñ marksizmnen qol yzyvi kerek boldy, sylynda da qol yzdi, ytkeni, qer qyzindegi tuñqys proletarijat diktaturasynda asyqtan-asyq, ajanvaj qoldamaj turıp eziniñ virqıvazijasyna qarsy revolyutsijalyq kyrestı qyrgızvej turıp, ez elinde proletarijat diktaturasyndı qenyvi ycin qaqdaj qasamaj turıp, marksiz volıp esep telyvge volmajdy. Sotsial demokratija men marksizمنىñ arasynda etpes tuñqylyq qatyr. Byginde marksizمنىñ birdeñ bir voıynda saqtavcysy qana tiregi Leninizm, kommunizm volıp tabylady.

Biraq, is muny men ojana bitken qoq. Sotsial-demokratianıñ marksizmnen alastap, Oktabr revolyutsijası ilgeri ajaq vastı, sotsial demokratianıñ qer qyzindegi tuñqys proletarijat diktaturasynda qarsy bolqan kapitalizمنىñ tote qaqtavcylar lagirine laqtırdy. Adler men Baver, Belis pen Levi, Longe qana Bilym myrzalar „Sovet tartıvin“ qamandap, parlamenttik „demokratianıñ“ maqtaqanda, olar munysy men SSSR da kapitalistik tartıp ornativ ycin kyresip otyrqandyqyn qana kyresetindigin, „mәdenijetti“ memleketterdegi kapitalistik quldyqy saqtav ycin kyresip qatqandyqyn qana kyresetindigin ajtqys keledi. Osy kungı sotsial-demokratizm kapitalizمنىñ ijdejalıq tiregi volıp tabylady. Osy kungı sotsial-demokrattardıñ sajasatcylar virqıvazianıñ „qımysy qozqalysyndaqy naqyz agentteri, kapitalister tabynıñ qımysy prikkәccikteri“ volıp tabylady, proletarijatıñ virqıvazijaqa qarsy azamat soqysında „olar laqsyz „kommunalarqa qarsy versalcydar qaqyna avady“ degen sөzdi ajtqanda, Lenin myñ ret dırys ajtqan. *Qımysy qozqalysyndaqy sotsial-demokratizmdi qojmaj turıp, kapitalizmdi qojuvqa volmajdy.* Sondyqtan, kapitalizمنىñ olyv erasy muny men birge qımysy qozqalysyndaqy sotsial-demokratizمنىñ olyv erasy volıp tabylady. Oktabr revolyutsijasynıñ orasan zor mañyzynıñ bir sol, — ol qer qyzilik qımyscylar qozqalysında sotsial-demokratizmdi leninizمنىñ sөzsiz qenetindigin kersetedi.

Qımyscylar qozqalysında II Internatsional men sotsial-demokratizمنىñ ystemdik quruv erasy bitti.

Leninizm men III Internatsionaldyñ ystemdik quruv erasy tuvdy.

attandy. Soňda men birge sotsijalistik revolyutsijanyň XX çyldygy merkezi vykil çer çyzi proletarijatyň, enbekçileriniň de zor merkezi volyp eser-teledi.

„Çalqyz Sovetler Sojuzy şana qalyq atalyq proletarijatqa vykil enbekçi adam balasyna tupsiz tynçlyqdan syduvdyň çolyn siltejitin majak-taj çarçyrap tur. SSSR da sotsijalizmniň çyldyzy çarçy sävlesin mol tükken sajn, kapitalizm dynijesi soveter eline qarşy, çumьscьlar qozqalysyna qarşy, öz qalyqtaryň azatlyqqa umtlyqan çigeriniň qandajlyna volsa da qarşy alas ugyr çyryuvda. Biraq, sol qurlym vykil çer çyziniň enbekçileri SSSR dñ töniregine vuryňydan da verik toptalyr çyjnaluvda. SSSR daqь sotsijalizm çenisteri kapitalistik elderdiň qalyq vuqarasyna oty, çalyndy çiger beredi. Ol qalyq vuqarasynyň kyreske ezirligin arttyrady. Ol qalyqtardyň özderiniň çenip syqatnydyqyna senimin kycejtedi“. (Komintern Atqaruv Komitetiniň sotsijalistik Ulb Oktabr revolyutsijasynyň XX çyldyqyna arnaqan undevinen). Kapitalistik elderdiň çumьscьtavь men enbekçi vuqarasь, dynije enbekçileriniň azatlyq tuvyn tigir, kommunizm majagyn çarçyratyр otyqan SSSR daqь çumьscьtavьnyň diktaturasyn soqьs çumar imperijalisterdin, onyn icinde adam çegic pa-cijsterdiň savunlynan qorojavqa var kycterin çumsajdy.

SSSR da sotsijalizmniň tyrkilikti çenip syqqanь dynije çyzine alde qacan əjgili. SSSR qalyqtarynyň emiri sajrар, çasarь, vaqьty turmьstyň vesigine völenegin Stalinik Konstijutsija çer çyzi qalyqtarynyň közine ajqьndar kersetti. SSSR azamatynyň enbekke, oqьr bilim aluvqa, tьlyquvqa, çasь 18 den asqan azamattardyň Ökimet otyndaryna sajlavqa, sajlavuvqa, alqan pravalarь ulb Stalinik Konstijutsijanyň vetine alty men çazylyр vekidi.

Kəzirde Sovet azamattary asa zor quvanyс ren sajlav navqanyna kiristi. Bul sajlav vuryň tarьjqa volmaqan naqьz keň demokratizm negizinde ötetin sajlav. Sovet sajlavçylarynyň çalqyz şana tilegi — SSSR-dñ Ulb Sovetine sotsijalistik qoqamnyň eň taңdavly adamdaryň, öziniň sotsijalistik otanyna çana Sovet ykimetine syn berilgen, enbekçilerdiň myddesin is çyzinde qoroqaj viletin çana tyrlı çavlar men kyresyv qolyňan keletin partijada var çana partijada çoq volcevikterdi sajlavqa tijis.

SSSR qalyqtary bir avьzdan SSSR Ulb Sovetine birinci kandidat etip ulb dancranьmьz Stalini usьndь. Ulb Stalinin eň çaqьn serikterin, volcevik partijasynyň tamaca syjikti uldaryň, Lenin-Stalinge senimdi çəkirt, senimdi serik volyp sotsijalistik revolyutsijany çasavçylar — Molotor, Kaganovic, Borocijlor, Kaljnin, Andrejir, Eçor, Çdanor, Cuvvar, Mijkojan çoldastardь SSSR Ulb Sovetine sajlavqa elimizdiň qalyqtary bir avьzdan usьndь. Taqьda talaj-talaj Otannyň tamaca ulb men qьzdarьn SSSR Ulb Sovetine sajlavqa usьnyр, эr bir sajlav өkrikterine, olardyň çeke vазьnyň tyjzalyqtaryn alьp çatyр.

SSSR azamattarynyň oşь syjaqty ulb pravalarqja ije voluvь, olardyň el vijlevge sөz çyzinde şana emes, is çyzinde qaty asa alьp otyryqandyqyn kьrsetedi, Ulb sotsijalistik revolyutsijanyň çemisi ekendigin kьrsetedi. Oşьnyň ezinen aq, turmьsty qajta çyruvda, el vijlevde, qalyqtardy vaqьty turmьsqa çetkizyvde sotsijalistik revolyutsijanyň çasar bergen, Lenin-Stalin çasaqan sotsijalistik sistemanьn vykil eski tarьjqa teddesiniň volmaqanь alyq kerinedi.

Sotsijalizmdi bir elde ornativqa volady, degen Lenin-Stalin qьlymьna ynemi qarşy kyresken trotskijcil-zinovijercil, vuqarincil, vurçuvazijasy ulcьl-pacijs sumьrajlardьn aram ojarь kyl talqan voldь. Qalyqtardy çavь — trotskijcil-zinovijercil - vuqarincьl - vurçuvazijasy ulcьldar kapitalizmdi SSSR da qajta ornatraq volyp kyrestti. SSSR qalyqtary bir çenpen qol, bir çaqadan vas syqara otyryр Stalinik eki ves çyldyq plandy sto-

ginen vurıp çana asıya orındap sotsijalistik qoqamdı qura bastaqan kezde qalqı çavları trotskiycil-zınoviyecil, buqarincil, ultıy paciyster çaron-german paciysterine çaldanıp crijondıq istedi, dijbversija-vıydlıyvcilik areketine kiristi. Biraq, bulardıñ oñıaqañ iske aspadı. Stalindik parkom Eçor çoldas bastaqan ajvıñdı NKVD orındarı çavız paciysı sumbrajlardı öckereler, olardıñ ujasın tas talqan qıldı.

Paciystik vandıñdı çavız predatıldigine, sovet qalqı qattı qaharlanıp olardı qatal çana ajavız çazalav men çavar verdi. Sovetñ adal torıraqında qalqı çavlarına orın çoq. Sovetter sojuvzıñdı qalqıtarı Lenin—Stalin partıjasıñdı tondıregine vurınoıdan da tıqız uımdasuvda. Çavlardı tur-tamıy men qurtıp çıberıyve vykil patrijot sovet qalqı batıy kirisiç çatır.

Kızırde SSSR qalqıtarı volsın, özge elderdiñ çumıscı tabı, enbekcileri volsın SSSR elinen sotsijalizmniñ qandaj ekenin közderi men körıp otır. Karijtalıystik sıstemadaqı elder men sotsijalizm sıstemasıñdaqı SSSR elniñ arasıñda aspan men çerdej ajırma varın körıp otır. Osı XX çylda sotsijalistik revolyutsıjanıñ SSSR qalqıtarıñdı tapqan tabısları men çemisteri orasan zor.

Çumıscı tabıñdı dijtaturası SSSR da ulı induvstrijalıyzatsıjanı is çuzine asıyır, vykil qalqı carıvasıyqıñdı negizinen qajta qurdı. Bul majdandaqı çarçandıq pen zor isti en aldındı qatardaqı karijtalıystik memleketterdegi induvstrijanıñ tarıyqı vilgen emes. SSSR daqı çyrgizilgen induvstrijalıyzatsıja men qalqı carıvasıyqıñdı qajta qurıluvı sotsijalizmniñ mızıqmas verik materıjaldıq vazasıñ çasadı, elimizde nece tyrlı kəsip orındarı salındı—elektr stansaları qaptap ketti, önerli kəsip produvksıjasın çıqaruv çaqıñnan dıniye çuzinde ekinci orınqa çıqtıq. Önerli kəsivimiz ven qatar avıy carıvasıyqıñdı da sotsijalistik çol men negizinen qajta qurıldı. SSSR dıñ avıy carıvasıyqıñdı dıniye çuzindegi en aldındı iri carıvasıyqıñda ajnaldı. SSSR dıñ sotsijalistik egistiginde 500 mıñ çaması traktor, 121 mıñ çaması kombajın qızmet istep çyr. Elimizdiñ vet vejnesi myldem özgerdi. Çyzdegen çana qalalar, öndiris orındarı, ravrik-zavıttar salındı. Çaratıyıs vajıyqıtarıñdı varıyqı adam valasıñdı rajdasına çumsala vastadı. En ajaqı Arktıkanıñ ulan vajtaq muzdı dalası da SSSR qalqıñdı ırdına köne vastadı. Odan qala verdi qoqamniñ tap qurıyıs da mızqap özgerdi.

SSSR da Sovet ökimetiniñ 20 çyı ömir syıyuv natiçesinde qala men derevñede karijtalıystik tap atavıñdı varıyqı çojıldı. Elimizde eki çana vırlı-vırlı men dos tap: çumıscı tabı men carıvalar ömir syredi. Biraq, bulardıñ da vet vejnesi mızqap özgerdi. Bizdiñ elimizdegi çumıscı tabı myldem vasqaca volıp özgerdi, yjtkeni, „SSSR dıñ çumıscı tabı myldem çana, eksploatatsıjadan azat çumıscı tabı, adam valasıñdı tarıyqı әli mundaı çumıscı tabıñ vilgen emes“ (Stalin). Bizdiñ sovet carıvası da myldem vasqaca volıp özgerdi. Yjtkeni, „Sovet carıvaları — myldem çana carıva, adam valasıñdı tarıyqı әzir mundaı carıvanı vilgen emes“ (Stalin). Osılardıñ varıyqı men qatar elimizdiñ mädenije-ti, qıyım, ijskuvstvobı, qılrıyır östi.

Syjtıp, enbekci adam valasıñdı armanı volqan sotsijalistik qoqam SSSR da ornatıldı. 170 mıllıjon Sovet qalqı taptıq, ultıyq, ezyvcilligi çoq — sotsijalistik turmıstıñ çaqıdajlarında erkin, vaqıtı turmısqa völendi.

Resejdiñ ovır әskerij-peodaldıq imperijalizmi qazaq qalqıñ adam ajıyqıyız ezip, eksploatatsıja çasaqan edi. Lenin-Stalin partıjası vastaqan orıstıñ ulı proletarijatıñdı kömegi men qazaq qalqı ezilyvcilik, tensizdik atavıñdan azat völdı. Lenin-Stalin partıjası qazaq qalqıñ ezyvcilerge, qanavcılarqa qarıs kyreske çumıldırdı.

Kapitalizmdä attap ötip, qazaq qalqy oňy proletarijatyňyň çärdemi men, bolshevik partijsanyň basylygy arqasynda SSSR da sotsijalizmdä çolby men çasaşty. Sol sotsijalistik waqyttyň, ömiriň qusaqyna Qazaqystan eñbekçileri kirdi. Bul ulb tabystardy oňy proletarijatyňyň basylygy arqasynda, sonby men qojan-qoltyq birlesip otygyr, qalyqtyň çavlyz durpandaryna qarşy kyreste çenip çyqty.

Bizde ornalyqan sotsijalistik qoqamnyň negizi — sotsijalistik mensik boldy. Bizdiň sotsijalistik qoqamda isteletin ister er bir sovet azamattarynyň rajdasyna, çalrynyň rajdasyna isteledi. Kapitalistik elderdegi yneni bolgyr otyratyň actyq, çumbylyzdyq, qalyrcylyq bizde elde qacan çolyqan. Kapitalister elderindegi çumbylyz, eñbekçilerdiň çatsa da, tursa da esterinen ketpejtin narse: erted ne kyn köremiň. Ertengi tamaqymdy qajdan tavamyň dev. Olar mine, osyly arman etedi. Politsijanyň, pacijs-terdiň taryqyna ilinip ketpevdi arman etedi.

Sovet çumbylyz men eñbekçisiniň ondaj azap, qaraly kynnen qut-lyqanyna XX çyly boldy. Sovettiň ulb men çylynyň armany; inçener bol-uv, ucqy (pilot) boluv, darger, pedaqok boluv, traktorijs-copr... boluv. Sovet adamby öz vasyňan gori çalry qalyqtyňqamby oñlar otyrady, çalrynyň, sotsijalistik qoqamnyň rajdasyna istevidi oñlar otyrady. Yjkeni onyň öz vasyňyň qamby, turmyby sotsijalistik qoqamda tolyq qamtamasly etildi.

SSSR dny varlyq eñbekçileri SSSR daqy sotsijalistik Ulb Oktabr revolyutsijasynyň XX çylydy merkesin osynda tarlyq tamaca tabystar men qarşy algyr otyr. SSSR varlyq proletarlardyň, varlyq eksploatatsijalanqan çana ezilgen qalyqtardyň otany bolgyr otyr. SSSR dnyje çyziniň qalqyna waqytty turmysqa çetyvdiň, sotsijalizimge çetyvdiň çolby körseti-oty. SSSR dny ulb tuvly qalyqtardyň danьcran kösemi, çana, tamaca turmyy ucin kyresyvcilerdiň basyly Stalin çoldas ustap otyr. Mine son-dyqtan elimizdiň eñbektegen valasyňan eñkejgen kərisine çejin SSSR dny varlyna syjedi. SSSR dny varlyq çavлары ајавсыз талқандај отығыр elimizdiň eñbekçileri waqytty otanymyzdy vudanda gori kycejtyvge çen-tə-ly men kyresedi.

Lenindik-Stalindik ult sajasatnyň çenisi

Sowet ökimetine, Çumьsьlar men caruvalardьn ökimetine 20 ьyl boldь. Budan ьyьgьma ьyl wьgьn proletariьq revolyutsija wariьq rəmeni men soqьqь weriьp, qazьrlar woьь kele ьatqan ezywçilikti qьjratть, quldbqтьn wь-qawьn wuzdbь, eski patcalь Resejdi, wьrçuvazijalyq-pomessçiktik Resejdi-qalyqtardьn wul qarqьs atqan tyrmesin negizine dejin talqandadbь.

Proletariьq revolyutsijanьn kəsemderi men uььmdastьruwçylarь—Lenin men Stalin wьkil dьnije ьuzilik tarijqtьn ьana dəwlin actь. Tarijqi ulь kьnde—1917-çьlqь 25-Oktəw (7-nojabr) kьni—qazaq qalqь Otanьmьzdbьn wariьq qalyqtarь men wirge, wьgьn woььp kərmegen erlev ьana kərkəjyw çolьna tьsti, əziniñ turmьsьn, əziniñ wolacaqьn quruwqa ardaqь prava aldbь.

Resejdin əskerij-peodaldьq imperijalijzmi qazaq qalqьn adam aьtqьsьz qanar, eksploatatsija ьasadь. Orьstьn ulь proletarijatyньn kəmegi men qazaq qalqь terkiden azat woldь. Wolcewiktik partija, Lenin-Stalin partija-sь qazaq qalqьn ezywçilerge, qanawçylarqa qarьs kьyreske ьumьlçьdbь.

Karijtalijzmdi attar ətir, qazaq qalqь orьs proletarijatyньn ьərdəmi men, wolcewiktik partijanьn wacьsьlqь arqasьnda sotsijalijzm dьnijesine kirdi.

Qazaqьstan eьwəkcileri wul ulь tabьstardь orьs proletarijatyньn wacьsьlqь arqasьnda, sonь men qojan-qolьq wirləsiь otьgьr, qalyqtьn ьawьz dьsrandarьna qarьs ulь kьyreste ьenip aldbь.

Azamat soqьsьnyñ gerojьq ьydarьn eske tьsirejik. Qazaq qalqь qolьna qaruv alьp, əziniñ tuwьsqan sowet ykimetin, interwəntler qoldaqan wəlogwardejis əskerlerden, alac-ordacьlardan qoqojar qaldь. ьawьngət Qьzyl Armijanьn kəmegi men, orьs qalqьnyñ kəmegi men, Leninniç-Stalinniç ьana olardьn eñ ьaqьn serikteri—Kəjwьçiptin, Pruvnzenin, Kijgortьn wacьsьlqь arqasьnda qazaq qalqь imperijalistik memleketterdin ьaldamalь qulь woloqan kolçaktardь, dьwtoptardь, annenkoptardь, alac ordacь ulajastardь kyl-talqan qьldbь.

Qazaq qalqьnyñ azattьqь ьana waqьt ьolьnda Pijterdin, Iwanowo-Boznesenniç, Oraldbьn, Məskevdin proletarlarь, Balьq plotьnyñ er ьytek morəktarь Qazaqьstannьn ulan wajtaq dalasьnda qanьn təkti. Qazaq qalqьnyñ azattьqь ьana waqьt ьolьnda legendarь geroj ьarajьr Oral suvlarьnda qaza tartь, əz qalqьnyñ azattьqь ьana waqьt ьolьnda Amangejdi Bьmanьr əziniñ ьalьndь gerojьq əmirin sarьp qьldbь.

„Adamdarьmьzdbьn mol təkken qanь wosqa ketpegendigin, wul qan nətijçelerin wergendigin wilywdin əzi syjsinerlik te is, quwanarьlq ta is“—de-di Stalin çoldas Sowetterdin Wьkil Sojuvzdbьq Tətence VIII Sijezinde.

Eьwəkcilerdin sowet ökimeti ycin gerojьq kьyresiniñ ьemisterin qajta tuwqan qazaq qalqьnyñ kəzirgi waqьtt ьana quwanьctь turmьsьnan kərip, sezir otьgьmьz.

Wьrьnoqь kolonija—Qazaqьstan əziniñ sajasij, ekonomijkalьq ьana mədenijettik wəjnesin adam tanьmastaj əzgertti. Qazaq qalqь ult woььp quraldbь. Orьs proletarijatyньn kəmegi men, lenindik-stalindik partijanьn wacьsьlqь arqasьnda qazaqtьn sotsijalistik memlekettiligini qurьldbь. Qazaqьs-

tap Sovetter Sojuvzънынъ onbir respuvlijkasънынъ qatarına qosъlqan, gyl-dengen sojuvzdyq respuvlijkaqa ajnaldъ. Qazaqъstan induvstrijalъ-agrar-lъ elge ajnaldъ. Qazaq qalqънынъ tyri ulttyq, mazmunъ sotsijalistik mæde-nijeti vurnъ volъp kormegen dærecede kørkejdi.

Lenindik-stalindik ult sajasatъn yzdiksiz çyzege asъruvdyq nætijçesinde; stalindik ves çyldьqtardъn icinde Qazaqъstanda sotsijalistik kycti øndiris kæsivi çasaldъ. 1936-çyldьn øzinde-aq øndiris kæsiviniq respuvlijkasъn qalьq caruvacъlyqьndaqь salmaqь 53,2 protsent voldъ. Qaraqandъ SSSR-dьn ycincl kømir bassejinine ajnaldъ. Cimkenttiq dorqasъn zavъtъ salьndъ. Çer çyzindik alьp—Balqactъn mъs zavъtъ çyrgizilgeli tür. Ylken Çez-qazqan salьnpъr çaty. Rijdder kombijnatъ çaquadan qajta qurьldъ. Rijdder vurnoqъ Uvrkvarit konsessijasъnan stalindik ves çyldьqtardъn icinde çer çyzindegi induvstrijalьq øndiristik sentrlerdin birine ajnaldъ.

Sonqъ 3-4 çyldьn icinde temir çol qurьlyсь qattъ ørkendedi. Tyrk-siv ren qatar: Elek—Oral, Ruvpsorka—Rijdder, Qaraqandъ—Balqac temir çoldarъ salьndъ. Qandaqac—Gorijip, Nildi—Çezqazqan, taqъ vasqa temir çoldar salьnpъr vituvge çaqьndadъ.

Sonqъ 3-4 çyldьn icinde respuvlijkada quvattъ tamaq øndiris kæsivi ørkendedi. Semejdiq et kombijnatъ øziniq quvattъlyqъ, qural-çavdyqъ çæne teqniikalьq konstruksijasъ çaqьnan çer çyzindegi en çaqъs kombij-nattardъn biri volъp otyr. Gorijipniq valьq-konservi kombijnatъ salьndъ, Balqacta, Aral tenzinde, Kaspijde valьq øndiris kæsivi çasaldъ, ylgili qant zavьttarъ, temeki pavrikteri, taqъ vasqa zavьttar salьndъ.

Revolyvtsijaqa dejingi dævir men salьstьrqanda, øndiris kæsiviniq çalьp produvksijasъ 12 ese molajdъ. Qalьq caruvacъlyqьnda çumъs istep çyrgen çumъscьlar men qьzmetcilerdin sanъ sonqъ on çyldьn icinde tørt ese kovejdi. Ult proletarijatънынъ kør ætreti østi. Kæzir 400 mьn qazaq, çumъscь men qьzmetci var, al, 1926-çyly 50 mьn aq, çumъscь men qьzmetci var edi. Stalindik ves çyldьqtardъn icinde Qazaqъstannъn øndiris kæsiviniq qurьlyсьna 1 milliard 600 mijllijon somnan asa qaraçat çumsaldъ.

Oktævir revolyvtsijasъ vajlardъn, peodalardъn, atqa minerlerdin qasъlar volъ çyrgizip kelgen zorьq-zomvьlyqьna tьym saldъ. Vaj men peodal-dar tap retinde çojьldъ.

Qazaqъstan eñbekcileri sotsijalistik avьl caruvacъlyqьn ørkendetyvde kyrdeli tavьstarqa çetti.

Caruvalardъn 97,5 protsenti qalqozqa uьmdastъ. Bular qalqoz-caruva sektorъ egininiq 99,7 protsentin salьp otyr. Egis kølemi 1914-çylyqъ men salьstьrqanda bir çarъm ese arttъ. Teqniikalьq egisterdin kølemi ælde qajda kør østi.

Sovet økimeti qazaq caruvalarъn aldьnoqъ qatarly kycti teqniika men qaruvlandьrdъ. Respuvlijkamъzdyq egis dalasъnda 1937-çyly 22.500 trak-tor, 5689 kombajьn, 5000 nan asa aptomacijna çumъs istedi.

Qazaq caruvalarънынъ avьl-caruvacъlyqъ eski qaruvlarъ—omas, ketpen çæne tis-aqac eskiliktin muvzejine verildi.

Qalqozdyq qurьlyсь, aldьnoqъ qatarly sotsijalistik teqniika qazaq caruva-larънынъ eñbegin çenildetti, qazaq avьlyнынъ kejpni çæne turmъсьn øzgertti, eñbekciler vudarasънынъ mædenijetin çæne turmъсьn vurnъ volъp kormegen vijik dæreçege køterdi.

Qazaq qalqozcьlarъ mal caruvacъlyqьn ørkendetyvde ylken tavьstarqa çetti. Malsъzdyq tygel çojьldъ; icin ara volmasa qalqozcьlar sьjryly voldъ. Sonqъ uc çyldьn icinde mal vasъ, uc eseden artьq østi.

1936-çyldьn vasъnda caruva sektorьndaqъ maldьn 48 protsenti qalqozda çæne qalqozdyq tavarly permalardъn, 50 protsenti qalqozcьlardьn çeke menciginde çæne 2 protsenti çeke caruvalarda voldъ. 1936-çyldьn øzinde aq ør bir qalqozcь yline orta esep ren 15 tujaqtan mal keletin voldъ.

Stalin çoldastın ınemi kœnit vœlip otırqandœqı arqasında, Qazaqstan-
nıñ mœdenijet qurılısında da birin bolmaqan tabıstarqa qol çetti.

Birin qazaq qalqında mœdenijetin nısanı da çoq edi. Savattı qalıqtın
sanı 2 protsentten sœl aq asatın. Qazaqstan sœjaqtı ılken œlkede birin
ortalav çœne orta mektepterdiñ sanı 11 aq edi, ol mektepterdiñ esigi
qazaq kedejleriniñ balalarına çavıq edi. Birde çoqar dœreçeli oquv ornı
çoq edi.

Kœzir respublikamızda 9000 daı bastavıs mektep, 7731 ortalav çœne
orta mektep, 16 çoqar dœreçeli oquv ornında, 52 qılıñ zerttev institut-
tarı, 6 çerçe kommunistik avıl-carıvacılıq mektep, 83 teqnikum çœ-
ne 11 ravraktar bar. 400,000 daı qazaq balalar avıldıq mektepterde oqıdı.

Tek sovet œkimeți tısında œana qazaqtın ijskuvstvoss men œdevijeti
œrge vastı.

Eski Qazaqstanda bir de teatr çoq edi. Kœzir Qazaqstanda 27 teatr
bar, munıñ icinde qazaq teatrı 15.

Kino, radijo mejince œrkendedi.

Stalin çoldas qazaq œdevijeti men ijskuvstvossn œrkendetyv qamın
ınemi œlar otıradı. Qazaq ijskuvstvossnıñ Mœskvede bolqan dekadni-
gi kezinde Stalinniñ qazaq teatrınıñ postanovkalarına qatnasır, qazaq
artijsteriniñ severilgine çoqar vaqa bergivi, qazaq ijskuvstvossnıñ onan
œri alqa vasuvına kyciti qozqav boldı. Qalıq tvorcestvossnıñ kœzi qajnar
vulaqtaj acıldı, Qazaqstan aqındarınıñ œlenderi respublikamızdan
vasqa çerlerge de belgili boldı.

Stalin çoldastın vasılıq arqasında ultiq marksijs kadrlar œsip tœrvi-
jelendi, Stalin çoldastın vasılıq arqasında Qazaqstan bolcevikleri sot-
sijalizm qurılısclarınıñ iri armijasın Stalin vavlıqan staqanrıcılardı
tœrvijeler œsirdi. Stalin çoldastın vasılıq arqasında Qazaqstannıñ
kommunistik (bolceviker) partijası œsip, sœnıqtı.

Qazaq qalqınıñ qas duspandar-trotskijcilder, buvdarincilder, buvdıva-
zijası ultcıldar—adamcılıq kejrin tygel çoqaltqan varlıq osv laqnat tij-
gen qan pezerler—Qulımetir, Sadıvaqasır, Rısqulır, Qoçanır, Nur-
maqır, Çyrgeñir, Esqarajır çœne vasqalar, qazaq enbekcileriniñ œken-
degi pravaszdıqın, vaj-reodalıq eksploatatsijanı qajta ornatqlar kel-
di. Qalıq çavlar œzderiniñ çavızdıq plandarın çuzege asıra almadı.
Qazaqstan enbekcileri, qazaq qalqı olardı vultarraj qolqa tısırıp, vet
perdelerin sœrısır aldı. Stalinil narkom Eçor çoldastın vasılıq arqa-
sında, dañqtı NKVD ornında qalıqtın tilegi men talavın ornadar, trots-
kijcil-buvdarincil ultcıl-racijs vandijitardıñ typ tamırın çırqır, ajavsz
qurtır çatır.

Lenin-Stalin partijası men syjikti kœsemimiz, dosımız Stalin çoldasqa
çan-tœni men verilgen Qazaqstan enbekcileri Oktabrini çenisterin es vaqıt-
ta, es kimege vermejdi, œziniñ vaqıtı turmısına es vaqıtta, es kimniñ
qolın suqtırmaıdı. Qalıq vaqıtına qol suqqsı kelgen qandaj duspan
volsa da, çlanca mœsır çoq etiledi.

Kœzir qazaq qalqı, Qazaqstan enbekcileri SSR Sojuvı ulı Sovetin
sajlavqa kyciti œzirlenyvde. Enbekciler buqarasınıñ velsendiligi onan œri
kœterilyvde, SSSR-dıñ œr bir azamatınıñ çyregi men sanasında patrijot-
tıq sezimi birinœdan da kycesir, tasuvda. SSSR qalıqtarınıñ dostıq,
tuvsqandıq ıntımaq birinœdan da kyciti nıqajuvda.

Qazaq qalqı œz Otanını çoqarqı ornın sajlavqa ulı Stalinde œcevsiz
syjgendigin, oqan ceksiz verilgendigin bildirgen sœzder men keledi. Qaj-
ta tuvqan qalıqtın quvanıs men vaqıtılıq ulı Stalinniñ atı men
vajlanıs.

Oktabr puғыna bolenen Qazaq qalqy

Uly Sotsialistik Oktabr revolyutsiyasy qashlar vojy quldıqtyn, qanav-sylyqtyn, pravasyzdyqtyn tiregi bolqan kapijalisterdin, pomessik-burjuvazylardyn ykimetin tas-talqanyn syqaryp, qulatty; adamdy-adam qanav-sylyqty qojdy, Resejdegi qumyrsy tabynyn diktaturasyn ornatty, sotsialistik sovet ykimetin qurdy. Resej qol astyndaqy burynqy ezilgen ulttarqa tolyq vostandyq verdi.

Qazaq qalqy Oktabr revolyutsiyasynan buryn eki birdej qanav-sylyqty korig edi. Bir qaqynan patsa ykimetinin, orys kolonizatorlarynyn terki-sin, talavyn, ezyvciligin korse, ekinji qaqynan Qazaqty oz icindegi peodal-vajlarynyn, ult burjuvaziyasynyn ezyvciligin, terkisin kordi.

Patsa ykimeti burynqy ezilgen kyp syqys qalyqtaryna qandaj sajasat qoldanqandyqyn uly danycran Stalin qoldas vylaj dep tysindiredi: „Bizdin ajtqaly otyrqanymyz patsa ykimetinin kyp syqystaqy qalyqtardy tuncyq-tyruvdy kездеgen imperijalistik sajasaty. Kyp syqys ajmaqarda emin-erkin qosa bolqan orys savdegerlerinin dnyje qorlyqy men qomaqajlyqy, aqyrynda, etirik-syndy adisterdin varlyqyn qoldanyp, musulman qalyqtaryn pravoslavija dinine tartuvqa tyrysqaan orys rovynyn ezyvijt sajasaty, oсы qaqdajlardyn vail de kyp syqys qalyqtarynyn vailne senbejtin etip, orys atavlynyn vailn cek koretin etip qojqan qaqdajlar“. Patsa ykimetinin burynqy az ulttar qonindegi cyrgizgen zorlyq-talav sajasaty, ezyvcilik-qorlav sajasaty, mine oсы syjaqty tyrde volyp keldi.

Qazaq qalqy ozinin ulttyq vostandyqyn erte-aq koxsep, oz icindegi peodal-vajlary men orys kolonizatorlaryna qarisy kopten veri ajavsyz kyres acty. Biraq, qazaqtyn ultcy burjuvazialary qone patsa ykimetinen sen-sekpen alyp satyloqan peodalary qazaq qalqynyn maqsatyn satyp, arvaqytta ozinin tartyq tilegine rajdalanyp keldi. Buqan 1916-cylyqy qazaq qalqynyn keterilisinde alac-orda tovetterinin patsa ykimetinin aldında qurda qorqalap, qalyd vudqarany tilegine qarisy kyreske syqqandyqy tolyq dalel.

1916-cyly patsany qan icer, qendet atiretteri men qosylyp alyp, alactyn „koxemderi“ Davlatyp, Bokejqanyp, Bajlursynyp tar qazaq dalasynnda qandy qyryqyn qasad. Oiar qazaq qalqynyn oz vostandyqy usin, ozinin azat emir quruv usin kyresken erlik-vatyrlyq qozqalysyna qarisy kyres acty. Syjtip, qazaq enbekcileri Oktabr revolyutsiyasynan buryn qaj qaqynan voldsada ozinin ulttyq vostandyqyn ala almady. Qanav-sylyq, ezyvcilik korigyden qutylmady. Sajasij qatuvasylyq qone madenijet qaqynan tolyq pravaly voluvsylyqty es bir iske asya almady.

Qazaq qalqynyn ult volyp quryluvyna, qazaq qalqynyn varlyq qaqynan vostandyqy alyp, vasqa qalyqtar men terezesi ten el voluvyna tolyq mym-kindik qasar, ken col acqaan tek sotsialistik uly Oktabr revolyutsiyasy qana. Resejdegi orys proletarijatyndy komegi men, Lenin-Stalin vostaqan kommynis partiyasynyn vasylyqy men qazaq qalqynyn qalyd enbekcileri Oktabr revolyutsiyasynyn uly kyresine aralasty. Burynqy patsany otar-sylyq qyrym men ozinin peodal vajlarynyn ezyvnen azat voluvdy kek-segen ult enbekcileri Uly Oktabr revolyutsiyasynyn urany qarisy alyp, Resej proletarijaty vostaqan sotsialistik revolyutsijaqa tolyq qosyloqandyqyn uly koxemimiz Stalin qoldastyn myna sozinen ajqyn keremiz:

„Ortalyqta vostaqan revolyutsiyanyn azqana qer senberinen syqraj-uzaq tura bergyvi mymkin emes edi. Ol ortalyqta qengen soq setkeri aj-

сірейді де қана басқа солардың сийимтіктері уль отыссы, trotskijs, wıqarincil wandıstter men qosılyp alıp, Qazaqstandaqı tap kyresiniñ caralarına qarıs turıp, yñemi kedergi çasar, qolınan kelgen zıjankestik әreketin çyrgizse de olардың degenderi iske aspaı, өздерiniñ uıası talqandalıp oıtyлды.

Qazaqstan bolşevikteri BK(в)P-ның Stalinlik Ortalyq Komitetiniñ basılyqında өзiniñ icindegi varlıq qıjıncılyqtardı çenip сықты.

Wәrimizge belgili, ultсы-pacijs wandılar, 1929—32-сылы Qazaqstandaqı Lenin-Stalin ult saıasatın wırmalavсылыqtıñ saldarınan wolojan asıra siltevcilikterdi pajdalanıp cet el pacijsleriniñ tikelej tapsıruvı woıynca Qazaqstannıñ avıı carıvасыlyqında çәne mal carıvасыlyqında qasaqana iri zıjankestik çımьstar istedi. Olar әdeji Qazaqstanda azыq-tylik tapсылыqın, көспendilikti, mal basып orasan kemityvcilikti, мәdenijet qurılıсындаqı tolyp çatqan zıjankestikti uıymdastырды. Partijamızдың dancrapan көsemi Stalin çoldas tuvra nusqav verip, qatelerdi tyzetyvdin çolın, zıjankestikti qurtıvдың tuvra çolın, Qazaqstannıñ qalyq carıvасыlyqın, мәdenijetin aloqa vastıruvдың tuvra çoldarын көрсетip verdi. Qazaqstandaqı mal carıvасыlyqın çәne qalyq carıvасыlyqınның varlıq taravын өрге vastıruvдың programması wolojan Ortalyq Komitetin 1932-сылы sentabrın 17-degi tarijqi qavlyсы qazaq еңбекileri ycin asa ardaqты qavly.

BK(в)P Ortalyq Komiteti Qazaqstannıñ carıvасыlyq, мәdenijet çaqьnan tez өrkendevine 1932—1933-сылдар көр çәdem, көр көmek көрсетti. Qazaqstannıñ wırtınoq basılyqın өзгertip, partiyanı, Stalinniñ senimdi cәkirtiniñ biri Mirzojan çoldastı basılyqqa çiberdi. Qazaqstannıñ partiya uıymdarı men sovet çirtсылыq Stalin çoldastıñ tuvra nusqavı, basılyq men Sojuvzдық ykimetin orasan zor çәdemi arqasında Qazaqstanda wolojan wırmalavсылыqtı, qıjıncılyqtardıñ wәrin çolıp сықты. 1934-сылдардан beri qaraj Qazaqstan carıvасыlyq çәne мәdenijet çaqьnan өrlevdin, aloqa vasıvдың çana дәvirine көcti. Qazaqstan dalasında wırtınoq carıvасыlyq mecev, көспeli мәdenijetsiz turмыста өtetin, çoqsыlyq, kedejlik, basыnan ketpegen qazaqtıñ sorı avылы endi çoq. Kәzirgi qazaq dalasındaqı avылы — мәciyneli, teqnijkeli мәdenijetin өrine, çana salt, çana өnerge, sotsijalistik еңбектин tartivine көcken avqattı, gyldengen avылы; wırtınoq ult ezyvciliginiñ qandajın wolsa da çolqan, zorлық, zombılyqtı, qanavсылыq atavlyнын wәrin qurtqan avылы.

Qazaqstannıñ avылы carıvасыlyqınның 97,5 protsenti kәzir kollektijptendi, Qazaqstanda 1920-сылы egis көlemi 328 мың гектар wolsa, kәzir 5,831 мың гектарға çetti. Qazaqstannıñ sarqozdarı men MTS tarында 24 мың traktor, 7374 kombajın çımьs isteјdi. Qazaqstannıñ egis көleminin 99,6 protsenti kәzir qalqozdarda wolıp otyr. Qalqozqa uıymdasqan carıvalardıñ 66 protsenti MTS tarдың qaravында, respublijkamızdaqı varlıq egistin 81,3 protsenti MTS tarдың kyel men salınadı. Sonqı 3-4 сылдың icinde Qazaqstanda mal bası 3—4 ese өsti.

Qazaqstannıñ өnerli kәsibi de mejline өrkendedi. Qazaqstan wırtınoq agrarlı elden, indyvstirijaly-agrarlı elge ajnalıp otyr. Qazaqstanda көmir, tysti metal, munaj taqı basqa sol sıjaqtı өnerli kәsiptin vastı taravları mejline өrkendedi, Qaraqandı, Balqacstroј, Cimkent qorojasın zavıty, Rijder, Емба-Nepti sıjaqtı Qazaqstanda vykil Sojuvzдық gıganttar çasaldı. Semeј et kombajnatı sıjaqtı iri tamaq zattarынның gıgantı, bir nece qant çәne walyq konserva zavıttarы salıнды.

Sonqı 3-4 сылдың icinde (37-сылға deјin) Qazaqstannıñ iri өnerli kәsibine 935 mijllion som qarçы çımsaldı. 37-сылдың planı woıynca 358 mijllion qarçы taqı çımsalmaq. Bul yken iri өnerli kәsip otyndarында kәzir мындаqan qazaqtıñ sanalı çımьsılarы çana teqnijkalyq kadrlarы өsir, qatarqa qosılyp otyr. Alajda, carıvасыlyqımızдың bul taravында da

Revoljutsijadan birin qazaqtyn qalyñ wıqarasynyn köziñ asyr oqytyn kitap, gazet-çornaldar typti çoqtyn qasynnda edi. Sovet tusynnda çyl saıyn Qazaqystannyn gazet, çornaldar, kitaptar köp wasylar syqar çatyr. Qazaq tilinde Lenin-Stalin enbekteri, qazaq tilinde orys qalqynyn ataqtı danycran çazuvsylar — Pıwckın, Gorkij, Tolstojdyn syqarmalar wasylar syqarılyp çatyr. Kəzir Qazaqystanda da 183 gazet syqady, onyn 105 qazaq tilinde, walyq gazetterdin tyraçy 600 myñ dana. 1936-çyldyn icinde qazaq tilinde 139 kitap waslatyn bolsa, sonyn çalpy tyraçy 3522 myñ dana bolady.

Mine, bul syjrlardyn, bul paktylardyn walyqy da Qazaqystannyn мәdenijet çaqynan mejlince örkender kele çatqandyqyn көrsetedi. Bizdin мәdenijet qylym majdanymyzda ondaqan, çyzdegen çana sovet intelligentsiasy, çana qylym qyzmetçileri çana pedaqektik kadrlar, çana mamandar ösip, çetilip çatyr. Sovet tusynnda ösip, tərwielenip sotsijalizmning ul salalarında tamaca qyzmet istep çatqan sovettik ças kadrlarmyz bizde az emes. Ultcy paciys Çyrgenip, Toqçanyp taqy sol syjaqtı çavyzdar мәdenijet majdanynyn en çavarty yvcaskelerine otyrpy alyp, көp waqyttan wery zıjankestik, wyldiryw çumystarın istep kelse de Qazaqystannyn tyri ulttyq, mazmuny sotsijalistik мәdenijetining örkendevine ee bir wöget çasaj almadı.

Qazaqystanda Lenin-Stalin ult sajasatyn tyzyw çyzege asyruw arqasynnda SSSR qalyqtarınyn wuzylmas dostyqy kyn saıyn Qazaqystanda nyqajuw arqasynnda çaruvasylyq-mәdenijet salasynndaqy tabystarmyz örler, ösyw, gyldeyiw çolyna qulac sermej werdı. Qazaqystan tariqyndaqy ajta qalqandaj tabystyn biri, örkendevdin bir ul kezeni qazaq qalqynyn çaruvasylyq-mәdenijet çaqynan ösip, aldyqy qatarly ult respubliikalarynyn qatarlyna qosylp çana konstytutsija woyınca Sojuzdyq respublikaqa ajnalqandyqy.

Uly Oktävir revolyutsiiasynyn 20 çylynyn icinde qazaq qalqy birin özinin tariqynnda bolmaqan tabystarqa, adam walasynyn ul pravalarlyna qolyn çetkizip otyr. Qazaq respubliikasy Sojuzdyq respublikaqa ajnalyr, kəzir SSSR Uly Sovetining saılaw kezeneine kirisip otyr. Qazaq qalqynyn wıyndy sondy tariqynnda bolmaqan patrijottıq sezimi, Lenin-Stalin partijasyna çane syjiktı kösemimiz Stalin çoldasqa ceksiz wergendik sezimi mejlince kycejip otyr. Munyn walyqy sovet ykmeti tusynnda ult-ultyn arasynndaqy wıynqy çavlyq, ala közdik, biri birine senbeweilik myldem çolyqandyqtyn belgisi. Sovet Sojuzynndaqy walyq ulttar biri men biri wawyp ekendigin, bul qalyqtar özderinin ul kösemi, dosy Stalindi asa ardaqtar syjetindigin, kəzirgi kezdegi qalyqtyn çyn çigerli ijgilkti isteri tolyq көrsetip otyr.

Dəwirimizdin bul syjaqtı tamaca waqyttılyqqa qol çetken tabystarın, dəvirimizdin bul syjaqtı adam ajtqasız ul nәtiçelerin wykil qalyqtardyn danycran kösemi Stalin çoldas wılay dep waqalajdy: „Ult-ultyn arasynndaqy çançaldyn negizgi ujyndastyruvsy bolqan eksploatator taptardyn çoqtıqy; ult-ultyn bir birine senbeweiligin qoldap, ultcyldyq uwytyñ qozdyra weretin eksploatatsiyanyn çoqtıqy; ykmet wasynnda quldyqtyn qandaj tyrine bolsa da çav çane iñternatsijonalizm ijdejalaryn ajnımaj çyrgizywcı çumysy tabynyn turqandyqy; çaruvasylyq çane qoqam emirning walyq salasynnda qalyqtardyn öz ara çerdeminin iste çyzege asuwy; aqyrynnda, SSSR qalyqtarınyn tyri ulttyq, mazmuny sotsijalistik ul мәdenijetining көркеjywi, otylardyn walyqy men osy syqyldy paktylardyn arqasynnda SSSR qalyqtarınyn keskinı myldem өзgerdi, olarda bir birine senbeweilik sezimi çoqaldy, olarda өз ara dostyq sezimi kycejdi, syjtip, bir bıraq Sojuzdyq memleket sijstemasynnda qalyqtardyn çyn tuvsqandyq

ыптымақъ җарасты" (Stalin, SSSR Konstijutsijasының proektisi tuvralь vajandamasыnan).

Bizdiң Qazaqystan respublikasы da көр ultы memlekettiң ulь semijasының biri, SSSR daқь көр ultың qatarыnda terezesi тең, pravаль el, caruvасыьq мәdenijet җақьnan алqа vasqan Соjuvздьq respublikаның biri volьp sotsijalistik qurьльстьң keleli iri isterin qьzuv qolqа alьp җаtqan el. Kәzir Qazaqystan җurtсылықьның алдында turqan tajav vaқьttaқь vastь mindeti, SSSR Ulь советiniң sajlavьn oјdaqьdaj өtkizyv.

Bul sajlav adam valасының tarьjында birinci ret өtkizilejn деп oтырqan vykil qalyqtardьn tyddelerin, pravасын tygel qamtamasьz etetin en demokratijasь җаңа sajlav. Bul сыjaqtь birinci ret җurgizip oтырqan demokratijasь sajlavдь өtkizyv җумысь оңaj emes. Буqan viz dajьndьq, ygit, көрсилік isterin osь vastan qьzuv җurgizyvimiz kerek. Sajlav volатын kunge qalyң vuqarаны тольq dajьndavьмыз kerek.

Sajlavдьn uьmdastьruv teqniьka isterin әr bir җумысьсылarqа, әr bir qalqozсылarqа, әr bir yј caruvасындақь әjelder men qьzmetcilerge, sajlav җасындақь adamdardьn varьlyғына тольq tysindiryvimiz kerek. Совет mekemeleriniң еңбекчилер vuqarасы мен qатынасын vurnoқьdan көri пьoajta tysyv kerek. Еңбекчилердиң suravларына, arьzdarына vaқьть мен der kezinde тольq, tysinikti җавар verip, olardьn tilekterin oғындар oтыruvlarь kerek. Bizdiң совет oғындарьмыз, совет apparattарьмыз көр җерде әli de volьso җаңа sajlav navqальnan tuvатын mindetterge ылаьjqtь өзderiniң җумысьtarың qajta qura almaј oтыr. җаңа sajlav navqальnan tuvатын маңьздь җумыстарqа сындар vet vurnьp, көрсилік-uьmdastьruv җумысьн kycejte җurgizip әkete almaј oтыr. Соның ycin совет apparattарьндақь kadrlardь tәrbijeler, өsiryv, җаңа kadrlar өsiryv мәselesine qattь nazar saluv kerek; avьldьq советtin, selsovettin, avatkomпның apparatьндақь qьzmetciler sajlavдьn әr bir teqniьkalyq, ygit uьmdastьruv җумыстарына varьnca җаварть ekendigin ec bir umьtrav kerek. Советtin көрсиліkti uьmdarь-depuvat gruьppalarының, seksijalarының isteјtin җумыстарь da sajlav kezinde җаqsь җolqа qoьyluvь kerek. Qalyң vuqarаның arасына Stalindik Konstijutsijasының sajlav җөniндеgi ruьnkitterin, җаңа sajlav ereҗeleriniң varьlyқ statijalarың tygel tysindirip uқьndьruv avьl-avdandaқь partija, совет, komsomol qьzmetcileriniң, propsojuvz qьzmetcileriniң алдында turqan kәzirgi өte җаварть өte kyrdeli mindeti ekeni este voluvь kerek.

Sajlav kezinde tap җavларының qaldьqtарь-frotskijs-vuvqarыncьl ulьcьpacijsterdin silimtikteri совет qalqьның bul сыjaqtь маңьздь җумысьна sodьғын tijgizyvge әli de әreket etetindigin esten сыoartuv kerek. Vajqulaqtardьn qaldьqtарь, moldalar, ьjandar taқь sol сыjaqtь җат elementter sajlav kezinde өзiniң teris ygitterin taratuvqа, sajlavдьn durьs өtyvine voget җasavqа тырьсьp vaқьadь.

Qalyқ җavларь qancalyq vetin voјар eki җyzdilikke salьnса da olardьn җer-җevirine җetip, совет җәne caruvасыьq mekemelerinde olardьn birin qaldьrtaj qurьтьp oтыruvьмыз kerek. Sajlav ystinde dьcрandardьn qaldьqtарь мен kyresti ec bir vәsendeipeј, olardь varьlyқ җерде de talqandar, qurtьp oтыruv keregin тыqtар este ustav kerek. Bul җөндеgi даньсран Stalin җoldastьn vizdi alьn ala eskertken тына sözin ec bir umьtravьмыз kerek: „Eger qalyқ keј bir җerlerde dьcрan adamdardь sajlav qoјsa, тының өzi vizdiң ygit җумысьмыздьn өte nasar qoьylqандьlyғының belgisi volmaq, viz сондај masqarасыьlqа usьrtasaq, usьrajьn җөnimiz var ekendiginiң belgisi volmaq, eger vizdiң ygit җумысьмыз volcevikce җurgiziletin volса, qalyқ өзiniң җoқarqь oғындарына dьcрan adamdardь өtkizveјdi. Olaj volса sarь vajьmoјa salьnvaj җумысь isteу kerek; vәri de әkimcilik җарьlyқ reтinde dajar voluvьn kytip oтыrtaj, җумысь isteу kerek.“

Qazaqystan qalqь Lenin-Stalin partijasының vasсылықь, oғыs proletarija-

тының көмегі арқасында өзінің бақытты турмысын куннен кунге нықайтып қуруда. Улы көсемі Сталин қолдатын басшылық арқасында қазақ қалқы Қазақстанда сағуасылық, мәдениет қауыппан алқа қарај өрлетуве бар кыс, бар қигер мен кириседі. Тамаса улы отанның аймақтың вөлсегі Қазақстан алдыңқы қатарлы иргели, мәдениетті, кусті, индустриаль, сotsijalistik авыл сағуасылықты ел воляр отыр. Қазақстан мунан виләј да осындај елдің қатарында даңқыты отанның сықыстық сек арасындақы мықты берик қамалы, кусті аймақты ел воляр, сotsijalistik қол мен улы коммунизмге қарај өркендер, гылдене береди.

12-dekabr — sajlav kuni

1937-çyldyň 12-dekabrinde elimizdiň mijllijondaqan azamattary dünije çyzinde tuncyrc get, aqyryna dejin, ken sotsijalistik demokratizmiň ne-gizinde öz ökimetiniň çoqarqy orný — SSSR Uly Sovetin sajlajdy.

Bul kuni elimizdiň qalyqtary öz erikteri men Uly Sovetke tañdavlý adamlarğa davys bergyv ycin sajlav uvrnasyna keledi.

12-dekabr—sajlav kuni bizdiň kör ultty elimiz sovet ökimetine uly kommunist partijasyna berilgendigin çana syjetindigin alyryca quvanysty çiger men kersetedi.

Sajlav aldýndaqy ötkizilgen avdandyq çyjalystarda, mijtingilerde, pravrijktardýň, zavýdtardýň, qalqozdardýň, sarqozdardýň mijllijondaqan eñbek-cileri, qylym men kerkem önerdiň adamlary sovet qalqyn qarandylyq-tan, qajyrcylyqtan, actyqtan çana pravasyzdyqtan qutqaryp, elimizde sot-sijalizmiň tolyq çenip çyquvyn qamtamsyz etken Lenin-Stalin partijasyna davys beretindigin ajttý.

Lenin-Stalin partijasý çumyrcy tavyn çana kedey caruvalardy bastar 1917-çyldyň Öktabrinde kapijtalister men romeccikterge qarsty çavuvy çasar, çenip çyqtý.

Resejde sotsijalistik Uly Öktabr revolyutsijasý çenip çyqqaly 20-aq çyl ötti, al Sovet Sojuzy osy ötken çoldan ylken çorytyndy çasar otyr. Bizdiň qalqymyz öz elinde öndiris quralýndaqy kapijtalistik çeke mençik-ti qurtty; adamy-adamnyň eksploatatsija çasavyn çojdy; çaruvasylyqtyň sotsijalistik sijstemasyn çana öndiris quralyna sotsijalistik mençikti typ-kilikti vajandy etti. Eski mecev, agrarly, virçuvazijaly romecciktik Resej-di, virylyq çarty kolonijany, çumyrcy tavý volcevik partijasynyň vascylyqy men kyci çana alyvas qamal, uly indyustrijaly derçavaqy ajnaldyrdy. Bizdiň çumyrcylar men çaruvalaryň sotsijalistik memleketi endi aldýnqy qatarly teqnyjka men çavdyqtalqan, otan çorqav quraldary men negizinde çaruvlanqan, qandaj mäsijnelerdi volsyn, qandaj tutynuv zat-tardy volsyn özinde öndire alady.

Elimizdiň eñbekçileriniň tapqan çemisteri Stalindik Konstytutsijada tolyq çavuvly. Lenin-Stalin partijasynyň çoly—varlyq adam valasyn kapij-talistik ezyvcilikten, quldýqtan, paciystik çajuvandyqtan azat qyluvdyň birden-bir tuvra çana birden-bir durys çoly. Lenin-Stalin partijasynyň çoly — quvanysty, vaqyty turtmys çasavdyň çoly. Sotsijalizm endi qyjaly emes. Sotsijalizm sovet elinde realdyq iske asty. Muny varlyq elderdiň eñbekçileri körp otyr çana SSSR da çengen sotsijalizm vasqa elderde de çenetiniň bilip otyr.

SSSR Uly Sovetiniň sajlav navqany öz mañzyna çana ken razma-qylyna qaraj sovet ykimetiniň varlyq çyldarynda teni volyp kormegen, na-qyly virçavalyq, naqyly iñ sajasij navqan.

Sajlavdyň çemisti voluvy partija, sovet çana çoqam uymdarynyň, sonday aq, sajlav komijssijalarynyň „SSSR Uly Sovetin sajlav tuvraly ereçe“ çojqan varlyq tilekterdi çancalyq ornudajtyndyqyna vajlanysty volady. Sajlavdy uymdastyruv, ony çyrgizyvdin teqnykasy — sajlav navqanynyň sajasij mañzdy mäseleleri.

Partija uյmdarъ sajlav navqanьnda sajlav yvcaskelerindegi uյmdastьruv, ygit-propaganda җumьсьньн сесуvcи маъзь volatьньн esten сьqармаv керек.

Qazaqьstanda SSSR Sojuvz Sovetin sajlavoqa 19 օkriktik sajlav komiьs-sijasь, SSSR Ulttar Sovetin sajlavoqa 25 օkriktik sajlav komiьssijasь qurьldь. 7445 yvcaskelik sajlav komiьssijasь qurьldь.

Ultьl-paciьs җavlar vizdin keь bir partija uյmdarъньн veьqamдьoььн, җана җаварсьздьoььн pajdalanьp, sajlav komiьssijalarьна օzderiniң adam-darън օtkizip җivergisi keldi. Mundaь paktьlardь Qьзы-Ordadan kօrip օtьrmьz. Onda qalьq җавь volьp сьqqaп Tortajьp degen Ulttar Sovetin sajlav komiьssijasьна kirip ketipti. Aqtօve օвьльсьндаoьь Klucsevoj avda-пьnda bir qatar кемcilikter sezildi, onda sotsijalistik менсикке qьjanat istegen, vurnьnan kydikti adamdarьн yvcaskelik sajlav komiьssijasьна kirip alqandьoьь tavьldь. Буl сьjaqtь paktьlar Batьs Qazaqьstanda da җана On tьstik Qazaqьstanda da voldь.

Avdan basьларь, eң aldь men avdandьq atqaruv komiьtetteri keь vaqьtta „SSSR Ulь Sovetin sajlav tьvralь egeҗeni“ vurnalajdь. Buqan тьnadaь aсьq paktiler keltiryvge voladь. Sajlav kyninen 40 kьn vurnь yvcaskelik sajlav komiьssijalarьн vaspa sօz vetinde җarьjalav mindetti ekeni җurtьн vәrine de mәlim. Biraq, amal ne, Aqtօve օвьльсьндаoьь җurnь avdanьньн basьларь vasqaca oьllaqan, avdan voььnca yvcaskelik sajlav komiьssijasьньн sostavьн bir kьn keьin qalьp җarьjaladь. Oсьндаь paktьlar Batьs Qazaqьstan օвьльсьндаoьь Espol avdanьnda, teniz avdanьnda җана Qaraqandь օвьльсьньн Quv avdanьnda da voldь.

12-dekabrdegi җasььн davьs veriletin җerge varьp, artьqca vәkildik senimdi qamtamasьz etetin сьnalqan adamdarь, eңbekcilerdin sajlav aldьndaoьь avdandьq mәҗilisterinde эr bir sajlav yvcәskesine vօlyv kәzirgi бирден-бир elevli сесуvcи mәseleniң biri volьp օtьr.

Sajlav aldьndaoьь օkriktik mәҗilisterde senimdi adamdaroqa ygit җumьсь сьkteleди: olar, sajlavсьларdь volceviktik сьндьqтьн varьlьq kьci men, varьlьq әdisteri men әvden uqьndььp yvcәskelerindegi sajlavсьлар veьgi-tengeп kandidatqa tygel davьs veretindeь voluvь mindetti. Буl asa zor җumьstь tek senimdi adamdar җана сьrgizip qojmajdь, zavьтьн, qalqoz-dьн, sarqozdьн, MTS тьң partija uյmdarъ, avьl-selenderdegi tօmengi kommunistik uյmdar, temir җoldar men suv җolь transportьndaoьь sajasattьq vօlimder senimdi adamdaroqa varьlьq җaqtan volьsuvoqa mindetti. Буl uյmdar senimdi adamdaroqa kօmektesyv ycin эr bir sajlav yvcәskesine kommunistlerden җана partijada җoqtardan aktiьpter vօlyvge mindetti.

Partija uյmdarъ Ulь Sovetin sajlavь men vajlanьstь эr bir җagalardь iske asьruvoqa asa uqьrtьlьq pen qaravoqa tiьis. Sajlavoqa daььndьqta, uյmdastьruv җumьсьна egeкce kօңil vօlip, sajlav navqanьnda uյmdastьruv җaҗьньн sajasij maъзь zor ekenin eske aluv керек.

Sajlavсьлар tizimin җasav, usьньlqan kandidattardь tirkev, sajlav yvcәskelerine sajlav vьlletenderin җօneltyv, sajlavдьн davьs берyv prot-sesin uյmdastьruvdьн օzi, sajlav volatьн yьlerdi tyzetyv, davьstьн esevi t. t., minikeь, munьн vәginiң sajlavдь volcevikce сьrgizyvdi qamtamasьz etyv isinde sajasij maъзь asa zor voladь.

Avdandьq atqaruv komiьtetinin sajlavсьлар tizimin екinci qatardaoьь qьzmetkerlerge senip tapsьra salatьн җаварсьздьqтарьна bir qatar paktiler var. Munьн nәtiҗesinde Mirzojan, Kijtop, Qьзы-Orda, Tyrkstan avdanda-гьndaoьь, Alma-atь qalасыndaoьь sajlavсьлардьн tizimin җasaqanda sajlavсьлардьн pamiьlijasьн catastьlqan җана vurnalaoqan.

Qьзы-Ordada җана bir qatar avdandarda kօртеgen azamattardьн sajlavсьлар tiziminiң qalьp qojandьoьь tavьldь. Sumьraь qalьq җavларь օсьндаь җol men eңbekcilerdi sajlav pravasьnan aььroьсь keldi.

Bul sьqылды kirip ketken ducrandьq әreketterdin qandaьna bolsьn aьavsьz qattь soqьqь berilyvi kerek. Sajlav zaьnyьnь multiksiz çyzege asuvь ycin kyresyv kerek.

Sajlavcьlardьnь tizimin durьs çasav isinde çana әr bir saьlavcьnьn atь çәnin durьs çazuvdьnьn asa zor maьnzьь var. Azamattardьnь saьlavqa qatьsuvь nemese, qatьspravь saьlavcьlar tiziminin qalaj çasalqandьqьna vajlanьstь voladь. Sajlavcьlar tizimderin kәrnekti çerge ilip qojuv ycin çasaluv men çana vitrejdi. Ol rasьnda saьlav kynine dejin çyrgiziledi. Sajlavcьlar tizimn qalьq kәryv ycin ilgennen kejin, sottь volьp saьlav pravasьnan aьььlqan adamardьnьn tizimge kirgizilyvi durьs emestigi tuvralь, çeke azamattardь çazvaj qojuv nemese, ramijlijasьn, әz atьn, әkesinн atьn durьs, teris çazqandьqь tuvralь елбекciler әtinic bere aladь. Bul әtinicterdin совет оьндарь qьsqa stokta, 7 kynnen qalmaь tekserip, kerek volqan tyzetyvlerdi kirgizyvge mindetti.

Bizdin aldьmьzda turqan ylken uььmdastьruv çumьsь әsirese, calqaj çatqan mal caruvacььqь avdandarьnda, davьs beretin çerlerdegi yjlerdi daььndavqa kәzirden vastar kirisip, bul isti bir kynde esten sьqarmanьv kerek. Bul yjlerdi remonttar, sьlar, mәdenijetti tyrge aьnalдыruv, keң vәlmeler, ciьrmalar çasav, vudqan çuqa taqtajlardь pajdalanьp, taqtaj çoq çerde taza kijiz, kilemderdi pajdalanuv — kәzirden vastar qolqa aььnatьn çumьsь.

Kәzirden vastar yvcaskelik saьlav komijssijalarь ycin, sonдаj-aq saьlav kyni ycin kerekti çaqdajlardьnь vәri men qamtamasьz etrej volmajды. Lampra, kijrosin, qatьndac sьjaqtь usaq nәrselerdin әzi kyni vьrьn satььp aьььp saьlav yvcaskelerine çetkizilgen voluvqa tijis.

Mal caruvacььqь avdandarьndaqь avьl-selender birine biri calqaj çatatьndьqь, bul rette saьlav yvcaskesine bir nece avьl nemese, calqaj çatqan bir nece qalqoz caruvacььqь qamtьlatьnь vәrimizge mәlim. Mundaь çaqdajlarda avьl kommunisterinin, komсомolisterinin uььmdastьruvcььqь rәlinn maьnzьь әte zor.

Qalьn vudqaralьnьn arasьnan kәterilgen vәselәdilikti, vьnta çigerdi volceviktәr vastaj vilyvi kerek. Çumьstь әz veti men çajьp çivermej varьq çadьnan uььmdastьrьp çyrgizyvi ketek. Saьlavqa daььndaluvda keь bir çeke kommunisterdin tьpti, partiya çolьna volceviktikke çatrajьn qььq tarь var. Bul adamdar— istin vәri әz veti men isteledi, vudqara saьlav zaьnyьn әvden vilip qojды, tььcsьzdanatьn ne var, çumьstьn vәri istelip volды, dep soqadь. Iske vulaьsa qaravdьnьn zьjannan vasqa ectenesi çoq. Sььpnda kәzir әr bir kommunistin uььmdastьrьqьstьq isi mejline qьzuv çyrgizetin vaqьtь.

Avьldaqь, qalqozdaqь kommunisterdin vugin tандаqь әte çavartь, asa maьnzьdь naqtь mindetteri ne voluv kerek? Әte-mәte mьna mәselelerge asa kәnil vәlyvdi kerek qьladь.

Savatsьzдыqtь, cala savattььqtь çojuv tuvralь QK(в)P Ortalьq Komij-teti men Qazaqьstan ykimetinin әlde nece qararь vola tursa da, respuvlijkamьzda 100 mьn çamaь savatsьz saьlavcьlar var çana bir sьpьta cala savattьlar var. Kәzirgi mindet, Ulь Sovetti saьlav kynine dejingi qalqan kynderde savatsьzдыqtь çojuv mektepterinin, yjimeletinin çumьsьn keninen çandandьrьp, әr bir cala savattьlardь gazet oqьj alatьndaь qalge çetkizetin voluv kerek. Eger avьldaqь çoldastar volcevikke qьjьmdasa, bul çumьstьn oьdaqьdaь oььndalatьnь sөzsiz.

Biraq, Ulь Sovettin saьlavь volatьn kynine dejin biz savatsьzдыqtь tolьq çojamьz dep oьlavqa volmajды. Әrijne, varьq çumьsьmьzды kycejtkende әe bir qatar savatsьzdar qalьp qojadь. Saьlav kyni kimgе davьs bergisi keletindigine çana elimizdin çoqarqь oььna saьlanuvqa sьn çarajды деп

esepjetin kandidattına davъs beruvine savatsъzdarоја partiја uъmdarъ kоmek beruvge mindetti.

Avыl kommunistleri, komsomolisteri kәzirden bastap balalъ әjelder ucin bir kundik balalar jasli men komnatarlar uъmdastъruvоја tijis çana sajlavcъ adamlardъn, әjelderdin qamъ tuvralъ varlıq kerek bolqan çaqdajlardъ çasav kerek.

Sajlavоја dajъndıq vaqıttъ soviet әjelderinin sajasij bilimn artıruv ucin, olardъn sana-sezimin kycejtyv ucin pajdalanıloqan volıvоја tijis. Әjelder vıqarasъnnъ arasъnda әsirese, onıң artta qalqan slojlarında, keј kezde qalıqqa dıcran elementterdin ыqralında çyruvci, dıncildik sezimdi pajdalanıvscylardъn arasъnda ygit-propagandanъ kycejtyv kerek. Әjelderdin bul kategorijasъ partiја uъmdarъnnъ sajasattıq-tәrvije çımbъsn kyctı çyrgizyvin kerek qıladъ. Sovettin әr bir әjel azamattarъ öz otanъnnъ ulъ çettitkterin vilyvge tijis. Ulan vajtaq elimizdin bir de bir vırъsında ulъ Stalin-dik Konstıtuvtısijanъ oqъp — yjrenvegen әjel volmavоја tijis.

Sajlavcylardъ sajlav yvcaskesine keltiryvdi uъmdastъruv çımbъsında avыldıq kommunisterdin rәli az volmajdъ. Ulъ Sovettin sajlavъ 1937-çyldъn 12-dekabrine çarıjаланqanъ ras volsa, sol kuni sajlavоја sajlavcylardъn vәri de әzderi kelet, dep eki qoldъ qaltaqа vos salъp tәңirekke kәz tigir otъruvоја volmajdъ.

Sovetterdin Tәtence VIII Sıjezinde Stalin çoldas sajlav navqanъn samotekke salıvscыlqqa qarъsъ, „vәri de әkimcilik vıjıtyq retinde dajъn voladъ“—оја senyvcilikke qarъsъ partiја uъmdarъna-eskertken volatъn. Partiја kycterin onъ onъna qоја vilyv, varlıq çerlerdi volcevıktik ygit propaganda men qamtamasъz etyv, kәrcilik çımbъsnnъ varlıq tyrin pajdalanъp, partıjanъn partıjada çоq vıqara men vajlanъsn taqъ da nъoajta tysyv — partıjanъn әr bir avdandıq uъmъnan dәl kәzirgi talap etetin asa çavartъ mindet. Qalıqtıң sana sezimin, ыltasъn depıvtatqа kandidattıqqa usъnnıloqan elimizdin tәndavъl adamlardъnnъ pajdasъna asъruvоја әr bir avdandıq partiја komıjjeti özinnı apparatъn, özinnı aktıjpterin, өз uъmъndaqъ varlıq kommunisterin çımbıdъruvоја mindetti.

Әr bir avdandıq partiја komıjjeti, partıjanъn әr bir uъmъn qaj çerde azqantaj volsa da, çımbъs nasarlasa, qaj çerde ynemi volcevıktik ygit, propaganda çоq volsa, sol çerde qalıq çavъ vas kәteryvge tymkindik volatъnnъ esten cъoartmavъ kerek.

Bızdin partiја, vıqara men tьoъz vajlanъstъ volıvъ men, vıqaranъn ortasъnda özinnı ucан teniz morәldıq çana sajasij senımdiligın pajdalanıv men әr qacan kyctı voldъ... „Partıjada çоq qalıq çımbъscylar vıqarasъ bızdin partıjanъ özinnı partıjasъ, çaqvı çana tuvъsqan partiја dep sanajdъ...“ Stalin çoldastъn bul danъcrandıq sözi millıjondaqan soviet patrijot-tarъnnъ partıjanъ tәreңnen uqatъndıqınnъ çana әvden tysinetindigin kәsetedi. Envekilerdin bızdin partıjaqа seksiz senetindigi әr bir kommuniste, partıjanъn әr bir uъmъna erekce çavarkercilik artadъ.

Sajlav navqanında partiја uъmdarъnnъ çımbъs partıjada çоq vıqara partıjaqа taqъ da çaqvıdaj tysetindej, әr bir partıjada çoqtar özinnı senimn—Stalin partıjasъna çyregi men aralasqan vajlanъstъ ekendigin taqъda sezetindej dәreçede uъmdastъruv kerek. Ygitciler, propagandıjster bızdin sajlav sıjstematъzđ әr bir azamatqа tysındıruvge, sajlavcylardъn belgilengen kandidattarqа qatъnasıvъna çana çımbъscylardъn çarıvalardъn isine, Lenin-Stalin partıjasъnnъ isine asa verilgen adamlar ucin davъs berıvlerine kәmektesyvi mindetti.

Cып çaqъs adamlardъ, tәçirıjbeli bascylardъ, envekilerdin isi ucin, sot-sıjalıjzm isi ucin kyrese vilgen çavıngerlerdi, tyrlı tystı dıcranđqtar men kılengen orındardъ tazartъp çıberıvge çana dıcranardъn cıngen sum-dıqtarъnnъ ucъoınn qaldırtmaj qıjratъp çıberıvge ijkemdi adamlardъn

sajasij tabandyqyna tireledi. Sonyn usin ar bir avdandyq partiya komitetinin qanynan san korp emes, biraq, syn tekserilgen, dajandyq bar, Stalindik Konstittutsija men sajlav zaqyn qaqsy viletin, ar qacan qana ar vaqytta Lenin-Stalin partijasynyn isin qorqajyn ygitciler, propagandijster kadryn quruv kerek.

Sajlav navqanyn qav elementterdin alasurqan qaqdajynda etedi. Qavlarqa ygit-propaganda qumby pasar qerlerde areket istev onaj tijedi. Mysal: Mirzojan avdandynda qergilikti partiya uymbynyn vejqandyqyn qana dinge qarby qumby qolqa qoja almaqandyqyn rajdalanyn, moldalar vas ketere bastaqan.

Korgic qyraq voluv kerek. Qav elementterden volqan ar bir areketti keninen alynqan volseviktik ygit-propagandanyn temir qyryna salyn qyrtay oturuv kerek.

Volseviktik ygittin qana propagandanyn ardaqy maqsaty, Stalindik Konstittutsija dajyndaq bergen memlekettik vijlevge qatysuv pravasyn toly iske asyruvda varlyq sovet azamattaryna komek beruv volmaq. Sajlav navqanynyn velgili darecede tavysqa qetyvi—ygitciler men propagandijster kadryn uymdastyra viluv, olardy dajandyqyna, sajlav aldyndaq ygit-propaganda qumbynyn sarasyna vajlanby. Sondyqtan, vygin tanda partiya uymdar, usin ygit-propaganda qumbyn durby qolqa qojuvdan artyq asa manby, asa qavarty, asa ardaqy mindet qoq.

Bul qondegı tavysqa qetyvdin qol-propagandijster kadryna zer sala tekserip irikteq partijaly adamdar usin qana emes, sonyn men qatar partijada qoq volsevikterge de mindet. Ar bir sajlav yvcakesinde ygitciler, propagandijster tovy volnyvge tijis. Ygitcilerdin bul tovyyn qumby sonday uymdastyrylqan voluv kerek: bizdin ygitcilerimiz volseviktin qalyndy sozi men ar bir sajlavsyqa dejin varqan volsyn. Radijo, vaspa soz, korpilik ijstogi, kijno, taq vasqa sajasij ygit qumbynyn varlyq quraly sajlav navqanyna toly rajdalanynqan voluvqa tijis. Varlyq azamattar ozderinin sajlav pravalaryn toly rajdalanuvyn usin, biz Qazaqystanyn varlyq volsevikerinin kycin ozimizdegi usan teniz teqnikanyn rajdalanuvqa mindettimiz. Sovet qalqy ozderinin varlyq davsyn, Ul Sovettegi ozinin qumbynda sotsijalistik elimizdin taq vudan da kycejip gyldenuvyn qamtamasz etetin partijaly qana partijada qoq volsevikter usin beredi.

Qazaqstan — indyustriyalı-agrarlı respublika

Qazaqstan Sotsialistik Ulı Öktavr revolyutsiyasına deyin patcalı Resejdin eñ artta qalqan kolonijasınlıq vırı volır edi. Ökimeı vasında otırqan kapitalister qana pomesciıkteı qazaqtıñ peodal, vajlar men qosılır alır Qazaqstannıñ öndiris kycin qasaqana vöger otırđı. Budan 20 sı vırın Qazaqstannıñ önerli kásiı qalıq carıvasılıqında volar volmas otın alıvcsı edi. Qazaqstannıñ önerli kásiı produvsijasınlıq ara salmaq 1913-sıl vırılq öniminıñ qosılınđınsına qaraqanda 6,3 protsent qana volır edi. Qazaqstannıñ mol ken vajlıq da zerttelmegen. Qaraqandılın tas kömirin, tysti metalın qana qımbattı metaldarıl otırtıl kapitalisteri men cet eldin kapitalisteri qaraq qalqan kuvstarılq, sırtqıstılq ədis pen camalı tyıde öndirip keldi.

Qazaqstan Sotsialistik Öktavr revolyutsiyasına deyin artta qalqan agrarlı, patcalı koloniası volđı. Qazaqstan avıl carıvasılıq produvsijasınlıq ara salmaq dıniye sızilik soqsıqa deyin qalıp önim produvsijasında 93,7 protsent volđı. Avıl carıvasılıqında özi sol kezde asa tómeni dırecede, qalt-qılt ömir sıretindej qana qalde edi. Ol carıvasılıq avıspalı egisti, meqanizatsiyanı vilmejtin, artta qalqan, orta qasılq teqniıkege negizdelip quralqan carıvasılq volđı. Baj, peodalardıl qana otıs patca ökimetinıñ ezyvinde volqan Qazaqstan revolyutsijaıa deyin mädenij-sajarat qana ekonomijka qaqılın aldaq elderden sız sıdar kejin qaldı.

Qazaqtıl vajlar men patca ökimetinıñ satır alqan agentten, qazaq qalılın qavız dıspandar — alac-ordacılđar Qazaqstannıñ osı artta qalılılqıl, qazaq enbekcilerinıñ ezilyvciligin, eksploatatsijalanıvıl saqtar qalılqa tırtı.

Budan 20 sı vırın otıs proletarijatı öte kedej carıvalar men odaqtasa otırır, Lenin-Stalin partijasınlıq vasılqıl arqasında pomesciıkteıdin, kapitalisterdin ökimetinıñ qırtıl qana peodalardıl, vajlardıl, olardıl kontrevolyutsiasıl partiası alac-ordandı talqandavqa qazaq enbekcilerine kömek verdi.

Sotsialistik Ulı Öktavr revolyutsiası qazaq qalılın peodalardıl, otıs vıvıcvazijasınlıq eksploatatsijasınan, ezyvinen azat qılır qana qoıqan qoq, solı men birge Qazaqstannıñ öndiris kycinıñ qana ekonomijkasılın örkendevine predposijka qasadı. „Sovet ökimeti qıldılq vıdılın yzdi, qazaq sırindegi kenderdin betin actı, qalılqıl ıjıl-ıjav talantıl, insijativasıl ojatır ken qol verdi“ (Mirzojan).

Bızdin partija Lenindik-Stalindik ılt sajasatılın negizinde Qazaqstannıñ ekonomijkasılın örkendetyvde көр sımtıstar ıstedı.

Sovet ökimeti ömir sırgen sıldardıl icinde Qazaqstannıñ tyı adam tanıtıjtıl volđı: volcevıkteı eldin vırılq ekonomijkasılın negizinde özgeriti qana Qazaqstandı sajasat, ekonomijka qana mädenijet sıinde qarıstar alqa vastırdı.

Kapitalistik ekonomijkaıa dejingi peodalılq qalılptar men vajlanıl-

qan, patcasıdyqtıy artta qalqan kolonijasınan Qazaqstan Öktävi revolyutsijasınıy XX ıydyqna gyldengen indyustrijaıy-agrarıy respublikaqa ajnalıy. Önerli kásiptiıy produvksijasıy 1913-ıy men salıstırqanda 12 ese artıy östi. Öpıy ara salmaq respublika qalıy sarıvasıdyqınıy ıalıy öniminde endi 53,2 protsent volıy ötyı.

Avıy sarıvasıdyqınıy ara salmaq respublika qalıy sarıvasıdyqınıy ıalıy önimindegi 1913-ıydy 93,7 protsentten 46,8 protsentke dejin tömen tysti. 1936-ıydy önerli kásiptiıy produvksijasıy avıy sarıvasıdyqınıy produvksijasınan asıy tysır ötyı. Qazaqstan indyustrijaıy-agrarıy respublika volıy.

Volcevıker Qazaqstan vajıdyqınıy közin actı: Respublikada Sojıvzdyq, ıer ıyzilik iri ıana önerli kásipterdı salıy, ıana sol önerli kásipterde istejitin ultıy kadrlardy ıasadı.

Revolyutsijaqa dejin Qazaqstan tas kömirge öte kedej dep sanalatın edi. Tas kömirdiıy varıy zapasıy 200 mıllıyon tonna dep esep tegeı. Kızıy Qazaqstanda 70 mıllıyad tonnadan asa kömir zapasıy varıydy zerttelip ıana anıqtalıy ötyı. Bir ıana Qaraqandıy kömir bassejinde 55 mıllıyad tonnadan asa kömir zapasıy var. Qaraqandıy övıydynda 20 mıllıyad tonna samalıy zapasıy Sarı-adıy—Qorıykel ıana Sıvıvanıy kömir bassejinderi acıdy. Qaraqandıy övıydyndaqıy Qarsaqıy avdıanıyın terriitorijasında mıy ruvdasıy ıadınyıy ıerde, Vajıqıy men Qıyadıyda 50 mıllıyad tonna samalıy zapasıy var eki ken ıyqatın ıer ıatıy. Qaraqandıy övıydynda kömirdiıy varıydy zapasıy 65-66 mıllıyad tonna dep esep telinedi. Qazaqstanda Qaraqandıy övıydyınan vasqa ıerlerde de ıergilikti ıerlerge mınyz var kömir kenderi tavıy ıatıy: ıydy Qazaqstan övıydynda Kendirliktegi ken ıyqatın ötyı, Aqtöve övıydynda 3 mıllıyad tonnadan ıyqatıy kömir, ıandıy slasıy tavıdy. Batıy Qazaqstan övıydynda Jnder rajonında, sonıy-aq Öı tystik Qazaqstan övıydynda Lengerden, ıaqraqtan, Tas kömir sıydan tavıyqan kömir kenderi qızıv tyıde alıy ıatıy.

Qaraqandıy kömir bassejini birinci ıana ikinci ves ıydyqtarda tamasa örkender SSSR-dıy ucıncı kömir vazasıy ajnalıy. Birinci, ikinci ves ıydyqtarda asırese tas kömir önerli kásiy kysti örkendedi. Tas kömir önerli kásiyiniıy ıalıy önim produvksijasıy ikinci ves ıydyqtıy kezinde ıana 1933-ıydy 15,4 mıllıyon somnan 1936-ıydy 48,8 mıllıyon somqa dejin östi, jıqıny 3 eseden de köp.

Qazaqstanda mııay vajıdy da köp. Eıvanıy mııay rajonıdary Sovettin ikinci Vakıvıy dep ataladı. Eıva-Neptanıy zapasıy mıllıyad tonnadan asıy tysedi. Sovet ykimeıi partıyanıy XVII sıjeziniıy qararıy voıyıyca Eıva-Neptanıy mııay vajıdyıy mengerıvde. Kızırdıy özinde Qazaqstanda mııay ıyqaratın öndiris var. 1936-ıydy öpıy ıalıy önim produvksijasıy 13,7 mıllıyon som.

Qazaqstanda mııaydıy zapasıy Eıva rajonında ıana emes, sonıyqan geologıyalyq zertteıy ıımyıy vııdan vııajda ıyrgizile vermek. Qazaqstanda Eıvadan vasqa Sıvıy, Petropavıy rajonıdarynda ıana Sıv voıyında da mııay var.

Qazaqstan vorat, posporıyt, nıkel, kalıy ıyıaqtıy sıjrek kezdesetin metaldarqa, temir ıana vasqa metaldarqa da vaj.

Qazaq respublikasında margansanıy zapasıy onıyqan mıllıyon tonna. Margansanıy zapasıy qaraqanda Qazaqstan SSSR da ucıncı ötyı aladı. Ustanıy ıolıy, ıezdi degen eki ıerde ıana ıyqatın margansanıy zapasıy 4,5 mıllıyon tonnaqa ııvıy. Altajdıy Öı tystiginde Kek köı, ıyndaqatıy degen volııram ıyqatın ıerler ııvıyda eksploatatsııyqa veriledi. Qazaqstanda varıydy öı ıaqtıy ıerden sıjrek metall tavıladı. Bulardıy ylıken öndiristik mınyz var. Qazaqstan Bykıl Sojıvzda volııram-

ның зарасына қарағанда бірінші орын, мөліжденнің зарасына қарағанда екінші орын алады. Қолвијнскијден оловоға (қолаға) вай түвда сығадь, бул кәзир өндiris күйі мен мeнгериле вастадь.

Қазақстан қиймija өндirisine керекті сийки заттарға да вай. Ворот пен поспорийтлiң зарасына қарағанда Қазақстан Сојувзда бірінші орын алады. Јnder районьнда вoратқа өте вай түвда сығатын çer бар. Бул түвда да вайдың окийси 49 прoтсентке сејin варады. Кәзир Јnderдің вoрать мен Қазақстан вукil Сојувзды савдықтар оть. Осы зарастарға сүйенip, екінші бес сылдықта Қазақстанда ири қиймija комбијнаты салындь.

Авыл сарувасыльқына керекті çer өндејтин претсийпийтат, кыкirt кийслотасын сығаратын Ақтөведегі ири қиймija комбијнаты үс сылдај istep келеди.

Симкентте дәри-дәрмек қасаптын завод салындь. Үеинци бес сылдықта Симкентте вoрний кийслота сығаратын завьт салынады. Қазақстандағы қиймija өндirisинiң қалпы өним прoдуксийасы 1934, 1935 қана 1937-сылдарь қана еки қарьм еседен артық өсти.

Қазақстанда алтын өндirisі де өсip келеди. Алтынның зарасына қарағанда Қазақстан Сојувзда екінші орын алады.

Қазақстан Советі Сотсийалистик Республiјкасында тусты металлургияның айтықса мапызы бар. Тусты металлургия Қазақстандағы авыр өндiris орындарының четекci таравь. Мьстың, қорғасынның, мығыстың зарасына қарағанда, Қазақстан Сојувзда бірінші орын алады. Осы күни Сојувзда тавылап 17 мийлiјон тонна мьс зарасының 10 мийлiјонь Қазақстанда, СССР дағы варлық мьс зарасының 25 прoтсенти, мығыс зарасының 50 прoтсенти Қазақ республiјкасында. Тусты металл сығатын Рийддер, Қоңьрат, Çезқазојан, Текелл, Аксысай, Беловьсор, Зийран тағы васықа çerлерде тусты металл зарастарь тамаса көр.

Осы күннің өзінде-ақ Қазақстан тусты металл сығарувда үлкен орын алады. Қазақстанда Сојувздағы ең үлкен Симкент қорғасын завoды салындь. Сојувздан сығатын варлық мыстың қартысын Симкент завoды вeреді. Рийддердегі тусты металлургия орындарь қайтадан қурылды. Ертисте мыс-қорғасын завoды салындь. Симкент қорғасын завoдына түвдalar берip отьратын—Аксысай полиметалл комбијнаты қурылды. Балқастағы мыс қорытатын комбијнаттың қурылысы аяқталып келеди. Бул тусты металлургия гийгантының кыстiлiгi сондај, ол СССР дағы варлық мыс қорытатын завoдтарының 1935-сыль берген варлық мысын бир өзи вeреді. Қазақстанның тусты металл өндirisі кәзирдің өзінде-ақ республiјкамыздың економийкасынан көрнекті орын алып оть. Бул қазақ SSR-ның авыр өндirisинiң четекci таравь. Қазақстан кәзирдің өзінде-ақ вукil Сојувзда сығатын қорғасынның 75 прoтсентin вeреді. Тусты металldар металлургиясының қалпы өним прoдуксийасы 1933-сыль 28,4 мийлiјон сом вoлса, 1936-сыль 76,4 мийлiјон сомға çetti.

Бірінші бес сылдықта Қазақстанның авыр өндirisine қана 350 мийлiјон сомнан артық қарағат қумсалды. 1934,35 қана 1936-сылдарь Қазақстан авыр өндirisинiң негiзгi қорына 935 мийлiјон сомдај қарағат қумсалды. Қарағат қумсав плань војьтыса 1937-сыль Қазақстанның авыр өндirisine 358 мийлiјон сом ақыса қумсалмақ, бул бірінші бес сылдықта қумсалап варлық қарағаттан 7 мийлiјон сом артық. Үстимиздегі сыль Қазақстанның тусты металлургиясына қана 236 мийлiјон сом қарағат қумсалмақ.

Қазақстанның васықа өндirisтери де-çенil өндiris, тамақ өндiris, çerгилікті өндiris орындарь осы сыяқты тез өркендеп келеди, қана өркендеуде. Тамақ өндirisинiң өним прoдуксийасы 1933-сыль 107,2 мийлiјон сом вoлса, 1936-сыль 225,2 мийлiјон сомға çetti.

Револютсийадан вурьп Қазақстанда темір çол қатынасы пасар еді. Совет өкiметинiң тусьнда Қазақстанда қанадан 3612 кийлометр темір çол салындь. Түркисip салындь, Қарақандь—Балқас, Елек—Орал, Нилди—Çез

qazıan taqı vasqa çoldar saııńır vıttı. Rıvısopka—Rıjdder temir çolı qıgılsı vıtyvge çaqındadı. Cıvrıjer—Qandı aqas, Tackent—Cımkent temir çoldar saııńır çatır.

Sovet ekımetınıń tusında, әsırese, vırıncı çana ekıncı ves çıldıqtar kezınde, respublikaımızda çyzdegen çenıl өndırısı, tamaq өndırısı çana çergılıktı өndırıs orındar saıındı. Vırınqı eski qalalar negızınen qajta qıgılsır; көр etaçdı yjleri, avıvqanalar, mektepteri, klıvptar, teatırlar, kıtarqanalar taqı-taqılar var çyzdegen çana qalalar, irı-ırı çımsıç poselkeleri saıındı.

Respublikaımızda ındyvstrijanıń qavlar өsyvi az vaqıtın ıcinde mındaqan çergılıktı ult kadrlıń, çımsıçların çıquvna mımkıncılık tıvdırdı çana respublikaımızda өнбекiler vıqarasın tırmıs qalderi çaqsarıvna keң çol actı. Respublikaımızda ındyvstrijalı-agrarlı өнбекiler qıloqan Qazaqstanın avır өndırısın damıv qarqın өsındaj.

Respublikaımızda sotsijalizm qıruvda өн ındyvstrijalandıruvda өн tabıstarqa Qazaq respublikasını өнбекileri kommıvnıs partıjasın vascılsı arqasında, çoldas Stalınnı kundelıktı көmektesır otırıvın arqasında çetır otır. Bul tabıstarqa qalqıtın qas dıspandar-trotskyjs vıvqarınıl çana ultıl-racıjs vandıların ajavsız әcketelep, qırta otırır çetık.

Volcevık partıjasın bastav men qazaq qalqı mınan vılj da SSSR qalqıtarın tıv semıjasında Stalin çolı men kommıvnızmge qaraj өnleı veredi.

S. ЕРІЖОР

Өркендеген авыл шаруасымыз

Uı otanımızдын çımsıç tabı men өнбекі шаруалар Lenin-Stalın partıjasın vascılsı arqasında tarıjqı çoldardan өtti, sotsijalizm ycin kyreste vırın volır көrmegen tarıjqı tabıstarqa ije voldı.

Sotsijalizm qıruv çolında өн bul tamaca tabıstar zamanımızдын ıls dokıvmenti—Stalındık Konstıtuvsıjada vajandı etılıp çazıldı. Bul tarıjqı tabıstar kyres pen, qaçırıs is pen voldı.

Patsal Resej, әskerıj-peodaldıq Resej, Resejdın çımsıçlar men өнбекі шаруалар, kolonıja elderın, өн ıcinde Qazaq qalqın çoqılsıq pen kyzevcılıkte, qarandıqlıqta ustadı. Patsal Resej qalqtardın tırmesı edı.

Patsal Resejdın çerı men soncalıqtı көртеgen qalqın өndırıs көsıvı, avıl-şaruvası tıptı osal edı, bul çaqınan alır qarandıq Resej ol kezde әlsız, көріp, artta qalqan el edı.

Patsal Resejdın kedej-ortacaların (olar vıkil шаруалардын 85 protsentı) qaramaqında өн çer, varlıq çerdın ycten vırı qana edı. Sonın өzi de sarasız, өн оңваqan çerler volatın. Çerdın sırajılsı romeccıktar men devorөndardın, dın adamdarın, vaj-kıvlaktardın qolında voldı, solar rajdalandı.

Patsal Resejdegi vıkil шаруалардын 30 protsetını at-kөлıgi çoq voldı, 34 protsentinde avıl-şaruvasıq saımandar volmadı, 15 protsentinde egıstık çer volmadı.

Şaruvалардын varı savatsız voldı. Pop-moldalar bul savatsız шаруаларды aldar, arvadı, olардын qarandıqlıqlıqın, padandıqlıqlıqın rajda-

landь. Avыл-derевnelerde mektep volmadь. Biren-saran mektepter boldь, onda „qadajqa qulcььq et, patcaqa, vajqa taçim et“—dep yjretti.

Patsaь Resejdegi carivalardьң kergen kьni osь boldь. Olar ezderiniң emirin osьndaj qara tynekte etkizdi. B. J. Lenin: „Osь da caruvasььq va?—Bir çana ьskloka, bir çana katorga, mængi eksigen emir“—dep sьjratadь.

Kolonija volqan qazaq enbekcilerininiң kergen kьni vudan da soraqь boldь.

Resej patsasььnd kolonija çenindegi sajasatь tuvralь ajta kelip, Stalin çoldas onь vьlaj dep sьjratadь: „Qalьqtь quldьqta çana qaraçqььqta ustav ycin patsa ykimeti ajmaqarda patrijarqaldьq-kolonijalьq ezyvciligini әdeji qoldanьp otьrdь. Çergilikti qalьqtь en çaman avdandarqa ьqьььtьruv çana ult arazdьqьni kycejtьruv ycin patsa ykimeti ajmaqardьң en çaqşь çerlerine kolonizator elementterdi әdeji ornalastььp otьrdь. Qalьqtь qaraçqььqta ustav ycin patsa ykimeti çergilikti mektepti, teatrды, açartuv mekemelerin tarьtьp, tipti kejde olardь çojьp otьrdь. Patsa ykimeti çergilikti qalьqtьң en taңdavьь adamdarььnd ijsiatijvasььnd qandaььna volsa da vөгet çasar otьrdь. Aqьььnda, patsa ykimeti ajmaqardьң vudara qalьqtarььnd velsendiliginiң qandaььn volsa da tuncьqtььp, vuvьp otьrdь“.

Qazaq qalqь Oktәvi revolyutsijasььna dejin eki çaqtar qanaldь. Bir çaqььnan qazaq qalqьna patsa ykimeti qьььmьcььq kersetti, çandarььmdar, gubiratorlar, prijstoptar, yvrәdnijkter taqь vasqa çan icerler qazaq qalqьna tisin vatьrdь; ikinci çaqььnan qazaq qalqьni vajlar, moldalar, cenevnikter, patsanьnd çaldama quldarь, qazaq qalqьni satqan çalmavьzdar ajavььz çanadь, qazaq enbekcilerine zorььq—zombььq kersetti.

Өndiris kycteriniң vәri derlik kәdege aspajdь. Millijondaqan qazaq qalqь өlip quruvqa vet aldь. Surajь çer-suvdь, orman-toçajdь pomescikter, kuvlaktar, kolonizatorlar, çergilikti vajlar, qazaq qalqьni satqan çalmavьzdar tartьp aldь. Qazaq carivalarьni çөл dalaqa, tav-tasqa ajdap tьqtь, „kөcerin çel, çonarьni saj vilip“ çyre verdi... Enbekci qazaq carivalarььniң var tircilligi-өmiri—qara ьlacьq, qьььq tesik kijiz yj, qavdььraçan kevese, өnimi az çaman-çәvtik biret qara malь voluvьь edi. Caruvasььqьniң var sьjçь osь volqan son çana enbekci carivalardь çanavььь taptar çan çaqььnan qьььp turqan son bul carivalardьң caruvasььqь ol kezde әrijne өristej almadь. Boran soqsa malь tygil өzi çutajtьni çaq edi. Malь talavda, vasь ajdavda: bir ese orьs cenevnikteri, bir ese vaj-kuvlaktar, vij-volьstar olardьң çer-suvьni kycter tartьp aldь...

Vudan 20 çьl vuvьni, 1917-çььь, çumььcьь tavь men asa kedej carivalar odaqtasьp, Lenin-Stalin partijasььnd vasьььqь arqasььnda ulь sotsijalistik revolyutsija çasadь, proletarijat diktaturasьni ornattь, memleket vьjliginiң çaça pormasь sovetterdi quidь, adam valasььniң çana tarijçьni-sotsijalizm zamanьni actь.

Resej Kommuvnis Çastar Sojuvzььniң Bykil Resejlik III-sijeziinde B. J. Lenin vьlaj degen volatьni: „Өndiris kәsivini çana çer kәsivini tuvьььmajьnca kommuvnistik qoçam quruvqa volmajtььni viz vilemiz. Bul kәsipterdi tuvьььroçanda eski çol men emes, kәzirgi zamannьnd, qьььmьniң en çaça negizderine syjenip tuvььruv kerek“. B. J. Leninniң bul tamaca danььcranьdьq sözini, өsijetin көsemimiz Stalin bastaqan vizdin partijamьz iske asьrdь.

Өtken 20 çьlдың icinde vizdin elimiz Lenin-Stalin partijasььniң vasьььqь arqasььnda artta qalqan eiden induvstrijalь derçavaqa ajnaldь, quvattь өndiris kәsivi var, aldььndь qatarьь avьl-caruvasььqь var el boldь.

Bul tarijçьj çenisterge vizdin eldin çumььcьь tavь men carivalarь çavlarqa qarşь kyrese otььp ije boldь. Ellimiz Lenin-Stalin partijasььniң vasьььqь arqasььnda bul çavlardь çendi, kylin көkke ucьrdь; qalqьmьz

дын саясий белсендилigi, қырағылыгы артты; қав қандай әдіс-әйлаға туссе де, қалай бүркемеленсе де биздин ер қырек қалқымыз бул қавлардын ұжасын талқандар вузанды. Солай истеп те отыр:

Өктәвр революцисиясы ромесиктерден, каријталистерден, вайлардан қерди тартыр алып, саруvalарға верди, қалқоздарға ақысыз-пулсыз мәңги райдаланув үсин 400 миллион гектар қер берилди.

Бүгінгі сан миллиондаған вьтыраңқы қеке саруvalар қалқозға ұжымдасы; биздин бүкүл совет елинде кәзир 243.700 қалқоз бар, вуқан 18,5 миллион сарува ұжыри бирикти. Қалқоздардын егистик қер көлеми бүкүл егистик қердин 99,1 проценти. Қалқоздарға мақсина көмегин, аграномиялық қардемин көрсету үсин, ұжымдасырув қарынан пьқайту үсин биздин мемлекетимиз қалқоздарды қамтытын 5.617 MTS ұжымдасырды. Бул MTS тарда кәзирдин өзінде 356,8 мың трактор, 96,3 мың комбайн, 56 мың қык автотомовили бар. Қалқоз қығылысы бир қола қенди. Троцкистердин, вувағинчилдердин, вурувазиясыл-ултылардын сандырағы адьра қалды. Олар: қалқоздардан райда қоқ, қалқоз өмир сыре алмайды дер, сонь үгиттер еди. Елимиздин бул қавларь қылымыстарь мождандына қождьыр қолға тусты.

Ленин-Сталин партиясьпын бассылыгы арқасында, Лениндик-Сталиндик Орталық Партия Комитетинин кунве кунги көмеги арқасында, қеке Сталин қолдасын көңил вөлуви арқасында Қазақьстан көр илгері васы, бүкүл қалық саруvasылыгы көтерилди; артта қалған аграрлы елден индустриялы-аграрлы республикаға айналды. Бүгінгідай қанавсылық, қайысылық, қараңқылық аты мен қоқ. Ол сум заман келмеске кетти. Бүгінгідай каријталистер қанавь қоқ; ромесиктер, вай-күвләктар қоқ.

Өткен 20 қалдын ичинде елимиздин мол тавьстарға қеткенін бүкүл қалқымыз көрир отыр. Қазақьстандын олқасы тпти көр. Өктәвр революцисиясы қазақ қалқымын қолын мол вайлыққа қеткизди; қимьсы, саруvalардын көр улты мемлекетинин гүлденген республикасына айналды, улт вольр қырылды.

Қазақьстандын авыл саруvasылыгы алға васы. Он мындаған қеке саруvalар қалқозға ұжымдасы. Қазақьстанда кәзир 7. 879 қалқоз бар, оған бүкүл саруvalар ұжын 97,5 проценти ұжымдасыр бирикти.

Қалқоздардын егистик көлеми республикадағы қалы егистин 99,5 проценти вольр отыр.

Революцисияға дейин салыныр көрмеген мақта, қант қызыласы, воганьки тағы васы мәдени егистер егиле васыды.

1937-қыдын 1-қынуварына Қазақьстанда 287 MTS ұжымдасы. Қазақьстандын қалқозды авылдарында 22.600 трактор бар, 5.659 комбайн бар, 19.387 трактор соқасы, 8.483 тракторлы сепкиетер бар, ат пен севетин 15.615 сепкиет, егин вавлажтын 1560 мақсина, 4.236 күрдели молотылка, 132.438 түрли ат соқалар бар.

Қазақьстан саруvasылыгында он мындаған авыл саруvasылыгыны ұжымдасырувсыларь, вьықан маман аграномдар, инженерлер бар. Қылы зерттев институттарь бар, мал саруvasылыгыны институть бар, экономика, мал дәргерлик институттарь бар. Авыл саруvasылық кадрларын даярлажтын авыл саруvasылық институть, мал дәргерлик институть, ондаған авыл саруvasылық теқникумдарь бар. Мунда қазақ қастарь сотсизалистик авыл саруvasылыгыны күрдели теқникасын менгерувде.

Қазақьстан партия ұжымы Орталық Партия Комитетинин 1932-қыдын 17-сентябриндеги тәйқы қавлысын мултисиз иске асыра отыр, мал саруvasылыгы қөнінен Қазақьстанды Сьыстағы алдыны қатарлы республикалар қатарына теңер, сотсизалистик мал саруvasылыгыны өркендетувде көр қимьстар истеди, eski васылық тусындағы қаталықтарды тез қойды, улты расийстердин зыянкестик, зүлымдық истеринин ветин асты, оларды ажавсыз әскерледди. Осы қасылы күрестин арқасында Қазақьстандын мал саруvasылыгы да өсти. Малдын саны да, сарасы да артты.

1937-сыдын 1-қыжнуварына Qazaqstanda 8007.2 mal boldy, 3458 syt-tavarly perma uymdastyryldy, 3207 qoj permasy, 1273 cocqa permasy, 1137 cыqь tavarly permasy uymdastyryldy. Maldy kytimi negizinen ozgerdi. Revolyutsijadan buryn maldy kytimi bolmavcy edi, mal azьqь dajьndalmavcy edi, maldь tevinge salьp cыtatuvcy edi. Kəzir olaj emes. Kəzir mal azьqьlyь mьqьtь vazasь casaldь. Piceь dajьndav, mal azьqьlyь egistik cөpтерiь qamtamasьz etyv cоlqа qоjьldь. Maldь cыttan qьgь-luvьna tьjьm salьndь. Buryn cыttan mal on mьndap qьgьlatьn edi. Revolyutsijadan buryn maldь tuqьmь asьldandygьmajьn edi, maldь vəri derlik cыman cəvtik, sarasь төмен voluvcy edi. Al, kəzir maldь tuqьmь burьnqь-sьnan əlde qajda cаqsь boldь. Maldь mədenij tuqьmdarь əsyvde. Gero-pord, sijmental, cetsь sьjaqь asьl tuqьmdь maldar kəvejyvde. Qojьdьn rombuve, pьrekos, qarakyl sьjaqь tuqьmdarь kəvejyvde. Bular asьl tu-qьmdь qojlar. Mynь vəri sotsijalistik mal caruvacьlyьqьlyь ənimin mo-lajьp, rajdalьlyьqьn artьruvda.

Burьnqь eski avьldьn vejnesi kəzir myldem ozgerip ketti. Burьnqь mədenijetsiz, kəriksiz eski avьldьn ornьna kəzir cыna avь, qalqozdь avь, mədenijetti, əsken avь ornadь. Avьda mədenijet ornadarь kəvej-di. Avьl caruvacьlyьqьlyь mədenij ortalyqtarь ornatьldь, avьl caruvacьlyь-qьlyь kəsip ornadarь salьruvda—maqta zavodtarь, qant zavodtarь, eleva-torlar salьndь.

Qalqozdardьn quvattьlyьqь artuvda, uymdastyruv cаqь pьqajuvda. Məselen, Qostanaj avdanьndaqь „Krasnij Oktəbr“ qalqozьlyь 4400 gek-tar egindik cəri var, 4 mal permasь var, kluvp, oquv yji, jaslij, 7 cыldьq mektep, 3 avtomobil var, 10 traktorь var, 6 kombajьn, kyrdeli 4 molo-tijlkasь var. Mundaь qalqozdar kəp.

1936-cыь millijon somnan artьq tavьs tapqan millijoner qalqozdar da var. Maqta-araldaqь „Majak“ qalqozь vir qana aqcalьn əzinen 2.495,052 som rajda tapь. Cimkent avdanьlyь Stalin atьndaqь qalqozь 1.433,643 som rajda tapь. Arьs avdanьlyь „Internatsijonal“ qalqozь 2.276,239 som, „Poleznij truvd“ qalqozь 2.116,690 som, Keles avdanьndaqь „Qьzyl əs-ker“ qalqozь 1.439,136 som, Cəvilder avdanьlyь „Qьzyl Tyrkistan“ qal-qozь 1.757,755 som, sol avdanьlyь „Otrar“ qalqozь 1.401.700 som aqcalaj rajda tapь.

Aldьn ala esepke qaraqanda Alma-Ata ovьlyьlyь „Gornij gijgant“, „Krasnij kombijnat“, „Luvь vostok“ qalqozdarь 1937-cыь millijon somnan artьq aqcalaj tavьs tapь. Mundaь millijoner qalqozdar cыl sanap kəve-jyvde. Avьl caruvacьlyьq ərtelinin Stalindik uvstavь vaqьttь, əldi, avqattь qalqoz əmirininь verik zaьь volьp oьr.

Kəsemimiz Stalin cöldas adamdardьn qamьn oьlap, olardьn əsyvine, biliminin artuvьna kьn-be kьn cаqьdajlar casavda. Qalyqtardьn arasьnan neceme talanttar cьquvda. Qazaqьstannьn sotsijalistik dalasьnda neler tamaca erler, talanttar sotsijalistik qurьlyь cоlyьnda qьzmetister cыр. Olar-dьn enbegi vaqьalandь, ordendar aldь. Bizdin erlerimizdin tamaca isteri-pe qaraьzcy: Vatьs Qazaqьstan ovьlyьlyьndaqь Ijsajьp MTS lyьn kombaj-neri—Logvijnenko ylgili isi, enbegi ycin Lenin ordenin aldь. Logvijnenko cöldas kedey-caruva edi, 1904-cыь tuvqan. Mirzojan atьndaqь qalqozda 1929-cыldan myce, 1935-cыь kombajьn men 641 gektar egin ordь. 1937-cыь Logvijnenko cöldas eki kombajьn men 2250 gektar egin cьjnadь. Kəzir ol MTS dijrektorь volьp veditildi.

Taldь-qorqan avdanьlyьndaqь „Ekrindi“ qalqozьlyьn mycesi Nurьjra Dosqocayьva 1935-cыь əz zvenosьlyьn yvcəskesinde gektarьnan 550 sentner qant qьzlycasьn aldь, 1936-cыь—1119 sentner aldь. Al, vьjlyьqь cыь—1500 sentner qant qьzlycasьn aldь.

Qarataj avdanьlyьn Molotor atьndaqь qalqozьlyьn qalqozesьь Qьgьq-

райы қолдас өткен сыз өз звеносында гектарынан 1013 центнер қант қызылчасын алды, ал мысы 1500 центнер қант қызылчасын алды.

Сотсијалистик еңбектің ерлері сотсијалистик мал сагувасылықтың қылым мәселелеріне белсене қатысуында. Асыл сагувасылық қылымның Ленин атындағы академиясының мал сагувасылық сексіјасының воіыры өткен X пленумына мал сагувасылықтың алдыңғы қатарлы стақаньрсылар мен мал сагувасылық сөнінде мол тәсірліве алған қалқозсылар қатынасты. Осы пленумда орденді Маріјам Темірбекова вајандана қасады. Ол савынсы. Ол пленумда өзінің тәсірлівесін айтты. Пленумда Саліја Оңқарвајыва, Құмавај Қайсаңвајыр, Кеңсевај Төлеқаньр тағы басқалар вајандана қасады.

Біздің еліміздің таланты адамдарының қалай өсіп келе қатқань, олардың ылымге, теқнікге қетілуге зор ынта салып отыратань, олардың көрсілігіннің бул сөнінде тамаса істер істер отыратань біз ақын көріп отырмаз. Біздің даңқты адамдарымыздың бул ерлік істерінің воіуы Ленин-Сталин партијасының арқасы. Бізде еңбек етуге, оқып ылым алуға, дем алып тынықуға права бар. Бул правалар заманымыздың ыль документи—Сталиндік Конституціјада да вајанды етіліп қазылаң.

Біздің әр бір тавьстарымыз дусрапының бізге өспенділігін күсејтпей қоймады. Біз мұны ес қасанда естен сықармамыз керек. Қандың бізге қарсы әрекеттеріне соқты беруге әр қасанда дамып тұруымыз керек. Троцкістер-булқарыңilder, ыльсы-расіјстер біздің Октавр алып берген олақаларымызға қол суқрақ волады. Олар бізге, біздің сагувасылықтымызға көр зыянкестік істеді. Олар көр зыян келтірмек еді. Бірақ, олардың дегені воімады. Пролетаріяттың воіат қолы оларды қет мен қексен етті.

Қалық қавлар асыл сагувасылықында да көр зыянкестік істеді. Олар әскереленуыде. Бул қавлардың қалдықтары әлі де қоқ емес. Қырақты, көреген, сезгіс воіуымыз керек. Қалық Қет Қоміссаріјатында, Сарқоздар Қоміссаріјатында отырып келген қалық қавлар асыл сагувасылықына, оның ісінде мал сагувасылықына көр зыянкестік істеді. Булардың бул зыянкестігіннің зардабын тез қана тугел қойып, қана тавьстарға қетілуге барлық күсті қумсауымыз керек.

Партіја, совет органдары, қет мекемелері қумьсты ырыңқыдаң да сыратуылары керек. Асыл-деревнедегі коммуныстер, партијада қоқ воісебіктер, ыккіл еңбексілер партија қойған міндеттерді оргндау үсін тықтыр қыресуылері керек. Қыресіп те оты. Партіја ұжымдары булардың бул қыресітерін ыастај ылуылері керек. СССР ыль Советіне сайлау павқанының көзір ең қаварты кезеніне кірдік. Партіја-сайасат қумьсын мејліңсе қыздыру керек. Бул міндеттер сонда қана оргндалады.

Тајав вақтының ісінде 7-8 миллијард руб астық алу үсін қыресу керек. Мірзојан қолдас, тајавдағы үс қыдың ісінде мал ыасын 17-20 миллионға қеткізу керек деп, ыккіл респуыліканымыздың алдына зор міндет қойды. Бул міндетті оргндау сықу үсін қыресуыміз керек. Туқтыр астықтың сапасын мејліңсе оргдау керек. Таза сортты туқтырдың сапасын кемітуге тығысып қырген, зыяны тігізген қалық қавларының сум-сурқылаық істерін әскерелеј ылуыміз керек. Партіја мен ыкімет біздің әр қайсымыздаң осын талап етеді.

Qazaqstan sarqozdarınyñ vygingi mindeti

Sotsijalistik Uly Öktävi revolyutsijasynyñ 20 cıldyqna Qazaqstanda 156 sarqoz bar, munyñ köpciligi mal sarqozdarı. Qazaqstannyñ qalyq carıvacsylyqında mal carıvacsylyqy asa kyrdeli otyn alady. Qazaqstandaqy 17 astyq sarqozdarı kysti astyq pavrikteri volyp sanalady.

1937-cıldyñ birinci qyñuvarındaqy eservoynca parkomsarqoz sijstemasındaqy sarqozdarınyñ qaramaqında 496,4 myñ iri qara çana 976,8 myñ qoj bar. Qazaqstannyñ mal sarqozdarı maldyñ zany çaqynan RSPSR-dan sonqy birinci otynady alady.

Bizdiñ sarqozdarımyz, vizge çavzdyq istegen trotskijstik-vıqarijncil çana ulty pacijs zyjankesterge qarasy kyreste ösir, pıqajdy. Osy çavzdarı öckereler, qurtuv kyresinde sarqozdarımyzda cınyqqan çumyscylar men mamandarımyzdyñ mındaqan armijası ösi.

Sarqozdardaqy aldyqy qatarly adamdarınyñ staqanpıtyq isi sarqozdarımyzdy esirese sonqy cıldarı edävir erge vastırdy. Syqys Qazaqstandaqy Öktävi sarqozy ötken cıly memleketke maj tapsıruv çöñinen çalpy Qazaqstanda birinci otynady aldy. Budan uc cıly vıryñ iri qara maldyñ salmaqy orta esep pen 2,87 sentner edi, 1936-cıly — 3,32 sentnerge çetti. Vylyqy cıly maldyñ tiri salmaqy vılytyqysnan edävir artqan. 1933-cıly orta esep pen bir qojdan 2,1 kijlogramma çyn alınsa, ystimizdegi cıly 3 kijlogramma çaması alınyr otır.

Partija men ykimettiñ yñemi kösetip kele çatqan kömegi arqasında sarqozdarımyz macijnalanıpyr keledi. Respuvlijkamızdaqy sarqozdarımyzda 5 myñ traktor çumys istejudi, bir nece kombajındar, çöp savatıñ macijnalar çumys istejudi. Mirzojan çana Molotor atındaqy sarqozdarda, Pedorop çana Qazatkom atındaqy sarqozdarda çana vasqa bir qatar sarqozdarda vyly varlyq astyq kombajıñ men savlyp otır. Traktordy pajdalanuv isi ana qurlym çaqırdy, ordendy **Çajmardanıpyr** çoldastıñ bir öziniñ agregatı vyly 1800 gektar çer ordy.

Coqpar et sarqozynyñ keñ bir yvcaskelerinde gektarınan 20 sentnerden artyq astyq alqandyqy sarqozdarda bul çumystıñ da ilgeri vasyr kele çatqandyqyñ kösetedi. Respuvlijkamızdaqy sarqozdar ystimizdegi cıly çöp savıuv isin ana qurlym çaqısy çyrgizdi.

Partijanyñ Ortalyq Komijeti plenumınyñ nusqavı voynca respuvlijkadaqy 'sarqozdarda çerge ornalastyruv, ıjymdastyruv-carıvacsylyq planıñ çasav çöñinen ylken çumystar çyrgizilip çatır.

Sarqoz malınyñ tuqymıñ asıldandyruv çöñinen de az çumys istegen çoq. Sarqozdarınyñ qajıssı volda da çaqısy porodalı tuqym malınyñ ocaqyna ajnalıpyr keledi. Iri syly malında ettilik çaqynan vykil älemge atı cıyqqan gererord tuqymı ösyvde.

Lenin atındaqy akademijanıñ mal carıvacsylyqy seksijasynyñ sessijasında akademijk E. P. Lijskyvn — „Qazaqstan gererordınyñ patcalıqy volıuv kerek“ degen. Bul qurmetti mindetti otındav sarqozdarıya çyktelip otır. Negizgi tavıny gererord volyp otıroqan carıvacsylyqtar vizde kızırdıñ özinde de az emes. Qazaqstannyñ sarqozdarında Krasno-nemis, Sijmental, Qalmaq, Svets tuqymdy maldar da var.

Bıjazı çyndes qoj carıvacsylyqy çöñinen edävir tavıstarımyz var. Bizdiñ qoj carıvacsylyqımyzda prekos, ramvyvlıje syjaqtı çaqısy tuqym köveje tystı keledi. Tasvılaq sarqozında qylym-zenttev otındarı men birigip, qojdyñ kyvıdyvkonos degen çana tuqymıñ ösıruv çöñinen təcıjıve çasalıvda.

Sarqozdarda yj-päter, turmys çana mädenijet qurılyssı çöñinen köp çumystar istelip otır. Egerde sarqozdarı çajlaqan qalyq çavları bul çu-

mısqa aram qolyn suqraqanda, qurıls cımıstar ana qurılm ilgeri basqan volar edi. Qalıq cavlary alıac sarqozdy ıymdastyqanda ony zıjankestik pen ıymdastyqan, qalıq cıy cına temir coldan ote qacıq cerlerge, kóvine sevi cına suv tarıcy cerlerge ıymdastyqan. Sarqozdyñ ilgeri vasuvna mıqtı kedergi mine osılar volqan.

Qalıq cavlary sarqozdy vıldıruv ycin ondaqı qurıls cımıstarın taqajındy tyrde emes, qalaj volsa solaj cırgızgen, vaqıtca etip saldıroqan. Mysal Arcal et sarqozında 1933-cıldan 1936-cıloja dejin qurıls cımıstarına 180 mıñ som cıqarılsa, solardıñ remonına 178 mıñ som ustalqan.

Yıken maseleñ birı—suv maselesi volır otyr. On tıstik Qazaqstan men Batıs Qazaqstannıñ bir qatar cerlerinde varlıq masele ald men suvoja tireledi. Otken cıldardıñ icinde sarqozdardıñ bir talajı qıs icinde maldarın qar men suvojarı kelgeni vėrimizge malm. Osynıñ saldarınan malda tyrlı avruv kovejgen, elim-citimi kėp volqan. Sarqozdarda qudıq qazuv isterine memleket ana qurılm kėp qarcy verse de, ol qarcy ornına cımsalmaqan. Qostanaj ovılsındaqı Pedorop astıq sarqozı suv tarılsıroqın kėrip otyr, kıkene ozender men kelder qurıqar kevir qalqan künde cıj suv da volmaj qalatın vaqıttar voladı. Qudıq qazuv ycin cerdin astına virıqı salır (terendigi 20-30 metr) vajraqanda mıldem suv cıqraqan. Sondıqtan bul sarqozda artezian qudıroqın qazdırtasa, basqa amal cıq. Batıs Qazaqstandaqı Tajraq et sarqozınıñ maldarında cıqınnıñ kėp voluvı ald men suvdıñ tarılsıroqınan volır otyr. Yıtkeni onda cızdy kuni mal sotkesine eki-aq tet suvojarılqan, cıjlavdıñ, suvatıñ eki arası 10 kılometr. Qaraqandı ovılsındaqı sarqozdardıñ da kerciliginiñ cıj osındaj.

Ykimettin vekıtyvine tarıratın narkom sarqozdıñ 1938-cıloq vaqılav sıryında suv maselesi ylıken orn alqalı otyr. Osıaj voluvoja tıjis te.

Sarqozdardıñ cımısnıñ cıqsartıvda elektr kyciniñ mañız ekekse volır sanaladı. Qazaqstannıñ bir qatar sarqozdarında kėzirgi kunnin ozinde elektr stansalar var. Bir qatar cımıstar osı elektr kyci men ornıdalıvda. Elektr stansalarınıñ cımısnıñ aqsatır ony isten cıqaruv ycin qalıq cavlary plandav isin qaraqanda sarqozdardıñ ctatınan mantırlardı cıqarır tastaqan, elektr stansalarınna degen qarcyñ kemitken, cıqadan elektr stansaların salıv cımısnıñ kere-vile kejinge qaldıroqan.

Elektr kyci—avı carıvacılsıroqın indıvstrijalandıruvda cesıvci orn aladı. Bul cımı sarqozdarda endigi cerde ken orıs alıuvoja tıjis.

Sarqozdarda, asırese mal sarqozdarında, eginniñ cıqımdılsıroqı əli kunge dejin tımen. Eginniñ cıqımdılsıroqın artıtyr ony tıraqtı cıloja salıv ycin sarqozdar avıspalı egis cına agroteqniıka caraların ken tyrde qoldana vastavı kerek.

Ystimizdegi cıls sarqozdarda orta esep pen eginniñ tısimi 8,3 sentner voluvı kerek edi. Bul 1936-cıldıaqıdan eki ese artıq. Cerdi cıqsılap, onder, zėp ajıtyr, tuqımdı tazatır sepken sarqozdar bul mindetin artıtyr ornıdar cıqtı. Mysal es qacan gektarınan 6-7 sentnerden artıq astıq almaqan Coqpar sarqozınıñ keı bir yvcaskeleri gektarınan 20-22 sentner alır otyr.

Merki qoj sarqozında otken cıls eginniñ cıqımtı Coqpar sarqozınan kem volır edi. Ol sarqozdıñ vasılatı men mamandarı,—endi bul cerge astıq cıqrajdy, degen calqan pikir taratqan. Is cızinde ıras volır cıqradı. Egin navqalına cıqsı dajındalır, ony qısqı sroktıñ icinde cına cıqsı tuqım sevuvdin arqasında vıyl orta esep pen gektarınan 14-16 sentner astıq aldı, keı bir ylgili yvcaskelerinde 18-20 sentner astıq aldı.

Stalin coldastıñ cılsna astıqtıñ onimin 7-8 millijart putqa cıtkizejik degen nusqavın ornıdav cıloja kyrese vilgen sarqozdarımyz bul cınnen iri

tavbstarqa qolb çetip otyr. Buqan paktb sol, vbyl sarqozdar memleketke astbq tapsıruv planb artbqb men oıyndar sbqb çana bir qatar sarqozdar odan artbqan astbqbın kooperatıjı oıyndaıyna satır otyr.

Alajda, eıınnı çbıymdılbıqın arttırıv çbıindegi tavbstarıb vajandı etıv çbıinen tijisti bolqan çaralardıñ vbi qoldanılb, desek qata volar edi. Alda kbp çımbstar tur. Bul çaqınan Qazaqıstannb sarqozdarı ıcin kerekti eñ vastı çart—özderin çaqsb sorttı tuqm men qamtamasız etıv.

Ötken çyb ykimettin qavlısb voıynca eki çerde tuqm sarqozı qurılqan, biri—Qaraqandı tuqm sarqozı, mınbq egis kölemi 30,900 gektar, ekincisi—Qostanaj tuqm sarqozı, mınbq egis kölemi 3.109 gektar. Vbyldan vastar bul tuqm sarqozdarı Qazaqıstannb sarqozdarına tuqm materijalb alqac vere vastadı. Biraq bul eki sarqoz tuqm problemaısb cecir çbıa almaıdı. Sondbqtan, ar bir sarqoz Soıuvzıbq Ykimettin qavlısb voıynca arnavı tuqm ıvcaskelerin ıjımdastırıvqa mindetti.

Sarqozdarıb kbpçiligi ykimettin bul mañızdı qavlısbın eli oıyndaqan çoq. Qazaqıstannb varıbq sarqozdarında arnavı tuqm ıvcaskelerin qurıv 1938-çybq egis planında erekce kbpsetilgeli otyr. Elimizdin ondaqan sarqozdarı men qalqozdarında təciriıbede sbnalqan akademijk Lıjsenko çoldastın təciriıbesin pajdalanıvımbız kerek.

Qazaqıstannb sarqozdarında jarovıjzatsıjаланqan egis çı sanar ösir keledi. 1938-çyb sarqozlarda 51,5 mñ gektar edi, jaqıñj varıbq eıınnıñ 10,5 prosentı. Ystimizdegi çyb 100 mñ gektardan arttı. 1938-çyb vbylqıdan 50 protsent kövejtılmek.

Eıınnı çbıymdılbıqın arttırıvda parıb klıjinnıñ mañız eberekce. Mınb kelesekte kycejte tysıv men qatar, çalrı egiste onıñ salmaqın arttırıvımbız kerek. Parıb klıjinnıñ ösyvin mınadan kbpıvge voladı: 1934-çyb 100 mñ gektar, 1935-çyb—140 mñ, 1936-çyb—200 mñ, 1937-çyb 260 mñ gektar, 1938-çyb sarqozlardaıb varıbq egistin 3 parıb klıjın almaqsb.

Qazaqıstannb çerine ıvdovrenıja keregi çoq degen cirik teorıjaqa soqqı verip, bul çımbstı ıdete tysıvımbız kerek, çergilikti mıjneraldı ıvdovrenıjanı tolbq pajdalanıvımbız kerek.

Narkomsarqozıb çerge ornalastırıv atreti çarıvasılbıqımbızıb kbpçiliginde avıspralb egistin çer mөлcerin taqajıyndaıdı, bul istin planb çasavdıñ kerekti materijaldarıb azirledi. Qısb icinde bul is tegis bitip, aldaq çazda ar bir sarqozlarda iske asıyla vastamaqsb. Sarqozdar bul çımbısqı osı vastan azirlene verıv kerek.

Qazaqıstandaıb sarqozdarıb mengere almaı kele çatqan bir isi macıjnalardı durısb pajdalanıv. 1936-çyb orta esep pen bir traktor mavımbına 330 gektar çer çırtqan. Al, MTS ta—388 gektar volqan. Sarqozlarda macıjnanıñ pajdalanııvıv nasar ekendigi osıdan kbpinedi. Ystimizdegi çyb traktorlardı pajdalanıv bir qatar çaqıardı, әsirese astbq sarqozdarında. Aldaq çerde macıjnanıñ pajdalanıv isin oıdaqıdaj çolqa qojıvımbız kerek.

Tavarıb produvksıjanıñ öziniñ tysetin vaqasın arzandatıv ılkın mañızdı istin biri. Mınb ıcin mal sarqozdarı vıjıgadalarda eñbekti çaqııar ıjımdastırır, maldıñ azıqın ıqıamdı tyrde pajdalanır, lavaratorijalardıñ isterin çaqı çolqa salıvları kerek. Qoj sarqozdarı elektr arqılb qoj qııııv çımbısbın çaqıartır, ötkende volqan bul çbndegi kemelikterdi derev çojıvları kerek.

Töldi tegis aman saqlav, mal töldetyv isin ılgili tyrde ıjımdastırıv produvksıjanıñ tysetin vaqasın arzandatıvda vastı çartın biri. Osı çımbıstarıb çaqııar ıjımdastırıvımbız kerek.

Memlekettin dotatsıja alıvıdı qojqan sarqozdarımbız az emes. Stepnäk astbq sarqozınbıñ bul çbndegi—ılgili isin Öktabr sarqozı qarıb alır, memlekettin bergin 130 mñ somın alıvıdan vas tarttı. Osı men birge Se-

berniñ şana Suvvotop astyq sarqozdarı osyqan saqırdı. Bul ekevi de onıñ saqıruvın qavıl alıp, memleketten dotatsiya almaıtyñ volıp syqtı.

Rentävildi şolqa tysip kele şatqan sarqozdyñ biri on tystiktegi Kyjik qoj sarqozı. Budan bir nese şyl vurıñ budan pasar sarqoz şoq edi. Egisti şaqıñ ötkizyvdiñ arqasında mol astyq aluvdyñ arqasında, maldy şoqıñqa usyatıravınyñ arqasında produvksıjanıñ onimin artıruv arqasında, carıvасылық өрге vasyr, endigi şerde memleketten dotatsiya almaıtyñ däreşege şetip otyr. Kyzgi qoj qıruv, şonşqa egıv isinen ana qurlym көр pajda tysirdi.

Qant qyzıcası sarqozdar usın vas pajdaly carıvасылықtyñ biri. Qazaqstanda qant qyzıcası әsirese On tystik pen Alma-ata ovlystarında vitik syqady. Qant qyzıcasında isteveci mañdaj aldy adamdarımyz, olardyñ icinde **Dosqoşanba Nurıjpa** keremettej is ylgilein көrsetyvde. Ötken şyl keş bir qalqozdar gektarınan myñ sentner qant qyzıcasıñ alqapın värimiz vılemiz, әsirese qant qyzıcasın egetin avdandar men qant zavıttarına şaqın sarqozdarımyz qyzıca egıv şımyşın keñ tyrde qolqa aluvları kerek.

Sarqozdardı rentävildi carıvасылықqa ajnaldıruv planında qarakyı qojın әsirıv isi ylken ornı alıp otyr. On tystiktegi qoj sarqozdarında bul şımyştyñ qolqa alıñqapına edәvir şyl volıp qaldı. Sım-Qoşqan qoj sarqozınyñ varlıq qojlyñ 60% qarakyı qojlar. Көр uzamaş-aq bul sarqoz ылық qarakyı qojın әsiretin sarqoz voluvında şoq şoq.

Sarqozdardıñ şalıp damıvına vajlanıstı olarda мәdenijet көрсілік şımystarı da kyseje tysip keledi. Sarqozdardıñ oquv yjlerinde myñdajın kitaptar var, şımyşylar men mamandar ana qurlym көр gazet-şornaldar aldyr turady. Savatsızdyqtı tolyq şoşqan, şımyşylar tegis savattı sarqozdarımyz da şoq emes. Mysaly Maştove et sarqozı Sojuvdyñ Narkom sarqozdyñ prikazı volıncı şımyşylar tegis savattı sarqoz volıp tanlyp otyr.

Alajda, мәdenijet şoninen aldymyzda ylken mindetter tur. Kәzirgi şyrgizilip şatqan SSSR Uly Sovetine saşlav, saşlav ereşesin yjrenıv elimizdegi әr bir azamattan мәdenijetti volıvсылықты talap etedi. Sarqozdardıñ vascylar savatsızdyqtı şojıv şımyşın volsevıke uşındastıruvları kerek. Memleket bul şımyşqa ana qurlym көр qarşы сыqарып otyr. Oş qarşыñ ornına pajdalanıp, klıv şana qyzı vırıstarıñ şımystarın oşdaqıdaj şolqa şojıv kerek, olardyñ naqыз мәdenijet kindigine ajnaldıruv kerek, kışno men radijo şaqın ulqajta tysıvi kerek. Sarqozdardaқ mektep şana internattardıñ şımyşın şaqşarta tysıvimiz kerek.

* * *

Qalyq şavlary әsirese sarqoz qurılyşına sodıryn tijgizyvge тырsqandyқ мәlim. Pacıjs, vandıjter sarqozdardıñ kyсin әsiretip, volacaq şoq zıjandy carıvасылық etip көrsetyvge тырsqan. Oş aramdyqtarın iske аsıruv usın plandav isin teris şyrgizgen, qarşы şaqı durıs verilip turmaqan, mal azық vazasın qurıp, egin kәsibin zıjankestik pen şyrgizip көrevile qyzıncылықtar tuvşyqan.

Qazaqtıñ Sarqozdar Komıjssarıjatın naqыз kontrevolyvtsıyası ultсылдар saşkası şajlap kelgendigi endi анықталып otyr. Otapına qıjanat etken şeksurın şavızdar—Dyjsenip, Matıvsevic, Tөreşoşın, Samşonıp, Maler, Kylenipterdiñ saşkası Narkomsarqozdaқ partıja uşımynyñ qıraqылықдыñ şoqtıq men pajdalanıp, özderiniñ aramdyq isterin аз istegen şoq. Savandar men mamandar icinde narazылық kysejıv usın qalyq şavı Matıvsevic, teldi saqtaqap usın savandarqa zattaj aq verilmesin деп nusqav bergen. Ultсы pacıjster Tөreşoşın, Maler, Samşonıp, Dyjsenip pen birge kadr daşındav isin aqsatıv usın Narkomat şanındaқ

oquv oǵındaǵın vasqaratın belımdı mıydem çoıoıan. Oıınnıñ saldaǵınan bir qatar oquv oǵındaǵınnıñ sımıstarı erte nasar kuyge usıraqan.

Sarqozdarǵın vasıyılǵına erte ketken qalıq savlar mal sarıvasılǵına sodıǵın az tıjızgen çoq. Aqtıve ovılsıyndaqı Çarınıqamvet sarqozınnıñ kızı akereleńıp otırqan vırınoıı dıjrektor Çarvolıp sarqozınnıñ naqtı kuyın çana malınnı vasın qurtıv çenındeǵı zıjankestık isin çasıruv maqsatı men sımıscılardıñ çeke mençıgındeǵı maldarı tartıp alqan. Sarqozıa uıalır alqan vaj-kıvlaktar Çarvolıpınnıñ qoldavı men sarqozınnıñ maldarınnıñ rajdalanıp kelgen. Kuyık sarqozınnıñ çajlaıqan zıjankester sarqozınnıñ sarıvasılǵınnıñ mıydem vıyldırgeń. Vırınoıı dıjrektor Kılkenop, Alpeıp, Savcenko, Jakovler sıjaqtı çavlar men vırlesıp alıp sarqoz çerıne çalqan qalqozdar uıyındastırqan, savınnıq çerlerge erte salqan, malı arıqtatqan, sıjtıp sarqozınnıñ volacıaqı çoq, onı taratıv kerek dep çoıatıqı oıındaıqa usınnıstar çasaıan. Mındaqı çavlar qazaıpen otıs sımıscılardı arasında ult arazdıqınnıñ tıvıqızqan, staıanıp sımıscılardı çaqıdaj tıvıqızıvınnıñ otınnı olardı avre-sarsanıqa salıp maıaq qılqan. Qazaıqandı ovılsıyndaqı „Oktıvırdıñ 17-çıldıqı“ sarqozında Çaronnıñ sıjondarı Karlınskıj çana Pacıjnıskıj degender malqa kere-vıle avrıv çıqqızqan.

Vıraı qalıq savlarınnıñ degenı volmadı. Dandı NKVD oıındaǵınnıñ sarqozdarıdıñ aldınoıı qatarıdıñ adamdarınnıñ partıjada var çana partıjada çoq volcevıkerımnıñ ven qosılp qalıq savlarınnıñ aramdıqtarın akereleler, olardınnıñ kıl-talqanınnıñ sıjardı, alı de çavız vandıjterdıñ qaldıqtarın tamıñ men qurtamız.

Qalıq savlarınnıñ zulımdıqtarına qarıs çavar retınde sarqozınnıñ çaqıs adamdarı staıanıpıq qozqalıstı kucejte tysıvde. Oınnıñ Uı otanına verılgendıgın, onı sıjetındıgın is pen koresıvde. Mınnıñ bir nece paktılar men koresıvge voladı. Kırıp atındaqı sarqozınnıñ atıqtı savıncıssı Saılıqa Onıqatvajıva, sılna orta eser pen vır sıjırdan 3000 lıjtr sıt savdı. Saılıqanınnıñ vızavı vırde vır sıjırdı usıraqan emes.

Tırgeń qoj sarqozınnıñ staıanıpıssı Çambılvajıp çoldas 100 qojdan 145 qozı esırdı. İsmuratıp çoldas oınnıñ tıçrıvasına sıjenıp savandar vırıjadısınnıñ enbek uıyındastırıv sıjstemasına ajta qalarılıqtaj çanalıq engızıp otır. Toquvcıjn sıjı sarqozınnıñ ordendı vızavıssı Temırvajıva 176 vızavdı sıjınsız esırıp, vızavdı çaqıslar vaııv isıne çanalıqtar engızdı. Oktıv et sarqozındaqı savıncı Çanı Osıanıva 8 ajdınnıñ icınde orta eser pen vır sıjırdan 2000 lıjtr sıt savdı.

İstıñ tamaca ılgısın koresıp otırqan otıs sıjaqtı aldınoıı qatarlı adamdarınnıñ Qazaıstannıñ sarqozdarında alde nece çızdeı sanaladı.

Qazaıstannıñ sarqozdarında sotsıjalistık mençıktı qorıav çana vızdıñ tamaca otanınnıñ cek arasın qorıav çaqınnan asqan vatırlıqtı koresıp otırqan adamdarınnıñ da az emes. Vatıs Qazaıstandaqı Çeçın qoj sarqozınnıñ savanı Dujsenıp çana Bısenalıjıp çoldastardınnıñ erlıǵı ortalıq çana çergılıktı gazetterde çazılıqan, vırımnıze malım. Bul ekevt ızoıroıan ajazda, qattı voranda çanınnı ortıqa salıp vır otar qojdı aman saıqtar alıp qalqan. Qostanaj ovılsıyndaqı Uvkrajn et sarqozınnıñ vızavıssı Blasenko çoldas vırcaı aralasqan qattı davılda, vır tabın vızavdı aman alıp qalqan. Vızdıñ cek aramızda kuzette tırqan çavıngerımnıze de vaıqa çetpejtnıñ komek koresıp, vızdıñ çerımnıze erte ketpekı volqan—sıjondarı çana dıjbersantıtarı ustır alqan çav çırek qıraqı sımıscılardınnıñ da az emes.

Qazaıstannıñ sarqozdarı Uı Oktıv revolyvtsıjasınnıñ 20 çıldıqınnıñ sotsıjalistık qırtılıstınnıñ varlıq maıdanında ıı-ıı tabıstar men kuyıp aldı. Partıjanıñ çana ıı Stalinıñ vasıyılǵı arqasında aldaqı künde de

ilgeri basyr, sarqozdardy gentavildi, qumbyclyardy avqatty etyv mindetin otyn dar syquvnda kumap qoq.

Sarqozdardy qumbyclyar, mamandar armijas Lenin-Stalin partijaslyq tynby astyna qyjpalby, varlyq qazaq qalqy men birge vaqyty, savletti tynby — kommynizmge qetedi. Sarqoz qumbyclyar qanqy sekijster men birge, qalqy qavlarlyq, otanly, elin satqan predavilderdin birin qalqymaj qurady.

Ә. КЕНҒЕОҒАРАЈЫР

Қазақстан ЛКСМ-ның Орталық
Комитетінің секретары

Қазақстан комсомолының бірінші сijeзі

Қазақстан комсомолы, Қазақстан Коммунистік (большевиктер) Партиясының қана ВЛКСМ Орталық Комитетінің басшылығы мен өзінің 1-сijезіне ұйымдастыруу қақтынан пьқайқан, саясий қақтынан өскен большевиктік партияның мақтына ығырықтан да гөри пьқ тоқталқан ұйым болып келді. Қазақстан комсомолы өзін Ленин-Сталин партиясының сенімді көмекcисі етіп көрсете алады, сotsијалистік құрылыста үлкен белсенділік істеді, гөроілықтың қана сotsијализм ісіне берілгендіктен қана үлгілерін көрсетті.

Комсомол ұйымы бұл вақтының ісінде қастар ыуқарасы мен ыаіланьсың күсеіте тусті. Қазақстан Өлкелік комсомол ұйымының соңғы конференциясында 90 мың мүсесі болса, 1-сijезге Қазақстан ЛКСМ ның 130 мың мүсесі болды. Бұл—Қазақстан комсомолының қастар ыуқарасы мен ыаіланьсың күсеігенін көрсететін рақты. Қазақстан комсомолы сotsијалистік саруыасылықтың ыарлық таравлары үсін толып қатқан қызметcilerді тәрбіелеп сьқарды. Комсомолстердің белсенділігіннің тамаса өскендігін сijездің алдында болып өткен есер берув сайлав науқань да көрсетті. Комсомол ұйымының есер берув сайлав науқань комсомолстердің саясий белсенділігін арттырды, қасығылып сьрген қалық қавларың әскерелевге көмектесті, комсомол ұйымының басшылығына өтіп кеткен, тұрмыс қақтынан азқан қана саясий таваньсыз, қарамьсыз қызметcilerді қувьр сьқувоға көмектесті. Комсомол ұйымдарының басшылығына коммунистік партиясына берілген қана қас кадрлар келді. Мәселен: Қарақанды қалалық комсомол комитетінің секретары болып көмір бөсееінінің ең қақы стақаньресеы Торайыр сайланды.

Риждер қалалық комсомол комитетінің секретары болып ыаілуу рақтының атақты стақаньресеы Борісьыва сайланды. Қазақстанның ЛКҒС-ның ыатыс Қазақстан овьльстық комитетінің секретары болып ығырық Орда райкомолының секретары Артықалыр сайланды. ҚЛКҒС-ның Қарақанды овьльстық комитетінің секретары болып ығырық Қарақанды готкомпының секретары Сыеіменіп сайланды.

ВЛКСМ Орталық Комитетінің IV-плениумы 'комсомол ісіндегі қалық қавларың, троцкісь-ыуқарыңсы, ұлтыс-рацісь ыандьларың қана олардың зүльымдық ыулдіруу сұмысының әдістерін асты. Соңғы кезде әскереленіп отырықан рактілерге қарақананда, Қазақстан комсомол ұйымының басшылығына алдай-арғав қолы менен өтіп кеткен қалық қавларыңның ұзақ вақты әскереленвей, ыулдіруу әрекетін сьргізіп келгендігі көрініп отыр.

Қазақстан Коммунистік (большевиктер) Партиясының Орталық Комитеті қана НКВДо ғындағы бір несе контрөволюцісјасы ұлтыс-рацісьтердің ұжасың қыл-талқандар отыр. Қулымыетіп, Есқарайыр, Садувақасыр, Құрамьсыр тақы ыасқа қароп имперіјализмінің агенттері ыастақан ұлтыс-рацісь ыандьларың Қазақстанды Ұлы Советтер Сојузынан бөліп алуға тығысты, Қазақтың

vostandıq alqan Sotsialistik Sovet Respublikasın çaron imperijalızmın koloniasına ajnaldırmaqı volda, peodaldardın, vajlardın, moldaldardın ökimetin qajta ornatraqsı volda, Qazaq enbekcilerin astıqqa, qajırsıqqa usıratraqı volda.

Zulm ultsı-pacıjs vandalar çastarqa da özderinın aram qolın sozdı, çastardın icindegi turmıs çaqınan vuzılqan, sajasij tavansız elementterdin icinen sıjondar, dijversanttar, zıjankester kadrın tarttı.

Ökelik komsomol komıjtetinın ezinın vascılyqında uzaq vaqıt qalıq çavı ultsı-pacıjs Tactıjıptın, Temirbekıptın otırqandıq osın kösetedi. Ovsıystıq uımdardın vascılyqtarı da kuctı vılyqan. Qostanaj ovıystıq komsomol uımında Tilencıjır, Qalıjır taqı vasa qalıq çavları areket istedi.

Qarsaqraj avdandıq komsomol uımında sıjon Amançolır, Qarqaral avdandıq komsomol uımında ultsı-pacıjs Qavsımbekır, Qovda avdandıq komsomol uımında ultsı-pacıjs Muvsıjn zıjankestik areketterin çurgızır keldi. Sonqı kezde bir nese uımdarda qalıq çavları әkerelenir otır.

Bul zalım sajka, özderinın predatildik vetin vırker, uzaq vaqıt әkerelenbej keldi, partıja men sovet ykimetine qarıs zıjankestik areketterin çurgızır keldi. Respublikanıñ bir nese komsomol uımdardınyñ vascılyqına aldav-arvav çolı men otır ketken qalıq çavları komsomoldın sajasij oquvın qulattı, otan qorqav, rijzkuvıtuva çımısına iritki saldı, komsomol uımın, әstırese avıldaqı komsomol uımın qatarın otıruvge keseldi çasavqa tırıtı, çastarda öz kucine çana sovet qırılısın kucine senbevçilik çezim tuvqızuva tırıtı.

Biraq, qalıq çavları esevinen çañldı; Stalinın senimdi serigi Nıjkolaj Ivanovic Eçor vastaqan Sovet razvedkası qalıq çavların predatildik çımısına tıjım çasadı. Bul paktilderden qortındı çasav ycin, en aldı men, qalıq çavların komsomol icinde uzaq vaqıt vıldıruv areketin çurgızuvine qandaj çaqdajlar sever volqandıqın çaqı vılyv kerek.

Ökelik komsomol komıjtetinın vıjrosı, ökelik komıjtetin sekretarı Gavrijlor çana vasa da vascı komsomol qızmetcilerinın körçiligi qalıq çavlarına adam tızbestik sajasij vejqandıq çana lijberaldıq çasadı, partıjanın çana Stalin çoldastın duşqavların özderi ycin es qandaj qortındı çasamadı, qatardaqı komsomolsterdin sıjnaldarına qulaq qojmadı, qalıq çavları trotskijs-vıvqarınçıl çana ultsı-pacıjs vandalarqa qarıs çındır kyrespedi.

Komsomol qızmetcilerinın kövinın qatalıq, olar qalıq çavların komsomol icindegi vıldıruv areketinın özgeceligin tısınbedi, ultsı-pacıjs sımırajlar—Tactıjıptı, Tilencıjır, Temirbekır taqı vasqalar özderinın vastı әdisi otır çastardı sajasij çana turmıs çaqınan azdıruvdı qoldanqan tısınbedi, komsomol qızmetcilerinın kövi qalıq çavları maskynemdikti, „ves varmaqı“, „tojdı“ kontrrevolyutsıjacı areketterin çurgızuv maqsatında istejtındigin çastardı azdıruv maqsatında çurgızgenin tısınbedi.

Ökelik komsomol komıjtetinın vıjrosında, onıñ sekretarı Gavrijlorı, sondej aq ovıystıq çana qalalıq komsomol komıjtetterinın bir nese vascı qızmetcilerinde kadrı irikter aluv çoninde teris, volcevıktikke çatrajın praktıjka volda. Kadrlardı sajasij çana iskerlik sıjratına qaraj irikter aluv çonindegi volcevıktik prijsipti olar volcevıktikke çatrajın, adamdardı tamır-tapıstıq çolı men irikter alatın, özderine çaqın, dos, maqtavqa „sever“ adamdardı irikter alatın prijsipke almastır çiberdi. Mine, sondıqtan da qalıq çavı Tactıjıptı ultsı-pacıjs zulmdardı (Tilencıjır, Qavsımbekır, Muvsıjn, t. v.) ovıystıq çana qalalıq komsomol uımın vascılyqına çiberir otır.

Ökelik komsomol komıjtesi, bir uımın çımısın qulatqan qız-

metcini ekincisine çiberip oтырды, syjtir, çana, ças qызmetcilerdin ösyvine çana çoқарылауына kedergi boldы.

Qazaqystan komsomolьның birinci sijezi respublijkadaqь komsomol uьmьның varьq çajьn avdara qarap, aqtara tekserip onьn çumьsyn qattь volceviktik synqa aldь.

Sijez respublijkamьzdaqь komsomol uьmьның propaganda-agijtat-sija çumьsynьn öte qanaqatanarьqsьz ekendigin ajttь. Bul çeninde 50 mьndaј komsomolsterdin saјasij oquvqa tartьlmaј oтырғандьqьның özi ajqьn дәlel vola aladь.

Saјasij mektepterdin, yjirmelerdin көpciligi çumьstь nasar isteјdi. Mьjsalь: Qarqaralь avdanьndaqь „Kedeј“, „Birlik“ qalqozdarьnda çьl volьna tek bir-aq ret oquv өtkizilgen. „Çosalь“, „Talap“, „Mәdenijet“ qalqozdarьnda saјasij oquv tipti çyrgizilmegen. Quv avdandьq Komsomol komijtnin saјasij oquvqa mylde vasçьlq etpeј oтыr. Avdandьq komijtetin ezevi volьnca osь çьldьn maј aьnda 430 komsomolsten saјasij-oquvqa tartьlqan 255 qana.

Ассь-saј ruvniğindegi ВК(В)Р tarijқьның negizgi kezenderin] oqьj-tyн yjirmede (propagandijs Kolesnijkor) 22 komsomols var, 1937-çьldьn 8 aьnyң icinde yjirmeniң savaqь, төrt-aq ret volqan da, әr bir savaqqa 3-4 adamnan qatьnasqan.

Propaganda çumьsynьn osьndaј qalde voluv sezevi komsomoldьn vasçь qызmetkerleri әli virьnqьca, propaganda-ygit çumьsynьn maпь-зын vaqalamajды, olardьn özderi vas-vasьna naqь propaganda çumьsyn çyrgizveјdi. Buqan mьjsal: On tystik Qazaqystan ovьlьsьnda komsomoldьn 48 vasçь qызmetkerlerinen tek 22 adam qana propaganda çumьsyn çyrgizedi.

Sijez respublijkadaqь komsomol uьmьның ult мәdenijet quьlьsьna qatьnasuvь qanaqattanarьqsьz dep tartь. Сьльn ajtqanda, uьm qatarьnda osь kunge deјin savatsьz komsomolsterdin voluvь yiken masqaralьq.

Çastardьn icindegi savatsьzdyqtь çana çala savattьlqьtь çojuvda Qazaqystan komsomolь çumьstь çaman istep oтыr. 1936-çьldьn 1-qьmьnavarьnda өlkelik uьmьnyң qatarьnda 4651 savatsьz, 6889 çala savattь komsomol var edi, olardьn 36—37 oquv çьlьnda savatsьzdyqьn çana çala savattьlqьn çojqanь 7147 adam. Özgesi osь vaqьtqa deјin oqьmaj qalьp oтыr. Qazaqьn orta çana ortalay mektepterin ньqajtuv, oqьtuvçьlar kadrlarьn daјьndaу çana pьsьqtav isine nasar qatьnasьp oтыrmьz.

Овьlьstьq, qalalьq, avdandьq komsomol komijtetteri staqanьpçьlar qozqalьsь мәselesine nazar salmadь, vosaңsьtp çiberdi. Qazaqьstannьn ит өndiris ortalьqtarьnda staqanьpçь komsomolster sanь azajьp ketti. Eger Qaraқandьda virьn 500 den asa staqanьpçь komsomols volsa, sodan 66 aq staqanьpçь komsomols qalqan; Rıjdderde virьn 340 staqanьpçь komsomols volsa kәzirde 132 volьp qaldь. Balqac quьlьsьnda da, Qarsaқraјda da, çaqdaј osьndaј.

Bul кемcilikterdin voluvьnyң sezevi komsomol uьmдарьnda, ең алды мен өlkelik komsomol komijtetinin vьjrosьnda syn өз ara syn çoқ boldь. өlkelik komsomol komijtetinin vьjrosьnda tamь-taпьstьq, virevdi virev qoқqavçьlq, иlьqtьqьn sьlavçьlq sьjaqtь çaramsьz çaqdajlar kyçi örn aldь. Birlesip cecetin мәselerdi çeke adamдарьn cecyvi vasьn boldь. өlkelik komsomol komijtetinin çumьsьndaqь mundaј çaramsьz çaqdajlar төmengi komijtetterge de avьsьp oтырды çana bul çaqdaј өlkelik komijtetin, овьlьstьq komsomol komijtetterinin qызmetcilerinin çastan vьqarasьnan qol uzyvine, qataidaqь komsolsterdin çana qatardaqь qызmetcilerdin pikirine qulaq qojmavqa әkelip soqtь.

Komsomol uьmдарьnyң, өlkelik komijtetin, овьlьstьq komijtetin vasçь qызmetcilerinin çumьsьnda volqan qatalar men кемcilikterdi avdara

qatar, aqtara tekserip sijezi Qazaqstan komсомольныц қимьсьн қақсартув қонинде нақтыль саралар белгiledi.

Bizdin uymdarьmьzдын birinci қана vastь sajasij mindeti volcevijzmege қetilyv, komсомolsterdin revolyutsijalyq қытақьлықьн vudan da гөri artьta tysyv, komсомolsterdi qalyq қavlarьna qarьsь kyreske қана qalyq қavlarьn typ tamьrь men қojuv kyresine қимьldьruv, qalyq қavlarьna ьmьracyldьq қана liьberaldьq қasavcьlarqьa qarьsь vaty kyresyvge uymdasьtyruv, qalyq қavlarьныц өtir ketyvine sever volatьn vascьlyqtaqь qatalar men кемcilikterdi vaty қojuv voladь. Bizdin varьlyq isimiz komсомol uymdarь қана оныц vascь қьzmetcileri қavlarьн komсомol icindegi vьldiryv әreketin der kezinde tyqandaj volьp, қavlarьн maқьjnatsijasьныц qandaj tyrin volsa da әckerelengendej volьp қьrgizyvi kerek.

Turmьs çeke adamdarьн өз isi degen volcevijzmege қat pikirdi sijezi qattь sьnadь. Sijezi varьlyq komсомolsterden maskynemdikke, vejbastaqьyqьa, vuzaqьlyqьa qarьsь vaty kyresyvdi talap etti. Turmьstь sajasattan volip aluvqьa volmajьndьlyqьn, komсомolsterdin morәl қaqьnan tazalyqь sajasij azqьndavdan saqtajьn senimdi kepil ekendigin sijezi komсомolsterge qattь eskeritti.

Sijezi, varьlyq komсомol uymdarьnan aldь men komсомoldьn vascь қьzmetcilerinen propaganda қана agijtatsija қимьсьн negizinen қақсартуvdь talap etti, komсомol uymdarь әr bir komсомol қьzmetcisi sajasij mекtepterdin, propagandijsterdin, oquv kitaptarьныц қajьn oьlar oьruvь kerek dedi. Munal vьlaj, oьsь kezge dejin uymda volьp kelgen қaqьdajqьa cьdavqьa volmajьdь. Bizde көp komсомolsterdin sajasij mекtepterge tartьmaj qaluvь men qatar svodka voььnca sajasij yjimelelerde oqьp қьr деп esep teletinderdin өzi is қьzinde ec qajda oqьmajьnь mәlim. Bizde propagandijsterdi tyrli severter men, кейde tipti seversiz avьstьra verуvcilik var, propagandijsterdi irikter aluv mәselesine at ysti qaravcьlyq var, сондьqtan da sajasij mекtepterdi vasqaruv isine sajasij dajьndьlyqь nasar, қatamьsьz қьzmetciler, ne volmasa qalyq қavlarь kirip ketedi. Sajasij mекtepterdin көpciliginde oquvdьn sapasь өte nasar volьp keldi. Mine vul sьjaqьtь қaqьdajlarqьa ilgeride tipti cьdavqьa volmajьdь.

SSSR Uь Sovietine sajlavqьa dajьndaluv қимьсь, vizge ylken sьn қана asa maңьzдь sajasij mindet volьp tavьladь.

Biz varьlyq қastarqьa Stalindik Konstijtutsijany, sajlav zaңьn yjretyvimiz kerek; qaladaqь, avь-selolardaqь епбекcilerdin arasьnda Stalindik sajlav zaңьn propagandalav қонинде partija, Soviet oььndarьna mьqtap көmektesyvimiz kerek, қastardь Lenin-Stalin partijasьныц қана Soviet ykimetinin isine қan-tәni men verilgen kandijdattarqьa davьs verуvge dajьndavьmьs kerek.

Sijezi varьlyq komсомol uymdarьныц aldьna komсомolsterdi қана қastardь stapanьrcьlar qozqalьsьna, ekrindiler qatarьna tartuv mindetin qojдь. Sьnьn ajtuv kerek, сондь kezde komсомol uymdarь vul қимьstь tipti nasarlatьp қiverdi, қastardь епбекке kommunistce qarajьn өtir tәrbijelemejince, komсомolster men қastar епбек өnimdiligin artьruvqьa velsene qatьnasrajьnca қastardь kommunistik ruvqьta tәrbijelev mynkin emes ekendigin umьtьp ketti.

Қastar arasьnda teqnikalyq oquvdь қана қalьp vilm veretin mекtepterdi uymdasьtyruv — komсомol қимьсьныц asa maңьzдь mindetterinin bir volьp tavьladь.

Ult mәdenijeti qimьlyьsь қонинде bizdin mindetimiz mекtepterde tәrbije қимьсьн қақсартуv, oqьtuvcьlardь dajьndav қана pьsьqtav mәselelerinde qalyq aqartuv oььndarьna көmektesyv voladь. Mекteptegi қимьstь komсомol uymdarь қьzuv qolqьa alatьn vaqьt қetti.

Student қastar arasьndaqь қимьsqa komсомol uymdarь ajььqьca көnii

volyvi kerek. Bir qatar çerlerde oquvьь çastar arasьnda ducpandar kirip ketip çyr. Baqajьp, Avьakirip taqьь vasqalar bastaqan ultьь ulььm ec bir çazasьz uzaq vaqьt Qazaq pedagogijka iьnstijtuvtьnda ujalap keldi.

Sijez student çastardьь Lenindik-Stalindik internatsijonalizm ruvqьnda tьrvijelev, çoqarqьь oquv oьndarьь men teqnikuvmdardьь trotskijcil-vuvqarincil çana ultьь-pacijs vandalardan tazartuv, studentter arasьna Sovetke qarьь, kontrrevolyvtsijacьь, alac-ordacьь iьdeologijalardьь taratuvььlarqьa qarьь kyresyv mindetin qojdьь. Bizdin ulььmdarььmьz studentterdin turььmьs çaqdajlarььn çaqartuv mьselesin, oquv oьndarььndaqьь çastardьь komsomolqьa tartuvdьь qamььp oьruvlarьь kerek.

Qazaqьstan komsomolьь sotsijalistik kьrkem ədevijet çasav mьselestipen avlaq tura almajdьь. Çazuvььlar ulььmьnda — bir sьryьa qalььq çavlarььnьd əskerelevuv raktььs qazaq ədevijetin ultьь-pacijs, kontrrevolyvtsijacьь vьlqanььctardan tazalavqьa komsomoldььn velsene qatьnasuvььn kerek qьladьь, komsomoldьь ədevijette kontrrevolyvtsijacьь, alac-ordacьь iьdeologijalardьь taratuvььlarqьa qarьь ajavььs kyres acuvqьa, ças çazuvььlar kadrlarььnьd əsyvine kьmektesyvge mindettejdi.

Biz, komsomol çana pijoner vaspa sьziniң mazmunььn çaqartuv çəninde bir sьryьa caralar qoldanuvqьa mindettimiz. Munьd ycin bizdin gazetterimizde volceviktik sььp, əz ara sььp kycti voluvьь kerek, gazetterimizdi sajasij ətkir çasavььmьz kerek, gazetterimiz çььp mənisinde sotsijalizmniң ulьь iьdejalarььn ygittep, propagandalap oьrartььp voluvьь kerek.

Sijez, otan qorqav, pijzkuvltuvra çumььsьn pegizinen çaqartuvdьь talap etti. Sijezdin bul qavььsььn oьndav ycin kerekti mumkincilikterdin varььqьь da bizde var. Bul mindetti oьndav ycin osoavijaqьm çana pijzkuvltuvra ulььmdarььna qalььq çavlarььnan, çaron-nemis spijondarььnan, morə çaqььnan azqььndььqqa salььnqan, çaramsьz adamdardan əvden tazartuvqьa kьmektesyvimiz kerek, bul ulььmdarqьa sьnalqan ças qьzmetciler verip ulььm mьceleriniң arasьnda əg dajьm sajasij çana tьrvije çumьstarььn kycejte oьryьp, komsomolster men çastardьь otan qorqav-pijzkuvltuvra çumьsьna ken qatьnastьruv arqьь kьmektesyvimiz kerek.

Biz, Stalindik Konstijtuvsijacььnьd qavьldanuvь men vajlanььstь elimizdin sajasij əmirinde ylken əzgerister volьp çatqan dəvirde turььmьz. Bul çastar men balalardьь kommuvnisce tьrvijelev mindetin oьndav çəninde komsomol ulььmьna erekce çavartььlqtar çyktejdi.

Əkelik komsomol ulььmьnьd Qazaqьstannьd Lenincil Kommuvnis Çastar Sojuvzьь volьp ataluvь varььlq çumьstьь pegizinen qajta quruvqьa, partijalardььn pusqavььna çana Ortalььq Komijtetin IV-plenuvьmьnьd qavььlarььna səjkes çumьsьmьz dьь çaqartuvqьa mindettejdi.

Qalььq çavlarььna qarьь munan vьlaj da qattь kyresip oьruv, varььlq komsomolsterdi qalььq çavlarььn əskerelevge ulььmdastьruv, bizdin ulььmdarььmьz dььn varььlq vuvьndarььnda sььp, əz ara sььndьь munan vьlaj da varььncə kycejte oьruv, sojuvzdььn ieki çumьsьnda demokratija prijsipterin tolьp qoldanььp oьruv — osьnьd varььlqьь bizdin ulььmьmьz dььn ilgeri vasьp, komsomolster men çastardьь kommuvnis partijasььnьd çana qalььqtardььn kəsem Stalin çoldastьn tьniregine ulььmdastьryьp oьruvььna mьqьtь qural voluvьь kerek.

N. BESPALOP.

ОК(В)Р Орталық Комитетінің
 тұсқағысы.

Partiyanıń iski teqniikalıq qıymısına asa uqırtılıq kerek

Basqı partiya oqındaǵı protokoldar men qavlılar — partiya, Sovet, sarıvasılıq, mädenijet qurılısınan barlıq taravlarında partiya uqındaǵı partiya sajasatın durıs iske asıroqan kórsetetin ajna, negizgi dokumment. Basqı, partiya oqındaǵı (ovkomdardıń, gorkomdardıń, avpartkomdardıń i. f.) partiya sajasat qıymıstarınan tyrlı mäselerini qoninde qandaj caralar kórsetkenin, aqırında onan qandaj netijeler sıqqan osı dokummentterge syjenip biluge voladı.

Son men qatar partiya oqındaǵı protokoldar men qavlılar partiya sarıvasılıqınan negizgi bir tarav. Olardı yigili tartıpkı salıp, vaqıtında qane tar-tıjnaqtaj qılıp durıstav, uqırtı qane tysiniktı etip qazuv, syjtip asa qurıja dokummentter pravasında saqtav kerek voladı.

Degen men bir qatar avpartkomdar men gorkomdar protokol sarıvasılıqınan әli kunge dejin durıs tartıpkı salmaj keledi. Bir nece ajlar vojь protokoldar men qavlılar durıstav, partiya dokummentterinın tysiniktı, qaqı tı men qazıluvına salaq qarap kelgen avpartkomdar qane onın sekretarlar vizde az emes. Osınan netijesinde ОК(В)Р-ның Орталық Комитеті мен ovılystıq komitetteri keı bir avpartkomdar, gorkomdar, avdandıq partiya qıymıstarı qane partaktıpterdin qıymıstarı qavı alqan bir sırtta qate qane zıjandı qavlılar tartı. Son men birge qavlılardın kovi ote uqırsız, sajasıj qane partıjalıq mañız virmalanıp qazılatılnıqınan anıqtalı. Buqan bir nece mısaldar keltirejik:

Sol tystik Qazaqstan ovılystı, Sokolor avdandıda qalıp avdandıq partiya qıymıstı ОК(В)Р-ның Birinci Sıjezinin qortındılar tuvral osı sı 29-ıjuvlde alqan qavlısınan 2-ruvnikinde vıaj deıdi: „ОК(В)Р respuvılijkamızda qı enbekiler buqarasınan syjevi men ВК(В)Р Орталық Комитетинin Орталық Комитетине basqılıq etip otyr. Partiyanın sara colı Lenin-Stalin ult sajasatın is qızine ajnaldırdı qane ajnaldırdı ta keledi“.

Osı qavlının 5-ruvnikinde: „Tyrlı sotsijalistik, mazmunı ultıq mädenijetter orasan oti“ — deıdi.

Ajrtav avpartkomınan plenumı (Sol tystik Qazaqstan ovılystı), Ovılystıq III-partkonperensijasınan qortındıstı tuvral osı sı 3-4-ıjuvlde alqan qavlısında mınadaı sajasıj qate, salaq qazıloqan formıvlıjtopka qıveredi: „III-ovılystıq partkonperensijanın qortındılar qajında Perıj-kalskij coldastın vajandamasın ındaqannan kejin, Ajrtav avpartkomınan II-Plenumı mınalardı atar ajtadı — ovılystıq partkonperensijada volqan kemcilikter Ajrtav avdandıda partiya uqındaǵı da vasında var“. Plenum — vıjronın qane partiya uqındaǵı qıymısında negizgi kemcilikterdi naqtı paktılarqa syjenip, es bir asıp ajrtadı.

Prıjecim avdandıda partiyanın avdandıq esep-sajlav qıymıstında, avpartkom men qıymıstın prezıduvıi salaqtıq istegendikten qavlıda ВК(В)Р Орталық Комитетинin revral-mart plenumınan qavlısın virmalajın mınadaı formıvlıjtopka var: „Aldımtıda tuvoqan okimettin qoqarqı oqındaǵı saılav qıymıstında enbekilerdin sajasıj virılystın bastav kerek“.

Osı uc qavlının ycevin de Sol tystik Qazaqstan ovkomı sajasıj qatalar ucın vızdı. Sokolor, Ajrtav qane Prıjecim avpartkomdarına, bul qavlılardın qatesin bastavıs partiya uqındaǵı tysindirıvdi tapsırdı.

Oraldıń qalalıq partaktıwınıń sıjnalıǵı qavlısın 5-pıvnikinde kommunistlerdiń belsendiligin arttırıv tuvralı partıya uıymdarına mınadaj sajasij qate waqıt beredi: „Öziniń partıjaqa qarǵı aram oǵın qasırıv usı yndemej sıretin „yndemevciler“ men ajavsız kyres sırgizilsin“. Bul qavlı ı „Prikkaspijskaja Pravda“ gazeti de 1937-ıyloı 12-marıtaq saıında uıalmaj vasır sıjardı. Qazaqıstan K(ı)P Ortalıq Komıjtetiniń Bujrosı bul sajasij qate qavlı da vuzdı.

Qarsaqraj avpartkomnıń plenuvı 1937-ıy 29-ıyuvıde alqan qavlısın 9-pıvnikinde partıjaqa qaadan mıce, kandidattar alıv tuvralı, mınadaj sajasij qate pormıvlıjıroka qasajdı: „1928 — 1930-ıyldardan beri kandidattar volır kele qatqandarqa ajırqsa kónil volinir, tez arada arızdar qaratılın volın. Olardı ne mıcelikke alır, ne volmasa olardı partıjada qalıv-qalmavı tuvralı másele cecilsin“ — deıdi.

Bul sekildi qavlı sıjarıv — partıjaqa qaadan mıce alıv isine mıyde qavarsız, at ystı qaradıqıtı kósetedi. Bul — partıya men Ortalıq Komıjtetin K(ı)P ge qaadan mıce alqanda ar kimdi ceke-ceke avdara qarar, aqtara tekserıv kerek degen nusqavına qarǵı waqıt voladı. Rajkomnı bul qavlısın da Qaradıqıtı ovkomı vuzdı.

Kontrevolyutsıyası qazaq ultsıdarın ıde qacan trotskijs-oıcsı rıcijs vandılar men qanı cet el interventeri men avız qalasır ketken vıgimizge málim. Bul tuvralı QK(ı)P-nı ı-Sijezi óte-móte ajır ajır verdi. Solaj vola tırsa da Tavır avdandıdaı avdandı partaktıjtin sıjnalıǵı QK(ı)P-nı ı-Sijeziń qortındıların talqıaj kele qazaq ultsıdıı tuvralı ı-Sijezdin qavlısına qajı keletin, azıvsız, qoıtındı sıjaradı. Qavlıda vıaj delingen: „Kommunistler, komsomolster qanı partıjaqa verilgen qoıam aktıjteri Sotsijalistik qurılısqa enir ketken trotskijslerdi, zıjnovıjercilerdi, vıvqarijncilerdi qanı solardıń tileksteri — alac-ordası ultsıdarı qalaj qasırınsa da áckerelev usin cetkilik-ti tırde qıtaq volıvlar kerek“.

QK(ı)P-nı Aqtóve ovkomı Tavır partaktıjvinı bul qavlısın vıızır, avpartkomge bul qavlısın qate qanı zıjandı ekenin partıya uıymdarına tısindirıvdi mindettedi.

Osı men qatar maıız men mazmunına es bir tısinir volmajın óte salaq, qalaj volsa solaj qazılqan qavlılar da kó kezdesedi. Qızı orda avdandı partaktıjvinı QK(ı)P ı-Sijeziń qoıtındıdı tuvralı alqan 22-ıyuvıdeı qavlısın bir qerinde vıaj delingen: „Aktıjtin sıjnalıǵı avpartkomnı, vastavıc partıya uıymdarın vası, sovet qanı qer mekemele-rińın nazarın avdaradı, maıta egisin vartav qumısındaı masqara artta qalıvsılıqqa ajırqsa nazar avdarılıv kerek, avdandı qanı avlıdı aktıjterdin kyci men bul qavlı tez waqıtın icinde qoılıv kerek, oıı usin partıya uıymdarın, qalqozsılardı qanı qalqozsı ajelderin varlı kycin maıta, kyric, maı, kendir taı vasıa kúltıvralardı egistik qerlerin vartav qumısına kyreske qumıdıra oııv kerek, taıısın-taıılar“.

Bul sekildi partıjanın óte qavartı dokumentterine qalaj volsa solaj salaq qaravsılıq Petropavı gorkomında, Taran avpartkomında da kó kezdesedi.

Partıjaqa kandidattar Nıjvogatkıjń qoldas Məskev ovlısına varıvıa ııq-sat surar Taran avpartkomına arız beredi. Avpartkom bul tuvralı 26-aıustaqı qavlısında vıaj deıdi: „Məskev ovlısına varıvıa keltirgen dıelder qanaqattınarlıq emes dep tavılsın, sondıqtan ótinici qavıdan-vasın. Nıjvogatkıjń qoldasqa onanda qızmetinen qalmaj avatkomnı apparatında isteı vıyvi mindettelsin. Eger ol qumısqa aldaı kynde de osıaj qarajın volsa, onda Nıjvogatkıjń tımengi qalqoz qumısına sıverilsin“.

Avpartkom tımengi qalqoz qumıs ar bir kommunistin qırmetti min-

deflekendiginı ımьtadь. Partiya ıjьmdarьn osь ruvqta qana tьrvijelevdin ornьna, avpartkom cırtьь qalqoz ven qorqьtraq voladь. Kommıvnisterdi qalqozqa tek ajьvьn cennildetıv ucın cıbermek voladь.

QK(в)P-ның Bulajьr avdandьq komıjteri osь cьl 3-4-aqısta volqan III-plenuımnьn mьcılısinde tamaca „pьььqььq“ istejdі. Tьrli cımьstardь qacan ajaqtav kerek, sonьn sroktaьn belgilejdі. Məselen: pardь өңdev, pıcen savıv cəne ekinci ret otav cımьstarь 1-aqısta (1?) ajaqtalsьn. Komvajьndardьn, varььq avьl carıvacьььq sajmandarьnьn, astьq tazartatьn aptomacijnalardьn remonьn cəne cəvьq qьrmandardь, astьq keptiretin lapastardь, traktor parkьnьn sajmandarьn dajarlav cımьstarь... 5-aqısta ajaqtalsьn. Sapqozdarda, MTS, qalqozdarda cəne vırijadalarda egin orıv-dьn cımьs planь cəsalьp cəne onьn talqylanıvь... 3-aqısta vıtsın.

5-aqısqaca cejin voralardь, sajmandarь, qьrmandardь cəne varььq astьq tazartatьn apparattardь (vesilka, sortıjtopka t. t.) astьq qurtьnañ tazartıv cımьsь ajaqtalsьn“.

Bulajьr avpartkomьnьn plenuımnьn bul qavьsь vastavьc partiya ıjьmdarьna cəne qalqozcьlarqa qacan cətir ьlgirgeni belgısız. Biraq bir qana nьrsede kumanьmьz cəq. Ol — Bulajьr avpartkomь bul sekildi „arqьj revolyutsıjacьl“ srok belgiler par keteryv cəne egin cьjnav caralarьn avdandaqь kommıvnister men qalqozcьlar aldьnda mazaq etkendigi.

Lьvıcin avpartkomьnьn vıjrosь avdandьq gazettin cımьsь tıvralь osь cьl 3-ıjyvıdegi alqan qavьsьna mьnadaj ruvnik engizedi: „Kej bir sovetterde volmasa kej bir kuvstalarda udajь semıjnar ötkizyv cımьsь cəne avьl-selen tılcileri men olardьn cımьstarь cəjьnda redaktordьn da, qavьroja gazettin de əngimesin, ötkizyv cımьsь redaksıja men avpartkomьnьn nusqavьna mindettelsin“.

Ajьrtav avpartkomь 9-ıjyvıde avpartkomьnьn eser völiminın vastьoь Kozlor tıvralь məsəle qarap sajasıj soqьt qavьl aladь. Ol qavьlьnьn mьnadajь mьnadaj: „Kozlor cəldastьn vıgьn əkesin öltirip qьlmьstь volqanьn cəne onьn avpartkomьnьn apparatьnda adal nıjet men qьzmet istep kele cətqanьn eske alьp, Ovkom men QK(в)P Ortalьq Komıjtetinen Kozlor cəldastьn Ajьrtav avpartkomьnьn eser völiminın vastьoь volьp qaluvь suralsьn“.

Bul sekildi paktьlar az emes. Cəqarьda keltirgen paktьlardьn özinenaq mьnadaj qorьtьndь cəqarıvqa voladь: bir sьrьra avpartkomdar men gorkomdar partiya carıvacььoьn, əsirese protokol carıvacььoьn durьs cəloja qojьp, tьrtıptevge volcevıkke kirispej otьr.

Avpartkom men gorkomdardьn kej bir sekretarlarь mьcılıstı cəqьtьp, məseleni kezinde qarasaq voladь, al protokol, qavьl cəzıv keңse cımьsь, ekinci kezektegi cımьs dep ojlajdь. Osьndaj qate pikirde volucьььqьn saldarьnan partiya dokıvmentterin cəzıv, olardь tьrtıptev cımьsь vıjronьn qatcьsьna, is vasqarıvcьoja cəne vasqa ekinci kezektegi qьzmetkerlerge tapsьtladь. Kөvınese avpartkom men gorkomdardьn sekretarlarь qalaj volsa solaj cəzьla salqan protokol, qavьlardь qarap cьqraj qol qoja saladь, kejde tьpti qol qojmaj-aq salaq cəzьlojan protokoldardь, partiyanьn resmıj dokıvmentı retinde Ovkomja cəne QK(в)P Ortalьq Komıjtetine cıberedi.

Ovkomdardьn salaqtьoь men rajdalanьp, avpartkomьnьn vıjro mьcılısinın, cəlpь avdandьq partiya cьjnalьsьnьn cəne partiya aktıjpterinın cьjnalьstьnьn qavьlarьn cəqarqь partiya ögьndarьna cıberip otьruvdь kerek dep sanamajьn avpartkomdar da az emes. Oң tьstik Qazaqьstan ovьsьndaqь 23 avdandьn ucın biri de ovkomja mьcılısternin qavьlarьn vaqьt men cıberip otьrmajdь. Al, Cıvaıь, Keles sьjaqtь bir qatar avdandar qavьlarьn cəne vasqa partiya dokıvmentterin tьrtıptep, ovkomja cıberip otьruvdь mьilde ımьtqan. Mındaj paktьlardьn vьrl de cьnьnda avpartkomdardьn

өзиниң қавль протоколдарың қоғарқы партија оғынан қасыуысың қылықтарға арағыр соқадь. Бул партијалық уйкен қымыс.

Партија қасуасыңғы тижсти дәреҗеге қойылмаған авпарткомдар мен горкомдардың секретарлары протокол, қавльларды вақты мен дурьс тәртіпке салыр отыру тек теңікелі-қазуу қымысы қана емес, пийнсіпти саясий мәседе екенін тусынуылары керек. Бул қымысты екінци кезектегі қызметкерлерге тартығыр қоймай, авпартком, горком секретарларының өздері қолдарына алуы керек. Әг бир қавль айыққан қавль әвден тызетилип, дурьс қазылаған болуы керек. Бул қымыс волсевиктик қатаң қылақлықты керек қылады.

Партија қасуасыңғына салақ қарақандықтан бир қатар партија иймдары саясий қате қәне зыяндь қавльлар алқандық қоғарқы рақтылардан көрннп отыр. Сондықтан варық авпарткомдар мен горкомдар ең алды мен протокол қасуасыңғын үлгилі тәртіпке салуылары керек, авпартком мен горкомдардың виуто мәңилстериниң, авдандық қалыр партија қыналысының қәне партија актијтериниң қыналыстарының протоколдары мен қавльлары мәңилис өткеннен кейин 3 күнниң ісінде қақсылар қазылыр, масіјпақа вастылыр, сонан кейин авпартком болмаса горком секретары қол қойлыр, речат соқыр қоғарқы партија иймдарына қиверилип отыру керек.

Протокол, қавльларды тек осылай иқыртылық пен сын қолға алған күнде қана, бир сырыға авпарткомдар мен горкомдардың қавльларында кездесип отыратын саясий қателіктердиң болмауына толық мүмкинлик тувады.

М. ТКАЧЕНКО

ҚК(В)Р Орталық Комијтесиниң авы
қасуасыңғы веліминиң нұсқавысы

Қалқоз демократиясы туғралы

Қалқоздарды волсевиктик, қалқозсыларды авқатты ету туғралы партијамыз бен қалықтардың сүйикти көсемі Сталин қолдастың көтерген ұранының тезірек оғындалуының бирден бир дурьс қолы — ол авы қасуасыңғы артелиниң Сталиндик иуставың велік қана вилқырај іске асыру болады.

Партијамыз бен үкіметиміз авы қасуасыңғының де қилым қоғарқы васықса сықыр қылдатырақ өркендеви үсін варық қақдајды қасар берди. Авы қасуасыңғымыз үкіметтен қыз мындаған тракторлар, комбайндар, молотилкалар, автомасіјпалар тақы васық авы қасуасыңғының вилқырақ қеке қасуалардың өңі туғил тусине де кирмеген масіјпаларын алды.

Адал еңбек етувде, сotsијалистик менсікті қорқавда, авы қасуасыңғы артелиниң иуставың вилқырај қызеге асырувда. Қалықтардың көсемі Сталин қолдастың пақты нұсқавларың васықса ала отылыр, қалқоздарымыз бен қалқозсыларымыз орасан зор тавыстарға қетип, еңбек күнниң қилы тез көтерілди. Үстиміздегі қылы еңбек күнине мың руттан асылыр астық, бир несе мың сомды ақсалај алған көр қалқоздарымызды көремиз.

Қалқоздарымыздың иймдастыру - қасуасыңғы қана саясий қақылап нұқажуы мен бирге авы қасуасыңғымыз вилың болмаған дәреҗеге өрге васты, қалқоздардың мәденіј-саясаттық дәреҗесі өсти, олардың авқатты турмысқа қетувде орасан тавыстары бар. Авы қасуасыңғымыздақы вил сықылды татмаса тавыстарымыз, авы қасуасыңғы саласындақы бир қатар қызметчилеримизди қажарақаттыққа, тавысқа мастануысыққа, ијегиниң

astındaqı zıjankestikterdi köre almastaj sajasij soqırlıqqa salmaj qojıan qoq.

Авıл сарувасыльқ мајданындақь көр' қызметчилеримиз, қалқоздардың басшыларының көбі, иль көсемимиз Сталиннің:

„Каријталистік қорсау воһр отырап вақытта сәт elderdegi мемлекеттердің газведка оргындары совет сојузының ичине қиверетін зыжанкестер де, дијверсанттар да, сријондар да, террористер де волатындығын есте устар, оны ес вақытта ұмытпав керек“, деген нұсқавын мылде еснен сьоғарып сур.

Қалық савлары trotskijs - вулқаринцил қана ултсыл-расијстер мен тақь басқа қара беттер, биздің кей бир қызметчилердің сајасиј соқрыльқь мен вејқамдығын рајдаланып, өздеринің қастық пијетін зыжанкестигін, партијаға қарсы істерін сургизип қалқоздарды ыдыратып, сојувқа әрекет истеген. Авıл сарувасыльқ артелінің уставын соғақь тырде вузувасыльқ қылықтар, қалық савларының қолынан волапав савыздықтар екендиги кумансыз нәрсе. Артел уставын қасақана вулталар, қалқозсылардың ынтымағын вузып, қалқоздардың ичнен иритбекци волапав қалық савларының савыздық әрекеттері сонқь кездеги асылапактылардан ајқын көрніп отыр.

Қалық савлары авıл сарувасыльқында стақанырсылар қозғалысына қарсы, қалқоз турмысының вулсымас заңь артел уставының отындалуына қарсы қатты кырес сургизип вақты. Үрғар, Пресноп, Силик, Сајрам, Сув, Қаскелен аудандарында, қалқоз сарувасыльқына истеген ултсыл-расијс сумырајлардың зыжанкестік вулдырив әрекеттері алды мен қалқоз уставын вулталавсылықтан васталақандықь әлде қалај нәрсе емес. Зыжанкес савыздар алды мен қалқоздың ијымдастырув-сарувасыльқ саясындақь қуватын әлсиретив учин вартық сәрде артел уставына қажь келетін сұмыстар сургизген, қалқоз-демократијасын вузқан, қалқоздарда еңбек тәртібин насарлатувқа тырысқан, қалқозсылардың қара васының мүдделерін қалқоздың қоқамдық мүдделеріне қарсы қојув әрекетіне кыс салқан. Бир қатар аудандық ијымдар қана қалқоз қызметчилері авıл сарувасыльқ артели уставының „Артелдің ең соғарықь вилев орны — қалры сыналыс волады“ (Авıл сарувасыльқ артелінің улғилі уставы. VIII тарав, 20 рувнкит) деген ереңесін мылде ұмытқан. Сондықтап олар қалқоздың ічки істеріне араласады, қалқоздың мылкін, кадrlарын өздеріне вилейди, қалқоздың қалры сыналысының праваына қол суқадь.

Қалқоз кадrlарының әсувине, ең алды мен қалқоздардың предсдателдеріне көмектесувдің ортына, оларды қолға килген вујалајдај авыстыра береди. Мьсалға Қаратас ауданын алувға волады. Тек 1936-сылдың војында қана қалқоздардың 40 предсдателін ортынан авыстырған. Бир сылдың ичінде кей бир сәке қалқоздарда 3-4 предсдател ортынан авыстырған. Бул авыстырувлар, әрипе, қалқоздардың қалры сылыстарының қавлылары мен емес, тек аудандық ијымдардың ијнсиятијвасы мен қавль сьоғарып авыстыра берген. Қалқоз предсдателдерін авыстыра верувцилик көр сәрде әдет воһр алқан. Мәселен: Катон-қарақай ауданында 1936—37-сылдардың ичінде қалқоздың 34 предсдателдерінен 26 адам ортынан авыстырған.

Қостанай облысы „Қызыл-сар“ қалқозында волапав соғақь бир рақтылы келтирејик: алды мен бул қалқоздың басшылығына сәт адамдар еңип кеткен (қалқоз предсдатели, оның орғын васыры, зәрқоз, перме вастыры т.т.), сондықтап қалқозға қана предсдател сајлав қасет воһр, бул сұмыс аудандық атқарув комитетінің предсдатели Кәресорға тапсырылады. Кәресор қалқоздың қалқоз предсдателдигине Дәленор дегенди ұсынады. Бул адамға қалқозсылар вутындеј қарсы волады. Вирақ, Кәресортын өте қатты қорқытувы, қызымы волақандықтап дауысқа төртінци рет салқаннан кейін ваһр, Дәленорты қалқоз предсдателдигине „сајлајды“. Буған тексерив сургизген вақытта ата теги вај екені ајқындалып, осы қалқозды қулатув қолында ајанбај қызмет еткен адам воһр сьқты. Дәл осы сьқылды рақтылар Батыс Қазақстан облысы Деніз ауданындақь „Елтај“ қалқозында да волапав. Егерде

сыл војна қалқоздың председатели 3-4 лет авыстырыла берсе, қалқозды ұымдастыруу саруvasьық қауыпнап пьоқайтувқа вола ма? Әрине волмайдь. Мундај „қардем“ тек қалқоз өндирисин выдирывге әкер соқадь. Мундај „қардем“ тувга қалық қавларьна қана пайда береди.

Қалқоздың қалық қыналысьны правасына қол суқыр, әкімcilik қасавсьық қылықтарға ес бир қол бермеу керек. Қайта қалқоздың қана кадрларьн қоқарылатьр, олардың саруvasьық ұымдастыруу қимьстарьн тьжанақты истер, ысьыр өсуvine вагыңса қардемдесув керек.

Қалық қавларь мен ыты-сытыны бирктирген, қалқоз басцьықьндақь кей бир қат адамдар қалқоз басқармасы мен авдандық ұымдардың тарарьнан вақылавсьық қоқтықьн пайдаланьр, оғорот увсәскелери қенінде авы саруvasьық артел уставьн өрескел тырде вузоқан.

Авы саруvasьық артелинің уставьнда ылај делинген: „Ортақтастырылап қарден әр қалқозсы уінің қеке пайдаланувьна уј иргесіндегі (ағарот, вақса) тырінде қауып увсәске бериледи“. Вау вақсалық қар увсәскесинин мөлceri 0,25 тен 1 гектарға дейин деп белгиленген волатын.

Алајда, қалқозсылардың қеке менцигинде, белгиленген нормьдан тьс егиси воувсьық пактылар, әсиресе оң тустик Қазакьстан мен Алма-ата овьлыстарьнда аз емес. Олар тек овьс, вақса, картоп қемистерин егір қана қојмақан, оны мен қават астықта еккен.

Оң тустик Қазакьстан овьлысь Mirzojan авданьндақь „Еңбек“ қалқозьны председатели Бексультаньртың қеке менцигинде 8 гектар дәнди егини воққан. Қеке қалқозсылардың менцигинде 2 гектардан 3 гектарға дейин дәнди егиси воққан, ал, кей бир қалқозсылардың вудан да көр қеке менцикти егистері воыр келген. Егин сыққан вақытта астықтың қарты ылесин алмақ воыр қалқоздың 30 гектар қерин қеке саруvalарға қалоја берген. Бул сорақылықтар көр қалқозсылардың қолы өз менцигиндегі егис қимьсьнан восатрай, ақырьнда қалқоз қимьсь истелмеј ақсавьна әкеліп соққан.

Востандық авданьндақь „Internatsijonal“ қалқозьны председатели Әвижкор өз менцигине 5 гектар, бригадр Байдакорға 4 гектар егин еккен. Сол тәризді Mirzojan авданьнда №2 „Пионер“ қалқозьны председатели Үкивайыр қалқоз тұқтымынан өз менцигине 2 гектар ылајдај еккен.

Алма-ата овьлысь Сув авданьндақь „Кижор“ атындақь қалқоздақь 54 ујдин 20 уји 1 гектардан 2,8 гектарға дейин дәнди егис салқан. Бул сықылды пактылар Қордај, Каскелен авдандарьнда да воыр отьр. Кей бир авдандық ұымдар осы сорақылықтардың көйин көре-виле тұыр, ындемеди. Қалқоз уставьна қайсы қылықтарға қол беріп отьра верди. Бул сылақты қеке менцикти егис көвејген қалқоздарда қалқоз саруvasь пасар, қалқоздарда еңбек тәртиви төмендеди, қимьсқа сықувсылар, иjesиздик, зьжанкестик қылықтар көвејди, қалқоз мүселеринин өз васыны мүдделерин қалқоздық мүддеге мүлде қарсы қојатын тенденциялар қалқозда отьн алоқан. Сујтір бул сықылды қалқоздарда авы саруvasьық артелинің уставьн өрескел тырде вурмалақан.

Бул сорақылықтар, бул вурмалаувсьықтардың көви қалқоз қирьлысьна қас, қавдың ағам нияетинен туықандықьн, қалқоздардың ісінде әлде вола қасығылыр қурген вај-кивлктардың қалдықтарь қалқоздың қоқамдық саруvasьықьна зьжанкестигил қасавоја, тьгысьр вақатындықьн, оны үсін олар алды мен авы саруvasьық артелинің уставьн вузувоја тьгысатындықьн биздин қалқоздақь коммунистеримиз, васы қьзметчилеримиз әвден тьсинувлери керек.

Қалқоз тұқтымыны вурсымас пегизи авы саруvasьық артелинің уставьн вурмалаувсьыларға ес бир қол бермеј, қалқозды қат элементтерден, зьжанкестерден тез тазартув керек. Қалқозсылар авы саруvasьық артелинің уставьнда белгиленген мөлcerде қана өз менцигине егин салувоја волатындықьн тьсіндируу керек. Сол сылақты өз увсәскесіндегі қимьсты қалқоз қимьсьнан вос вақытта қана истеви керек екенін де тьсіндируу қасет.

Qalqozsıların çeke vashın tuvdelerin qalqozdı tuvdeden artıq sanajın qıyqtar qalqız egin saluvda qana emes, basqa çaqdajlarda da kezdesedi. Qalqozdı qoqamdıq tuvkin qolı vıjler öz rajdasına çarata beretin paktılarqa da qattı tıjım salıvıaj keledi.

Мъясалъ: Sol tustik Qazaqstan ovılsı Poluvden avdanındaqı „Роведа“, „Красный Октябрь“, „Рабыçısкаја Коммуна“ t. v. qalqozdarın qalqozsıları, qalqozdı ulıqsatınsız qalqoz dalasın pıcenın savır vazarqa satır otırqan. Mundaı paktılar esirese „Роведа“ qalqozında көбірек etek alqan, munda 2000 sentner pıcenı savır satırqan. Kej bir ması „vastıqtar“ osındaı qalqozqa qarıs qıjмыlqa tıjım saluvdı ornına, oqan özderi әдејі, çol bergen (Terekti avdanındaqı „Zavet Jlıca“ qalqozı men „Qalevorop“ qalqozdarı).

Memlekettin rajdasındaqı çer tuvralı zaңın vızuıv paktıleri vızde az emes, qalqozdarın predsdatelderi qalqozdı mençıkti çerın ujalmaı-qız-zarmaı özınin çeke mençıkti çerindeı savdaqa saladı.

Alma-atanın çanındaqı avdanda „Kalıjnın“ qalqozın predsdateli Amançolır, tek ezi qana vıjler qalqozdı 38 gektar çerın çeke carıvalarqa arendaqa bergen. Alma-ata ovılsı Qaskelen avdanındaqı „Pıvımanop“ qalqozında 700 gektar qalqozdı egıs çerı var. Al, osı 700 gektar egıs çerınen çeke carıvalar men qalqozsılarqa 200 gektardan asa çerdi çeke mençıgıne egin saluvqa arendaqa bergen.

Batıs Qazaqstan ovılsı Qaztalorqa avdanındaqı „Енбек“ qalqozın predsdateli Bajalır qalqozdı 1000 gektar savındı çerın „Роведа“ men „Вıvdennıj“ qalqozdarına arendaqa беріп 1000 som aqsa men savırqan pıcenın 50 protsentın alqan. Çanıбек avdanındaqı „Еgis“ qalqozın predsdateli Муqасыр ta 420 gektar savındı çerdi dem alsı yjne çalqa беріп odan 2 at, çana savırqan pıcenınen ycten bir esesın alqan. Alma-ata ovılsı Іle avdanındaqı „Komsomol“ qalqozın predsdateli Jgilıkr 40 gektar çerın çeke carıvalarqa arendaqa beredi. Іle MTS nın vıvınoqı dıfректоръ Galcenko çoldas, Jgiliktin bul sıqıldı memlekette qarıs isterıne qattı tıjım saluvdı ornına, gektar vashına 140 somnan aqsa alır, bul çerdi çeke carıvalarqa MTS traktorları men çırtır bergen.

Artel rajdalanır otırqan çer (SSSR daqı varlıq çer) vıkil qalıqtın, memlekettin mençıgı volır esenteledi. Ol çer çımsıcsı carıvalar memlekettinın zaңı vojnıca arteldin sıroksız mаngı rajdalanuvına vekıtlıp berılgen. Satıvqa-satır alıvqa volmaıdı. Bul zandı vızuıvcsı soraqılyqtarqa tıjım salıv çonınde көр avdandıq mekemeler men avıl sovetter ec bir çara qoldanvaqan. Partıja Sovet uıjmdarı, ең aldı men çer volımderi men sot-tergeıv otındarı volır, bul çondegi ајртыларdı qataң tyrde çavarqa tartır, совет заңın vızuıvcsılarqa qarıs ајavsız kyres acıvları tıjis. Qalqoz zaңına qarıs мынадaj tartıpsızdıkti bir çola qırtıv керек.

Әр bir qalqoz pravlenıjası çana onın predsdatelderi qalqozdı çалр сыjnalıсын ајаққа vasraj tek uvstapta көсетілgen мәселени qana cese aladı. Bıraq, bul ereçede өресkel vıvıloqan paktılar көр.

Batıs Qazaqstan ovılsı Berlı avdanındaqı Krıvıpsкаја atındaqı qalqozdı predsdateli qalqozdı әkimçilik carıvasılyq rasqotına zaңı vojnıca 2 protsent çımsavdı ornına çалр сыjлыстың kelısımısız 6 protsent çımsaqan. Öndırıstık керек-çараққа 36 protsent rasqot çımsaqan. Zannan tıs artıq rasqot çımsavdı nәtlıçesınde енбек кynnın qupın төмендеткен. Osı avdandaqı „Çарајыр“ atındaqı qalqozdı predsdateli Lemecko әkimçilik, carıvasılyq rasqotına 8 protsent, өndırıstık керек-çараққа 41 protsent rasqot çımsaqan. Mıne munda da varlıq rasqot çoqırtıq сыjақты енбек кynının qupın төмендеткен.

Bul eki qalqozdı esevınen 1935 - 1936-çıldardan бергі енбек кynderıne бересı vorыстарı көр, bıncısı 6381 som, ekinsı 2328 som aqsaqa vorысты

Сьоъьь Qazaqьstan овьльсьь Катон-qараqaj avdanьндаqь „Трудовийк“ qalqozьньь predsedateli Borolijkor, keј bir qalqozььлар 1936-сььдаqьь ецбек кундерине 4,9 sentnerden tijisti astььqtarьььn ala-almaj otьььsa da, qalqozьььдн қалрьь ne pravlenijanьььн сььjnальсьььнььн ес bir kelisimisiz „Қана tilek“ qalqozььна 96 sentner vijdaj, 30 sentner arpa, usaq qol өнер arteline 4,5 sentner vijdaj, 13 sentner arpa, Stepan Razijn atььндаqьь qalqozььja 8 sentner vijdaj vosatqan. Сььjnальсьььн kelisimisiz qalqozьь produvk-tasььн „qalqozьь vasqasьь“ men degen at pen predsedateldin kim surasa soqan vosata bergььь praktikasьь көр qalqozььdarda kezdesedi (Сььоъььь Qaz. овьльсьььньь Bel aqac avdanьь t.v. сerlerde). Qalqozьььдн mylki men qaraqaj-tarььь tur-tuvra talan-taraqььja usььraqan paktьььларььь da var. Сььоъььь Qazaqььstan овьльсььь Kijrop avdanььндаqьь „Bladijmir Ilijc“ qalqozььньь predsedateli Nemistser, onььд onььn vasarьь Aleksejir eserci Ivanop vәri birigip qalqozьььн 3805 som aqcasььн сegen. Ol-olma, qalqozьь presedatelinin onььnvasarьь Aleksejir mal caruvacььььььндаqьь „сaqььь“ isteri ycin bir sььjььдььь sььjььqььa aladьь. Onьь alьсьь men tezirek 800 somqььa satььp сiveredi. Al, qalqozььda buzavdььн өlimi 28 protsentke сetkendigi onььн „сaqььь“ сumьсьь volььp saььalqan. Qalqozьь vasqarmasьь valalar jaslisine dep әdejler vөлgen astььqььь bet aldьь сumсар сiverip, valalar jaslisine qalqozьььлардан qajtadan astььqььь сььjnar avьь caruvacььььq artel uvstavьььna сatrajьььн soraqььь ister istegen.

Avdanьььд keј bir qььzmetkerleri qalqozьь esevinen icip-сevdi көздеjdi. Katon-qaraqajььдн kluvьььнььн vastььoъьь Cijgonььp „Stepan Razin“ qalqozььnan 700 somqььa bir at satььp alььp, 3 ajdan son 1200 somqььa satььp сiveredi. Avdandььq atqaruv komijtetinin onььnvasarьь Qulanььp qalqozььdan 600 somqььa bir at satььp aladьь. Сььььнда bul attььд qunьь 1500 somnan кем emes. Altajский MTS-нььд derektorьь Podanijkor MTS qa veresileri ycin qalqozььdardan mal aladьь. „Өrneк“ qalqozььnan 2 sььjьь, bir at, „Tal qajьь“ qalqozььnan 7 qoj, „Pььvt“ qalqozььnan 1 sььjьь aladьь, osьь maldardььн varьььoъььнда MTS-тььд qььzmetkerlerine „satadьь“.

Bul vььrmalavсьььььqtar kimnin qolььnan volqan, qalqozьь uvstavьььna qarььь әreketterdi kimder сььrgizgen, vььqan сalqьььz-aq сavar var. Bul is qalqozьь өndirisin vььldirььvge, onьь keri ketirььvge tььььsqan, osььндаj maqsattarььн сььrgizььv ycin-acььqtan-acььq qalqozьь mylkin talan-taraqььja salььvqььa, өrtевge, совет ykimeti men qalqozьь qurььььььna verilgen adamdardьь өltirььvge varьььq әdisti rajdalanqan qalььь сavlaryьь trotskijs-vььqarijncil сана ultьььl-pacijььs sumььraj-lardььн qolььnan volqan зььjankestik is ekenin көremiz.

Qalqozььdardьь icinen iritip tozьььruvqььa, qalqozьь caruvacььььььna-orasann зььjan keltirььv сөнinde ne isten volsa da tajььnvaqan савььzьььдьь qььььqtarьььna trotskijs-vььqarijncil сана ultьььl-pacijььster—Matcanььp, Mәdelijiptin Yrқardan әскerelengen иььтьь men Konььvqop pen Qararьььrtььн Presnoptan әскerelengen иььтььнььн сана On tььstik Qazaqььstan овьльсьььььд сer vөлimindegi Bөkejqanььp, Esengeldin vastaqan ultьььl-pacijььsterdin kontrevolyvtsijalьььq isterinin protsesi toльььq mььjsal vola aladьь.

Bul vandььjttar qalqozььdarda mal vasььнььн azajььvьььna, maldььn azььoъьь men egin caruvacььььььнььн vььlinььvne, qьььsqasьь qalqozьььдн caruvacьььььq kььcin әlsiretььvge qasaqana var kььcin salььp зььjankestik әreketin сььrgizgen, olar совет ykimetine qalqozьььлардн паразььььoъььн tuvqьььzvaq volььp qalqozьь icinde ult ala көzdigin qozьььььдьь. Keј сerlerde qalqozььdardьь taratььp сiverdi, memlekettin veretin сәrdemderin qalььн qalqozььь сььrtсьььььььnan сasььььp, onьь көvinese qalqozььja сat adamdarqььa rajdalandьььqan.

Совет sotьь Yrқar, Presnop, Besqaraqaj, On tььstiktegi әскerelengen discrendarqььa qьььтьььььна qaraj сazanььн ең соqarqььь tyri—atьььььн, degen әdil ykim сььqardьь. Qalqozьь сььrtсььььььь, совет qalqььнььн discrendarььн tez qurtuv керек, olarqььa atььvдан vasqa сazanььн vasqa tyrleri volmavqььa tijis—dep, sot ykimin qarьььь aldьь.

Bizdin sotsijalistik sarıvасыльдьызын, онын ичинде авыл сарıvасыльдьынын бирин болып көрмеген дәреcede алақа васыр өркендеви сеп ел расийстеринин сана олардын сенимди қарқыль төбеттери trotskijs-буқарийчилдердин, улсыл-расийстердин өспендилigin тувоьзвай қојмақсы емес. Bizdin сепистиктеримизге иси кыјген расийс вандийтер олардын силимтиктери, қалқозқа қарсы зыянкестик-булдырув истерин әли де сургизе берувге тырспар.

Partija мен совет ұјымдарынын, партијада бар сана партијада соқ барық волсевиктердин, барық қалқозсылардын mindeti — революцсиялық қырақылықты кысејте отыр қалық савларын вақтында әскерелеп, оларды тыр тамы мен қиртыр отырув volады.

„Авыл сарıvасыльқ артелинин уставын визуандық тувралы“ ҚК(В)Р Орталық Комийтети мен Қазақстан Қалық Комийссарлар Совети нојаврдын ичинде арналы қавлы алды. Қавлыда қалқоз уставын визуандық рақтылар бул сөндеги партија, совет отындагынын екпинди mindetteri атар көрсетилген. Endigi сепде бул қавлыны толық сүзеге асырув керек.

Қалқозсылардын барықына авыл сарıvасыльқ артелинин Сталиндик уставын әлиде volса, тусиндирув өте қасет. Авыл сарıvасыльқ артел уставы — пақтылы отындалақан қалқоздарда, қалқозсылар еңбек кындерине ақса мен астықты молырақ алатынын, оны мен қават, олардын мәдений-сајасаттық дәрежелери кып сапар тез өсетиндигин қалқозсыларқа пақты рақтылар мен тусиндирув керек.

Partija сана совет ұјымдары сајасий сымсыты кеп тырде өристетув, авыл-сарıvасыльқ артелинин уставын толық тусиндирув негизинде, қалқозсылар сарıvасыльды авыл сарıvасыльқ артелинин уставын булсытрај іске асырув солындақы кыреске ұјымдастырув керек.

Уставтын визуаны бирде-бир қалқозда да volмауына тајав mezgildin ичинде септывимиз керек. Қалқоз сарıvalарын вақтыты, қуваньсты, мәденийетти, авқатты, турмысқа сепкизетин қалқоз өмиринин Сталиндик уставы булсымајтын заң volувоја тийс.

ҚУМБЫСТЫҢ ПЛАН МЕН ІСТЕЖІМІЗ

Айында удайы 20 күн өз үйімізде партия-көрсілік ұйымдастыру қумбысында болатын. Менің қарастымадағы үйімімізге 3 бастауыс партия ұйымы, 3 тілектестер тобы кіреді. Қана 10 комсомол бар.

Әр бір бастауыс партия ұйымында 3 айдан артық уақыттан іс планы бар, сол план бойынша қумбы істейміз. Партия қызылжұлдызында қаралатын мәселе күні бізге қабаланып, коммунистер тобы дайындалып келетін болды. Қызылжұлдыз қавізімімізге орындауға, орындамауға ықпал тексеріліп отырады. Әр бір коммунистердің партия тапсырмасын қалай орындауға келіп келіп қабаланып, нәтижесін партия қызылжұлдызына қабаланып отырамыз.

Үйімімізде үгіт-пропаганда қумбысы сыйында соңғы уақытта қабаланып, сыйымымыз іске кіріп келді. 12 адамнан үгітшілер коллективін құрып. Бұл қабаланып арасында, Конституция, сайлау заңы, қабаланып қабаланып дайын мәселелерін әңгіме түрінде, газет-журналдардан оқып беріп түрінде тусіндіріп отырады. Қабаланып қабаланып «Сет ел қабаланып сыйып тартындағы кей бір зұлматын тәсілдері түрлі» Урғанор қабаланып мақаласы оқылып берілді.

Қабаланып өндірісін алдында қабаланып стақан-ресторан істейтін Секі-вайып сыйып қабаланып партия қабаланып алды. Партияның негізгі резерві—тілектестер. Біздің үйімімізде 22 тілектестер бар. Бұл қабаланып мен қумбысы құрып келеміз. Тілектестерді тек мектептерге, үйімімізге болып қабаланып, «оқыса-оқып» деген әдет болып келген. Мұны кәзір қабаланып. Тілектестер—Сыйыпменің Закия, Қоррайып қабаланып партияға өтыпке өзіміздің іздеме-сайлауға дәрежелерін көтеріп мен дайындалып құр.

Қабаланып — Тағабаланып ауыртқымымыз пусқавымыз

ПАРТИЯ КОММУНИСТЕР АЛДЫНДА ЕСЕР БЕРДІ

Қумбыда Ағыс ауымындағы Қайнар ауыл советіндегі қана осы советке қарасты «К. Маркс», «Ленин» қабаланып бастауыс партия ұйымындағы қызылжұлдызда партиядың (Тұрқамбайып, Сағып, Беймен қабаланып) қабаланып сайлауға бергі қабаланып істейтін қумбысымен есер берді.

Бұл ұйымдардың есер беріп-сайлау кезіндегі коммунистердің айтқан ұйымымыз іс қызметімізге астыра бастауымызға байқалды. Партияның көрсілік-сайлау, тәжірме қумбысы қабаланып құрыла бастауға.

Қайнар ауыл советіндегі ұйымда 4 коммунист, 6 тілектестер болса, бұл партия оқымына тығал тартылып, қабаланып оқылып болған. Тілектестер—Сыйып, Алдып, Мәдежіма қабаланып есер беріп-сайлау қызылжұлдызда саватыздықтағы тез қабаланып берген үделерін кәзірде орындап, саватыздықтағы қабаланып оқып отыр. Сыйып адамдардан 5 үгітші дайындап, Қайнар ауыл қабаланып тақабаланып еді, бұл үгітшілер 358 адамға СССР Улы Советіне сайлау ережесін, бұл реттегі Қалыптың қабаланып мақаласын, партия мен үкіметтің қабаланып тусіндірді.

Al, „K. Marks“ qalqozындаоъ vastavъc partija uъmьnyц uc ajdъn icinde 8 ret çыjыьcъ volъp, onьn көpciliginde partija çumьcъ qaralqan. Kommunisteьrdin çыjыьcтаоъ velsendiligi vuryьnoъdan ana qurlym өsti. Munda sonоъ vaqыtta partijaqa adam aluv çumьcъna erekce көnil belindi. Buryьn sajasij daъndьoъ pasar, partijaqa kandidat Tajtanъp, Çuvsamvajъp çoldastar partija uъmьnyц көmek veryvi arqasыnda ijdeja-sajasattыq vilimderin çaqъc көterip, partijaqa mycelikke өtti.

Oсьндаj çaqъc çumьcтар „Lenin“ qalqozындаоъ vastavъc partija uъmьnyцda da var. Buryьn qatъtanьmajьn partijanьn kandidatъ Satrajъp pen Avajъp көzirde savatsъzdьoъn çoъp өndiristegi avangardtыq rөlin kycejtти. Maqta teryvdegi өndiristik plandarьn 220 protsentten oъndap, partija өmirine velse ne qatъcъp staqanъpcыlar qatarьna qosылъ.

Idiristip—QK(в)P-nyц Arъc avdъndьoъ komijtetinin nusqavcъcъ

PARTIJAQA ADAM ALUVDAOÏЪ QATELIKTER TEZ ÇOÏЫLSЫN

BK(в)P Ortalyq Komijtetinin „BK(в)P-ge çana myceler ala vastav tuvralъ“ cъqarqan qavlyьcыnda vьlaj delingen:

„1. Partija uъmdarъ BK(в)P-ge çana mycelerdi çeke-çeke aluv tartivin qattъ çyrgize oъьp, partijaqa cъn aldьnoъ qatarьlardь, çumьcъcъ tavьnyц isine cъn verilgenderdi, elimizdin taңdavly adamdarьn, aldь men çumьcъlardan, sol cъqылъ caruvalar men еvбекci intelligentsijadan da irikter aluvqa tijis, partijaqa aьnatьndar sotsijalizm ucин çyrgizip çatqan kyrestin tyрli yvcәskelerinde cъnпan өtkender voluvqa tijis“.

Bizdin avdanьmъz voъncа өndiris oъndarьnda, qalqoz, sapqoz dalasыnda еvбек өniminin tamaca өnerin көrsetken staqanъpcыlar, ekrindiler az emes. 1936-çылдың өзinde-aq avdan көleminde 400 den astam staqanъpcыларьmъz voldь. Lenin-Stalin partijasыna cъn verilgen çyzdegen komsomolsterimiz, tilektesterimiz var. Bular partijanьn tavьcьlmas rezervi.

Partija uъmdarъ oсь staqanъpcъ, ekrindilerimiz arasыnda, komsomols, tilektesterimiz arasыnda sajasij tәvbije çumьcъn çyrgizip, olardь qaj çaqьnan volsa da çeke-çeke avdara qarap, aqtara tekserip partija qatarьna tartuv çumьcъn uъmdastьruvlarъ kerek edi. Biraq, is olaj volъp cъqpadь. Ortalyq Komijtetin „BK(в)P-ge çanadan myceler ala vastav tuvralъ“ qavlyьcъ cъqdarьna bir çыл volsa da, vul qavlyьny тыңoъlyqь tyрde is çyzine asьruvda partija uъmdarъ nәtijceli çumьcъ istej almaj keldi. Oсь bir çылдың icinde avdanьmъz voъncа uc partija kandidatъ mycelikke, bir komsomols partija kandidattьoъna өtti. Al, vul çoldastardьn birde biri çumьcъcъ, qalqozcъ, staqanъpcыlar emes.

Valьq tresinin çanьndaоъ vastavъc partija uъmьnyцda 10 partija kandidatъ, 15 tilektester var. Biraq, vul çoldastardьn birde biri partija qatarьna өtyvge dajar emes. Partorg Çaqьrvajъp çoldas partija kandidattarъ men tilektesterdi partija qatarьna өtkizyvge dajarlav çumьcъn atь men çыjъp qoъqan.

Bavten valьq zavodьnyц çanьndaоъ vastavъc partija uъmьnyцda Ajdarъp Saduvaqas degen çoldas var. Ol 1932-çылдан partija kandidatъ. Özi zavodьnyц belgili staqanъpcыларьnyц biri. Oсь Ajdarъp çoldas partija myceligine өtejip dep edim, qandaj materijaldardь әzilep, anketterdi qalaj toltьruvдь vilmejin, oсьqan көmektesseñizder eken dep partkomge varadь. Biraq, partorg Davьlvajъp vul çoldasqa ec bir tijisti nusqav bermejdi.

Avatkom çanьndaоъ vastavъc partija uъmьnyцda partijaqa 5 kandidat çoldastar var. Vul partija uъmьnyцda (partorg Muqamvetip çoldas) kandidattardь partija myceligine өtkizyvde, partija qatarьna çanadan adam tartuvda tyk istemegen. Bir çылдың icinde partijaqa bir-aq adam alqan

(Qulcağır degendi), ol da bolsa vıgıñ partıjadan sıqqan alac-ordası, uruv çigin vastaqan sımıraj volır sıqtı. Osı sıjaqtı Kırğor vastavıs partıja uıymı da (partorgıssı ç. Bajtilevir) ıvpravıstıdın valası Tañqıvajır degendi partıjaqa usınadı.

Bir qatar partorgtarımyzdın partıja qatarına myseler aluv çajındaqı Ortalıq Komıstettın qavlısyn aıl kunge tolyq usıñır almaqanyn koremis. Mysal partorg Belonıñ coldas partıja kandidatı Bıçanırqa partıja myseligine etyvge rekomendatsıja verip, onı eki qalqozdın mırı men kuvələndıradı. Partıjalı çoldastardın partıjalıq dokıvmentke qojıan qolın avpartkomnen vasqa uıymın kuvələndıra almajtıyn Belonıñ coldas eskermejdı.

Osı çoqarında keltirgen paktılardın vırı de bizdin Mañqıstav avdanında partıjaqa çañadan myseler aluv çımsıyna dajarlıqtın ete nasar ekenin koresedi.

Aldağ künde partıja uıymdarı bul sekildi soraq kemeçlikterdi is çyzinde çojır, partıjaqa çañadan myseler aluv çımsıyna volısevıkke kirisıvleri kerek.

Q. Nıgıssır—Mañqıstav avpartkomının nusqavıssı

ÇAVLARDIN QALDIOYN QURTAMIZ

Set avdanında partıja uıymdarının esep-sajlav çınalıstarı kezinde syn, öz ara synın ken etis aluv natiçesinde bir sıryta qalıq çavlar ulıteyl-pacıjster әskerelendi. Mysal: Set avpartkomının vıgıñqı sekretarı Toqtarır, „Qyzıl tay“ sarqozının direktorı Osrañır, sarqozdın partkom sekretarı Ordavajır t. t. Biraq, qalıq çavların әkereklev çımsı osı men qana ajaqtalıp qojmajdı. Partıja uıymdarı vıdan vılaı da bul çımsı kucejte bermek.

Çañadan sajlanoan partorg, partkom sekretarlarının çana olardıñ orınbasarlarının avdanda uc kundik semıñnarı etkizildi. Munda ol çoldastarqa partıja çımsıtarı çajında ken nusqavlar verildi. Osı kuni sovet sajlavına ken tyrde dajındıq çımsı çyrgizilip çatır.

R. Arıstanbekir—Set avpartkomının nusqavıssı

DINCILDERDIN YGITINE ÇOL BEMEY KEREK

Qalıq çavları mädenijeti nasar, sana-sezimi temen qalıq arasında qoça-moldalar arqıy özderinin kontrevolyvtsıjalıq ygitin çyrgizyvge tıgısqan sonqı kezde ajqın kelinip otır. Osıoan qaraqanda partıja, kom-somol uıymdarı dindi betke ustaqan kontrevolyvtsıjası ygitcilerge qarıs enbekciler arasında tijisti ygit-propaganda çımsıyn uıymdastır, olardıñ sana sezimin keteryvge kuc çımsavlar kerek edi. Biraq, kıp çerde qoça-moldalar partıja, kom-somol uıymdarının vejqamıdıñ men rajdalanır, es bir tıjuvsız vıqsız ygitenin taratır çygenin koremis.

„Enbek“ avıy men „1-maj“ avıyndaqı Әken molda Tyrkstan moldaları men vajlanıssır, eldegi Aqmet, Çaras sıjaqtı moldaları manajına çınoan, etı de çana solar arqıy da qalqozcılar arasında kontrevolyvtsıjalıq ygit taratqan.

1-maj sovetine qarajtıñ „Çana tilek“ qalqozının qalqozcıları çalır çınalısta ortalarındaqı mecitti vızır, aqas men mektep salıvoja qavlı etedi. Mecitti vızarda moldalar çan talasır ygit çyrgizedi, sovet etimine partıjaqa qarıs etek taratadı. Sozaqtaqı Rısmbet molda qalqozqa kirip alır, etı qalqozcılar arasında, eteli qalqozcı etelder arasında din ygitin taratqan. Qalqozcılardıñ namaz oquvoja, oraza ustavoja ygittegen. Bul moldalar sovet sajlavında sovetke öz adamdarın etkizyv ycin de ygit tara-

тыр сур. Partija, komsomol иъмдарының көби қоға-молдалардың осы сь-қыды әрекеттерине қарсы ес қандай қам қылмастан қолдарың қуысыр қарар отыр. Дінде қарсы саясий уғит ісін мүлде ақсатыр алды. Авданымызда оқь варық partija, komsomol иъмдары динцил уғитчилердин әрекеттерін әскерлер, олардың контрреволюцисиясы уғиттерине қатты соққы берувлери керек.

Әлімвапър — Sozaq avpartkomьның propagandjisi.

QALQOZ UVSTAVЪ BURMALANBASЫN

Qaratal avdанында partija propaganda уғит сұмысь пасар. Avpartkomьның propagandjisi, уғитчилер кадры көбінесе kezdej соқ, саясий savatъ пасар kisilerden қурылған. Qalqozdarda оқь partijanьң мүсе, kandidattatъ partija мен ykimettin negizgi қавль-қарарларъ мен çete тапысь емес. Сондықтан, qalqozсылар арасында саясий-ақартув сұмысь өте пасар екені тусиникті де. Осының салдарынан авданымызда топыр қатқан бурмалавсь-льқтар, кейде іпти контрреволюцисиялық әрекеттер kezdesip отырадъ.

Көбінесе вақытты qalqoz турмысьның stalindik uvstavьн бурмалавсь-льқ çiji kezdesedi. Uvstap војнаса биздин авданымызда qalqozсылардың çеке pajdasьна уј иргесинен 0,80 пен 1 gaktarqa cejin çer берилув керек. Ал, „Qьзы атық“ qalqozьның predsedateli Qамьспайр çoldas çеке өз pajdasьна 3,5 ga дәнди egin eгip, отыр алған. „Qьзы вұлақ“ qalqozьның predsedateli Көсервапър 4 ga egin салыр, сынар алған. Qalqoz predsedateleriniң өздері осылай istegen соң qalqozсылар да солардан „ylgi“ алқанды оқь тусиникті болув керек. Ol-olma avatkom predsedateli Өтервапър совет predsedatelerine qalqozсылар өз pajdalaryна қанса egin ekse de, тыжм салыпвасын деп нұсқав берген. Бул сьнында qalqozды аздырув уcin istegen сұмысь.

Авданымызда оқь qalqozдардың сон оқь kezde орталықта оқь сұмысь малдары азайыр, çеке менчиктеги сұмысь малдары көвејip varadъ. „Alqa vas“ qalqozьның predsedateli Өтелвапъртың çеке қарамандында 6 өгиз var.

Осы секildi stalindik uvstapты өреске бурмалавсьльққа қарсы partija иъмдары ес қандай cara қолданвај отыр. Авдандық partija, совет отында partija мүсе kandidattarьн, qalqozсы çurtсьльқьн вақытты qalqoz турмысьның uvstavьн дурьс іс çyzine азылува сұмылдырув керек. Ol уcin ең алды мен partija propaganda сұмысьн тижисти satьqa көтерув керек.

N. Qulmanvetip — Qaratal avpartkomьның ст. propagandjisi.

SSSR ӨKTӨBRDİN XX ÇYLDЬOJЬNDA

„Bes çyldьqtьn qorьtьndьlarь caruvasььqta kapijtalistik sijstemanьn alsiz, vajansьz ekenin, vekem emestigin kersetti; bul sijstemanьn, zamanь etkenin, bul sijstema ezinin, ornьn basqa, ana qurьm çoqarь turoqan caruvasььqtьn sovettik, sotsijalistik sijstemasьna veryu tijstiligin kersetti; daqdarьstardan qorьqrajьtьn, kapijtalizm cece almajtьn qьjn tyjinderdi cesip, qьjnсььqtardьn, vьrin çenetin caruvasььqtьn, birden-bir sijstemasь — caruvasььqtьn sovettik sijstemasь ekendigin kersetti“.

STALIN, „birinci bes çyldьqtьn qorьtьndьlarь“, „Leninizm maseleleri“, qazaqcasьnьn 567-beti.

Sotsijalistik sijstema SSSR Qalьq caruvasьь- oьnda ystem sijstema

Sotsijalistik caruvasььqtьn salmaqь	1928-çьl	1936-çьl
Qalьq doqotьnda	44,0	99,1
Bykil өndirisli kәsirtin çalьp өniminde	82,4	99,8
Аты caruvasььqьnьn (qalqozсььlardьn çeke qosьmca caruvasььqь ozьnьn icinde) çalьp өniminde	3,3	97,7
Savda kәsip oьndarьnьn rozьlьtsa oьnotьnda	76,4	100,0
Qalьq caruvasььqьnьn өndiris pondьlarьnda	77,8	98,7

Bul tablьjtsa SSSR Stalindik Konstьjtutsijasьnьn 4-statijasьn dolьqь bьrattajьdь. Ol statijaда vьlaj delingen: „SSSR dьn ekonomijkalьq negizgi caruvasььqtьn kapijtalistik sijstemasьn, өndiris quraldarь men sajmандarьnьn çeke mөncigin çojьp, adamdь-adam eksploatatsijalavьn qurtqandьqtьn nәtijәesinde nьqajqan sotsijalistik caruvasььq sijstemasь çana sotsijalistik mөnciktegi өndiris quraldarь men sajmандarь“.

Mөnciktin tyr-tyrine qaraj SSSR daqь өndiris- tik pondьlar

(Qorьtьndьnьn protsenti esevinen)

	1928-çьl			1936-çьl		
	Өndirisli kәsip	Аты са- туvasььqь	Bykil qalьq caruvasьь- qь	Өndirisli kәsip	Аты са- туvasььqь	Bykil qalьq caruvasьь- lьqь
1. Sotsijalistik mөnciktin eki tyri	97,9	63,6	77,8	99,95	96,3	98,7
a) Bykil qalьq dөvleti (memleket mөncigi)	96,6	62,6	76,5	97,35	76,0	90,0
b) Kooperatip-qalqoz mөncigь, basqaca aьtqanda çeke qalqozdardьn, kooperatip birlestikterin mөncigi	1,3	1,0	1,3	2,6	20,3	8,7

	1928-сы			1936-сы		
	Өндирісі кәсіп	Ауыл са- тууасылығь	Вүкіл қалық сагуасылы- қы	Өндирісі кәсіп	Ауыл са- тууасылығь	Вүкіл қалық сагуасылы- қы
2. Қалқозсылардың, вәтеп адамның еңбегін експлоататсиялауға қол бермејтін қана сотсиялсттік қалқоз менсігіне көмексі элемент воһьр тавылатын жеке менсігі	—	0,1	—	—	3,1	1,1
3. Жеке саува мен қол өнерісінін, өз-қара ва- сының еңбегіне негізделген қана өмір сүгуві- нің негізгі көзі воһьр тавылатын усақ жеке менсігі	2,0	31,9	19,9	0,05	6,0	0,2
4. Вәтеп адамның еңбегін експлоататсиялауға негізделген ірі капіталсттік менсік	0,1	4,4	2,6	—	—	—
Ваһьльсь	100	100	100	100	100	100

МАСИНА ҚУРЫЛЫСЫ

Советтік машина қурылысының өсуі СССР қалық саууасылығьның ваһьль қаравларын негізінен қайта реконструвксиялауды қамтамасыз етті.

1913-сылы машина қурылысының продувксиясы (1926—27-сылдардағы вақа воһьпса) 748 миллион сом воһьлан еді. Машина қурылысы өндирістерінің істер сықаратын нәрселері вүкіл ірі өндирісті кәсіптің продувксиясына салыстырғанда, ваг воһьлань 6,8 протсент қана еді.

Советтік машина қурылысының продувксиясы 1926—27-сылдардағы вақа воһьпса 1936-сылы 20.764 миллион сом воһьль. Бул продувксия соғысқа дејінгі мөлсерден 28 есе артты. Машина қурылысының продувксиясы 1936-сылы вүкіл ірі өндирісті кәсіп продувксиясының 25,7 протсенти воһьль.

ELEKTRLENDIRUV

Советтік электр стансаларының қуваты 1936-сылы 7,5 миллион килловатқа четті. Бул, 1913-сылыдан 6,8 есе артық, онда электр стансаларының қуваты тек 1,1 миллион килловат қана волатын. Электр кустері совет өкіметінің ту- сьнда 17,3 есе артты: 1913-сылы электр күйсі 1,9 миллиард килловат сақат воһьса, 1936-сылы 32,8 миллиардқа четті.

1936-сылы Ленин атындағы бір қана Днепрелектр-сув стансасының өзі электр күйсін 1913-сылы вүкіл патсалық Ресејдегіден артық верді.

Ленин мен Сталиннің інісіятіжасы воһьпса 10—15 сыла самаһьр қавы- данған, Ресејде электрлендіруvdің мемлекеттік плань (GOELRO плань) 15 ылдық стөктің ісінде 2 қарым еседеј асыр отьндальды.

КОМИР

1913-сылы патсалық Ресејде не вагь 29,1 миллион тонна көмір сықарылаған еді, мұның ісінде 25,3 миллион тоннасы — Донбастан, 800 мың тоннасы — Куувз- бастан, 300 мың тоннасы — Мәскев қанындағы Бассејіннен сықарылаған еді.

1936-сылы СССР да 126,4 миллион тонна көмір сықарылды, жақын 4,3 есе артық сықарылды. Оның бер қағында көмір сықаруы ісі Донбаста — 3 есе, Куувзбаста — 22,2 есе, Мәскев қанындағы Бассејінде — 24 есе артты.

QIYMJA

1913-ғылы патса Reseji qiymja өндирісті кәсібинен (1926—27-ғылы ва-
та воҗына) 255 миллион сомдык продукция беріп еді; 1936-ғылы SSSR
дағы qiymja өндирісті кәсібинің продукциясы 3463 миллион сом воҗы-
13,6 есе артты.

SSSR дың үс кыкерт кыслота заводтары— Stalin атындағы Konstantijnskiy
zavodъ. Nevskiy zavodъ җана Кеҗвистер атындағы Voskressenskiy zavodъ,
1936-ғылы 353 мың тонна, жаңы патсалык Resejдің выкил өндирісті кәсіби-
нен үс есе артык кыкерт кыслотасын сығарды.

Sentetijka kavciginin өндирісті кәсіби җаңадан җасалды.

PAROVOZDAR MEN VAGONDAR

1913-ғылы патсалык Resejde 418 паровоз (арты „E“ җана „SYV“ се-
рҗаға айналырғанда) сығарылаған еді, 1936-ғылы SSSR да 1.696 паровоз
сығарылды, оның ісінде 985 авыр тирти („PD“, „SO“ җана „IJS“) паровоз-
дар, 53-i tenderkondensatorлы паровоздар.

1913-ғылы 14,8 мың җук вагондары (еки тағанды мен есептегенде)
сығарылып еді, 1936-ғылы 77,9 мың сығарылды.

SSSR өндирісті кәсіби Европада биринци огына- та, Выкил җер җузінде екінци огынаға сықты

	1913-ғылы		1936-ғылы	
	җер җу- зінде	Европа- да	җер җу- зінде	Европа- да
Өндирісті кәсіпін җалпы продукциясы	5	4	2	1
Машина қуғылысы	4	3	2	1
Авы сарууасылык машина қуғылысы	5	3	2	1
Тракторлар	Resejde	болмады	2	1
Комбайндар	Resejde	болмады	1	1
Автомобильдер	Resejde	болмады	6	4
Соны ісінде җук автомобильдер	Resejde	болмады	2	1
Электроэнергija	15	7	3	2
Тас көмір	6	3	4	3
Темір рудасы	5	4	2	1
Волат	5	4	3	2
Мьс	7	3	6	1
Әлувиин	Resejde	болмады	3	2
Алтын	4	1	2	1
Суврепошат	16	13	3	1
Қызылса қанты	2	2	1	1

METALL

Соҗып қорытуы ісі 1913-ғылы 4.216 мың тоннадан, 1936-ғылы 14.400
мың тоннаға дейін жаңы 3,4 есе артты.

Волат қорытуы ісі 1913-ғылы 4.231 мың тоннадан, 1936-ғылы 16.400
мың тоннаға дейін артты, 3,9 есе өсті.

Прокат өндіруы ісі 1913-ғылы 3.660 мың тоннадан, 1936-ғылы 12.454
мың тоннаға дейін җетті—3,4 есе өсті.

1936-сылы Magnijtogor zavodunyn bir özi vykil Pelsadaqydan 2,5 ese artyq sojyn qorutty. Kyvznets pen Magnijtogor zavodtary vykil Çaronija-daqydan 30 protsent artyq sojyn qorutty.

MUNAJ

1913-сылы 9.234 мың тонна мунай сығарылып еди, 1936-сылы 29.293 мың тонна сығарылды, яғни 3,2 ese artty. Baku avdanında мунай сығаруу isi 1913-сылы 7.669 мың тоннадан, 1936-сылы 22.264 мың тоннаға дейін çetti, яғни 2,9 ese artty.

Sovet мунайын 90 protsentten artyq өndelip сығарылады. Patcalyq Resejde сығарылан vykil мунайдың тек 62 protsentini çana өndeletin еди. 1913-çyl men salıstırғанда, SSSR da benzijn сығаруу isi 19,6 ese, kerosijn сығаруу isi 3,7 ese artty.

SSSR induvstriyasы Sovet өkimeti ornajannan bergi ыldardyn içinde salındы

SSSR өndiristi kәsibi produvksijasynyn төrtten үс vөlegin, sovet өkimeti salojan çana tolыq rekonstruvksija çasaqan zavodtary сығарады

Çana zavodtardyn 1936-сылы produvksijasы өndiristin әr bir taravynyn барлыq produvksijasында protsent esevi men мынадай boldы:

Barlyq өndiristi kәsipe	75,4
Өndiris quraldarynyn өndirisi	87,4
Tutynuv zattarynyn өndirisi	55,2

Өndiristin asa manьzdy taravlarында:

Elektr stansalary	90,8
Qijmija	95,2
Qara metalluvrgija	96,6
Tysti metalluvrgija	76,6
Maci na çasav	8,3
Stanok çasav	93,7
Avыл çaruvacsыlyq macijna çasav	95,3
Sonyn içinde traktor өndirisi	100,0
Avtomobil өndirisi	100,0

ASA QUVATTY SOTSIALISTIK INDUVSTRIJA ÇASALDY

	Produvksija 1926—27-сылды vaqasy men (Mijlliard som esevi men)						1936-сылды produvksijasы мына ыldar- daqydan ne- çe ese artyq.	
	1913	1917	1920	1928	1932	1936	1913	1917
Barlyq tri өndiristi kәsip	11,0	6,9	1,7	16,8	38,8	80,9	7,3	11,7
Өndiris quraldaryn- yn өndirisi	4,7	3,7	0,9	7,8	21,6	49,1	10,4	13,2
Tutynuv vujьmdaryn- yn өndirisi	6,3	3,2	0,8	9,0	17,2	31,8	5,0	10,0

Induvstrijalizatsijanyn çana ekonomikalыq çaqynan çatqa çalylycty voımaydın eskendiginin alyqyn belgisi—өndiris quraldary өndirisinin ora-san eskendigi volыp tabылады.

Ірі өндірісті кәсіптің қалып productionсында өндіріс қурағдары өндірісінің салмағы 1913-ғылы 42,9 prosent, 1936-ғылы 60,8 prosent boldы.

ТЕМИР ҚОЛ TRANSPORTЫНЫҢ ТАБЫСТАРЫ

SSSR—temir қолды иль дерқава.

1913-ғылы Resejde temir қолдардың узьндығы 58.549 kылometr болған. SSSR da 1936-ғылы temir қолдардың узьндығы 85.080 kылometr boldы. Basqaca айтқанда, temir қолдардың узьндығы бир қарым есе артқан. 1913-ғылы Resejdin temir қолдарында 132,4 millijon tonna қык тасылған. SSSR da 1936-ғылы 483,2 millijon tonna қык тасылды; бул 1913-ғылыдан 4 есе артық.

1913-ғылы сөткесине орта есеп пен 27,4 мың вагон тijeletin, 1936-ғылы—86,2 мың вагон тijeledi (yc eseden asa өскен).

1937-ғылының төртінци кварталында сөткесине 100 мың вагон тijelyvge тийіс. 1913-ғылы 184,8 millijon адам қолавсы тасылған, ал, 1936-ғылы—9916, millijon қолавсы тасылған, basqaca айтқанда 5 eseden asa артық тасылған.

ОДАҚТАС RESPUBLIKALARДЫҢ INDUVSTRIJASЫ

Sovet өкіметі орнақаннан бергі ғылыдардың ісінде варлық одақтас respublikalarдың өндірістік кысці орасан көр өсті. Çеке одақтас respublikalarдың өндірісті кәсіп productionсы 1936-ғылы 1913-ғылы мен салыстырғанда мынадай өсті: RSPSR da—7,8 есе, Uvkrajna SSR-ында—6,9 есе, Belorussija SSR-ында—15,9 есе, Azirbajçan SSR-ында—5,4 есе, Gruvziya SSR-ында—18,6 есе, Armән SSR-ында—12 есе, Tyrikpen SSR-ында—7,1 есе, Özbek SSR-ында—4,4 есе, Таçик SSR-ында—116 есе, Qazaq SSR-ында—11,8 есе, Qыргыз SSR-ында—95 есе өсті.

TAMAQ INDUVSTRIJASЫ ҚАСАЛДЫ

Asa ірі tamaq induvstriyasы орасан өсті (сылына kelgende, soviet өкіметінің тусында қана қасалды). Қалыбыз тек tamaq қасалтып ірі induvstrijanың productionсы 1936-ғылы 1926—27-ғылы вақа мен алқанда 12.895 millijon сомдық boldы, ал, 1913-ғылы 2.960 millijon сомдық болған (sonda көзір 4,4 есе өскен).

1936-ғылы қым секер 1913-ғылыдан бир қарым есе артық сықарылды, консерви 1913-ғылы 93 millijon ванкының отылы, 1.266 millijon ванк сықарылды, basqaca айтқанда 13,6 есе артық сықарылды.

Kondijter tamaqtarы 1913-ғылыдан 10,9 есе, papirros 3,8 есе өсті.

SSSR da 286 нан zavodы салыны, булар 1936-ғылы варлық піскен нанның 29,2 protsentin пісіріп сықарды. Sovet өкіметінің тусында салынаған 24 ірі et комбинаты 1936-ғылы et өндірісінің варлық productionсының 33,5 protsentin сықарды. Patcalы Resejde нан zavodтары да, et zavodтары да болған емес.

ҚАЛЫҚ САРУВАСЫЛЫҚЫНА ҚУМСАЛҚАН КЫРДЕЛІ ҚАРАҚАТ

Sotsijalizmнің asa қуваты induvtrijasы, алдығы қатарлы sotsijalistik авы сарувасылығын қасав ycін, patsa ykimетінен мұра болыр қалқан теқніккалық, ekonomikalық қана мәденіjetтік артта қалғандығы сојув ycін, Sovet мемлекеті қалық сарувасылығына орасан көр қарақат қумсалды.

1924-ғылы мен 1936-ғылының арасында қалық сарувасылығына қумсалған кырделі қарақаттың қалып мөлсері 180,3 millijard сомға қетті (ijісті ғылыдардың вақасы мен алқанда). Бірінци ves ғылықтың алдындағы төрт ғылының ісінде (1924—1928 ғылыдар) 11,1 millijard сом қарақат қумсалды. Бірінци ves ғылықтың төрт ғылының ісінде (1929—1932-ғылыдар) 52,1 millijard сом қумсалды. Екінци ves қалдықтың төрт ғылының ісінде (1933—1936-ғылыдар) 117,1 millijard сом қумсалды.

ҶАЛ АҚЫ

Еңбек өниминиң кучти қарғын мен өсувиниң арқасында, җал ақы мөл-
җери де тоқтаусыз өсип келеди. Қалық саруасылығының барлық тағавында
истејтин җумьсылар мен қызметчилердин җылдық ортаға җал ақысы 1924—25-
җылы 450 сом болса, ол 1936-җылы 2.776 сомға җетип отыр. Ири өндиристи
кәсипте истејтин җумьсылар мен қызметчилердин җылдық ортаға җал ақысы
қоғароқ ајтылған меңгилдин ичинде 566 сомнан 2.862 сомға дејин өсип отыр.

ӘЛЕВМЕТТИК ҚАМСЫЗДАНДЫРУВ

җумьсылар мен қызметчилердин материалдық җақдајылығы тоқтаусыз
өсип отырадығын көрсететин маңызды көрсеткичтин бири—әлевметтик қам-
сыздандырув бұдҗети. Бірінци вес җылдықтың 4 җылында (1929—1932-җ.) әлев-
меттик қамсыздандырув иesine җумсалған қарҗы 10.083 миллион сом болып
еди, екінци вес җылдықтың төрт җылында (1933—1936-җ.) ол 26.462,2 миллион
сомға җетти.

ИНҶЕНЕР-ТЕҚНИК ҚЫЗМЕТЧИЛЕРИНИҢ КӨБЕЈУВИ

Соңғы җылдардың ичинде советтер елинде җаңа теқникалық интеллигент-
сија, җумьсыз табы мен, саруалар мен вите қажнасан интеллигентија өсти.
1925-җылы выкил өндиристи кәсипте 62 мың инҗенер-теқник қызметчилери вола-
ты. Бірінци вес җылдықтың қарсаңында, 1928-җылы олардың саны 92 мыңға
җеткен. Кәзир, 1937-җылы, биздин өндиристи кәсипимизде 578 мың инҗенер-
теқник қызметчилер җумьс истеп җыр.

ӘЈЕЛДЕР ӨНДИРИСТЕ

Ленин бизди: „Proletariјat әјелдерге толық востандық алып бере алмай
тыр, өзи толық востандыққа җете алмайды“ деп ујреткен.

Әјелдердин экономикја җөнинде қилдыған қилықандығын, өндирис-
җумьсына тартылған әјелдердин санының тоқтаусыз артып отырадығын
анық дәлелдејди. Қалық саруасылығының барлық тағавында 1929-җылы 3.304
мың әјел җумьсыз җана қызметчи болып җумьс истеди. җумьстақ әјелдер-
дин саны 1936-җылы 8492 мыңға җетти. Сујтип, 7 җылдың ичинде 5.188 мың
җумьсыз җана қызметчи әјел өндириске қосылған.

Қалық саруасылығының барлық тағавында 1936-җылы җумьс истегендерди
алсақ, әр җуз адамның 34 и әјелдер болды. Ири өндиристи кәсипте истевчилер-
дин ичинде әјелдер 39 протсент, қалық ақартув җумьсында 56 протсент,
ден савлық сақтав җумьсында әјелдер 72 протсент.

SSSR ҚАЛЫҚТАРЫНЫҢ ТАРТЫҚ СОСТАВЫ

	1913-җыл	1937-җыл
	Қорындағы протсенти	
җумьсылар мен қызметчилер	16,7	34,7
Соның ичинде:		
Сарқоздар мен МТС тартып җумьсылар мен қызметчилери	—	3,2
Қалқозсы саруалар җана кооператсияланған қол өнерчилер мен ұсақ кәсипчилер	—	55,5
Ҷекә саруалар (күвләктәрсиз) җана кооператсияланбаған еңбекчилер, қол өнерчилери мен ұсақ кәсипчилер	65,1	5,6
Бұрҗувәзија (помещиктер, ири җана ұсақ қалалық бұрҗувәзија, сәвде- герлер мен күвләктар)	15,9	—
Соның ичинде күвләктар	12,3	—
Басқа қалық (оқуысылар, пенсияонерлер, армия, тақы басқалар)	2,3	4,2
Барлығы	100,0	100,0

Sotsijalistik avı carıvасы ыоы

„Eski qurıls kezinde carıvalar ceke-ceke istegen, eskilikti basalarnıñ adisi men istegen, eski atam zamanındaqь enbek quraldarь men cıms istegen, pomecik, kapitaliske, kuvlaktar men spekulanttara cıms istegen, syjtıp özgelerdi vajıtır, özderi ac-arьq cyrip istegen. Çana qoqam qurılsь, qalqoz qurılsь tusında carıvalar cımsь virigip, arteldesip isteıdi, çana quraldar men: traktor, avı carıvасыьq macijnalary men isteıdi, cımsь özderine, öz qalqozdarına isteıdi, kapitalılsь çana pomeciksiz, kuvlaksız, spekulanttarsız turьp, kynnen-kynge turьs-madenijettik qalderin onđav usin öz cımsьtarın isteıdi“.

STALIN, ekrindi qalqozcylarđn Bykil Soıwzđq Birinci Sijezinde sөjlegen sözi, „Leninizm mөseleleri“, qazaqcasynь, 583-vefi.

DEREBNEDE KEDEJLIKTI ÇOJUUV

Revolvytsijadan vurьp carıvalarđn içinde:

Kedejler	65 %
Ortacalar	20 %
Kuvlaktar	15 %

Çalьp carıvalarđn içinde:

Atsьzdarь	30 %
Carıvасыьq saımanь çoqtarь	34 %
Eginsizderi	15 %

Revolvytsijadan vurьp millijon kedej tabьs tavıv usin On tystikke, Sol tystik Qarqazoqa çana Uvkrajnaqa varьp kuvlaktar men pomecikterge vatьraqьqqa çaldanatьp.

Qalqoz qurılsь kycejenge dejin 1928—29-ç. 25 millijon carıvanyң içinde:

Kedejler	35 %
Ortacalar	60 %
Kuvlaktar	4—5 %

Kəzir (1937-ç.)

243,7 mьn qalqozoqa uьmdasqan carıvalar	18,5 mil. yj
Qalqan ceke carıvalar	1,4
Kollektiptendirilgen egis kɵleminin protsenti	99,1

Qalqozdar aldьnoqь qatarь teqniika men qarıvlanьp otyr. Qalqozdarđn çerlerinde 356,8 mьn traktor, 96,3 mьn kombajın çana 56,0 mьn aptomovilderi cıms istejdi, bular MTS-tarđn qaravьnda.

Qalqozdarđn arqasьnda derebnede kedejlik çoıyldь çana çarьlar kafegorijasь, atsьz, saımansьz çana çersiz carıvасыьqtar kəzir çoq. Bulaj bolmasa qala men derebnede cımsьsьzđq çoıymaqan volar edi.

Kəzir derebnede 20—30 millijondaqan ac kedejler çoq, yjtkeni olar qalqozqa kirip, turьsь qamtamasьz etilgen adamdaroqa ajnalьp otyr, olar avqattь turьsь oıdaqьđaj çyzege asььp otyr.

ҶЕР БУРЫН КИМНИН ҚОЛЫНДА ЕДИ, КӘЗИР КИМНИН ҚОЛЫНДА

Отъс саруваларъ қазылар воъь җерден тарсылъқ көрген. Ҷердин молсылықын көксевчиллик ата қуватын — ваваларынан әкелерине, әкелеринен валаларына, немере-сөверелерине авъсатын. Отъс саруваларынын талай-талай ирақъ осылъ қана көкसेген, вул қыжалды ең қымбат қыжал деп җырегінде сақтагытын, ақында вул еҗелги қыжалына қолъ җетпей өлетин.

Кејде вукил деревнелер мен селолардын саруваларъ отын теркен җеринен кетип, вукил әлемнен җер издеуге сықатын. Олар Едилдин воъйна, Сиврге, Қырг Сырдысқа варқан. Олар қолсыбай қолдақъ вар җықан-тергенинен ајыгыр қалқан, көви қавар-осарыз җоқалыр кеткен, көви көртен куткен вақты җерине қолъ җетпей вирунқы отындагына қайтыр келген.

Ратсалъ Ресејде авыл сарувасылықынын җерлері қалај вөлинувци еди? Варлық сарувалардын қолында 214,7 миллион гектар җер вар еди. Ал, помесиктердин, патса туқтынын қолында, монастырлардын қолында 152,5 миллион гектар ең сирајлы җер вар еди.

„...Совет өкметі помесиктер тавын җойды җана саруваларға вирунқы помесиктердин, қазынанъ җана монастырдын 150 миллион гектардан аса җерин берди, вул — сарувалардын вирун қолында вар җеринин устине қоса берилди“ (Stalin). Қалқоз саруваларынын җана еңбекци җеке сарувалардын қолында кәзир 370,8 миллион гектар авыл сарувасылықы җери вар. Сарқоздардын қолында 51,1 миллион гектар җер вар.

Сотсијалистик Уль Öктәвр револютсиясына дејин сарувалардын ијемденген 214,7 миллион гектар җеринин 80 миллион гектары кувлатардики еди. Кәзир кувлатар тар ретінде җойлды, олардын җери қалқозға кирген кедейлер мен орта сарувалардын қолына көсти.

Авыл сарувасылықы җерлеринин җалпы көлемі де көр арттылды. Ратсалъ Ресејде авыл сарувасылықынын варлық җери, 367,2 миллион гектар еди. Ал, кәзир 1937-җылы мајдын биріндеги мәлиметке қарақанда, 421,9 миллион гектар авыл сарувасылықы җери вар. Авыл сарувасылықы җерлеринин көлемі револютсияға дејингисинен 55,7 миллион гектар асув сарқоздардын җаңадан җер райдаланқандықынын җана қазыналықы җерлердин бир қатарын саруваларға берудин еsesinen өсти.

АСТЫҚ БУРЫН КИМНИН ҚОЛЫНДА БОЛДЫ, КӘЗИР КИМНИН ҚОЛЫНДА

	Астықтың җалпы продуксиясы		Астықтың таварлы продуксиясы	
	Миллион put	Процент	Миллион put	Процент
Ратсалъ Ресејде помесиктер	600	12,0	281,6	21,6
Кувлатар	1900	38,0	650,0	50,0
Ортақалар мен кедейлер	2500	50,0	369,0	28,4
Варлық	5000	100,0	1300,6	100,0
SSSR да 1935—36-җылы, сотсијалистик сарувасылықы	5210,6	95,0	1823,4	96,3
Соның ичинде:				
варлық системалардын сарқоздары	655,8	11,9	241,1	12,7
Қалқоздар	4554,8	83,1	1582,3	83,6
Ғеке сарувалардын сарувасылықытары	275,7	5,0	70,0	3,7
Варлық	5486,3	100,0	1893,4	100,0

АВЫЛ САРУВАСЫЛЫҒЫНА МАСИНАЛАР ҶАСАВ

Ратсаы Ресеј тусында крестиян сарувасылгытарын енек етувдеги негизги қуралдары соқа, омас, ақас плувгытар мен ақас тырмалар еди.

1910-сылы санақ војына крестиян сарувасылгытарындағы саймандарын саны тынадај:

Соқалар мен оматар:	7,8	миллион	дана
Ақас плувгытар	2,2	"	"
Темір плувгытар	4,2	"	"
Ақас тырмалар	17,7	"	"

Авыл сарувасылгы масина Ҷасатын өндиритин барлыгы продувксиясы 1913-сылы 55 миллион сом волды (1926—27-сылы вақа мен алқанда). 1936-сылы авыл сарувасылгы масиналарын Ҷасатын өндиритин барлыгы продувксиясы (мынын ичинде тракторларын вақасын қосқанда) 2260,8 миллион сомға Ҷетти (сол 1926—27-сылы вақа мен алқанда).

1936-сылы сotsijalistik өндирис авыл сарувасылгына 116.054 трактор берди, бул тракторларын Ҷалпы қуваты 2646,4 мың аттын күси мен тен. Сол сылы авыл сарувасылгынын масиналарын Ҷасатын заводтар елимизге 42,6 мың комбайн берди; трактор соқаларын (арнап сығарғандарыннан басқа) корпув пен есептегенде—285 мың корпув сығарды; 502 мың трактор кувлтијваторларын; дөнди егис севетин 56,4 мың трактор сејилкаларын, 8,1 мың мақта сејилкаларын, 2,4 мың лөн сејилкаларын, 3,3 мың Пнетеревијлка, қант қызыласын севетин 7,3 мың сејилка, трактор мен қант қызыласын қазатын 7,3 мың дана сайман; трактор мен картоп қазатын 2,6 мың сайман, 9,6 мың трактор молотилкаларын Ҷасар сығарды.

1913-СЫЛЫ MEN САЛЫСТЫРЫҚАнда SSSR DA EGIS КӨЛЕМДЕРИНIN ARTUVB

(миллион гектар есеби мен)

DƏNDI EGIS ƏNIMI

	1913-сылы	1937-сылы	1913-сылы мен салыстырықанда егис көлеминин artuvb		миллиард пул есеби мен
Барлыгы егис көлеми	105,0	135,2	30,2	Соқыстан бирин	4—5
Сонын ичинде:				1925-сылы	4,4
Ақ вијдај	31,6	41,4	9,8	1930-сылы	5,1
Мақта	0,7	2,1	1,4	1933-сылы	5,5
Лөн-долгунnets	1,0	2,1	1,1	1937-сылы (алқасқы мәліметтерге қарағанда)	6,3
Қант қызыласы	0,6	1,2	0,6		
Кудваојар	1,0	3,3	2,3		
Овос	0,5	1,4	0,9		
Картон	3,1	6,8	3,7		

SSSR-ДАОҖЪ ЕГИՆ САՐՄԱՍԿԵԼԵՐԵՐ
 PRODUVKSIIANŲ SOՉԵՍՏԱՆ ԲՈՐԻՆ-
 ՕՒԾԱՆ ԷՔԻ ԷՏԵ ԱՐԵՒՉ ԲԵՐԵԴԻ

ԱՅԻ ՍԱՐՄԱՍԿԵԼԵՐԵՐՆԻ PRODUVKSIIASŲ

	1926—27-՝ՅԻ- ՕՒՅ ՎԱՉԱ ՄԵՆ		1937-՝Յ. ԱԼ- ՕՂԱՏՉԵ ՄԵ- ՍԻՄԵՏ ՎՈ- ՅՆՍԱ.
	1913	1935	
Էգին ՍԱՐՄԱՍԿԵԼԵՐԵՐՆԻ PRODUVKSIIASŲ:			
Միլիարդ ՍՈՄ ԷՏԵՒԻ ՄԵՆ	8,0	11,9	16,6
1913-՝ՅԻՂԱ ՍՐՏԵՆՏ ԷՏԵՒԻ	100	148	207
Էգին ՇԱՆԱ ՄԱԼ ՍԱՐՄԱՍԿԵԼԵՐԵՐՆԻ PRODUVKSIIASԻ:			
Միլիարդ ՍՈՄ ԷՏԵՒԻ ՄԵՆ	12,6	15,8	23,0
1913-՝ՅԻՂԱ ՍՐՏԵՆՏ ԷՏԵՒԻ	100	125	183

ՄԱՂՏԱ, ԼՈՆ ՇԱՆԱ ՂԱՆՏ ՂԵԶԵԼՍԱՏԵՒ ӨՆԴԻՐԻՏԻ

Բիզի՛ն Էլիմիզի՛ն ասե՛ր ՍԱՐՄԱՍԿԵԼԵՐԵՐ ՇՈՆԻՆԵ ՂԱՆԱ ԷՄԵՏ, ԵՂՈՂԻՂԱԿԱԼԻՂ ԷԒԻՏԵՐ, ԱԼԵՒ ՄԵՆ ՄԱՂՏԱ, ԼՈՆ, ՂԱՆՏ ՂԵԶԵԼՍԱՏԵՒ ՇՈՆԻՆԵ ԽԱՅՏԱՐԵՒ ՕՂԱՏԱՆ ԶՈՂ. 1913-՝ՅԻԼ ՍՐՏԱԼԵՒ ՐԵՏԵՂԵ 7,4 միլիոն ՏԵՆՏԵՐ ՄԱՂՏԱ ӨՆԴԻՐԻԼԵՆ. ԱԼ, ӨՒՂԵՆ ՇԵՒԼ ՏՏՏՐ ԴԱ 23,9 միլիոն ՏԵՆՏԵՐ ՄԱՂՏԱ ӨՆԴԻՐԻԼԻԴԻ.

ՏՈՎԵՂԵՐ ՏՈՂՄՅԵՒ ՄԱՂՏԱ PRODUVKSIIASŲՆԻ ՄԵԼՇԵՐԻ ՇՈՆԻՆԵ ԵՎՐՈՂԱԿԱԼԻՂ ԷԼԴԵՐԻՆԻ ԻՇԻՆԵ ԷՆ ՎԻՐԻՆԻ ՕՂՆԻՆԻ ԽՂ ՇԱՆԱ ՇԵՐ ՇՅԻՆԵ ԿՍԻՆԻ ՕՂՆԻՆԻ ԵԼՐ ՕՒՂԻ (ԲԻԶԻՆ ԱԼԵՒՄԵԶԴԱ ԶՄԵՐԻՂԻՂԱ ՂՈՂԱՄԱ ՏՏԱՏԱՐԵՒ ՄԵՆ ԲՐԻՂՏԱՆԻՂՆԻ ԼՂՆԻՂԱՏԵՒ ՎԱՂ). ԲԻԶԻՆ ՄԱՂՏԱ-ՄԱՏԱ ӨՆԴԻՐԻՏԻՄԻԶ ՄԱՂՏԱ ՇՈՆԻՆԵՆ ՇԱՂՂԱ ՇԱԼԵՒԵՏԵՒ ՎՈԼՄՎԴԱՆ ՎԻՂ ՇՈԼԱՏԱ ՂՈՂՂԱՐԻԼԵՒ ՇԱՆԱ ՏՈՎԵՒ ՄԱՂՏԱՏԵՒ ՄԵՆ ՂԱՆԱ ՇՄԵՒՏ ԻՏԵՐ ՕՒՂԻ. ԱԼ, 1913-՝ՅԻԼ ՍՐՏԱԼԵՒ ՐԵՏԵՂ ԵՇ ԷԼԴԵՐԵՆ 6,4 միլիոն ՏԵՆՏԵՐ ՄԱՂՏԱ ԶԵԼԵՆ.

1933-՝ՅԻԼ ՄԵՄԼԵՂԵՒ ՄԱՂՏԱ ՏԱՂՂԱՆ ՂԱԼՂՈԶՇԵԼԱՂՂԱ 385,8 միլիոն ՍՈՄ ԽԵԼԵԴԻ, 1936-՝ՅԻԼ — 4076,6 միլիոն ՍՈՄ ԽԵԼԵԴԻ.

1913-՝ՅԻԼ ՍՐՏԱԼԵՒ ՐԵՏԵՂԵ 3,3 միլիոն ՏԵՆՏԵՐ ԼՈՆ ԽՈՂՂԱՏԵՒ ӨՆԴԻՐԻԼԵՆ. ՏՏՏՐ ԴԱ ӨՒՂԵՆ ՇԵՒԼ 5,3 միլիոն ՏԵՆՏԵՐ ԼՈՆ ԽՈՂՂԱՏԵՒ ӨՆԴԻՐԻԼԻԴԻ.

ՏՈՎԵՂԵՐ ՏՈՂՄՅԵՒՆԻ ՂԱՆՏ ՂԵԶԵԼՍԱՏԵՒ ӨՆԴԻՐՅՄ ՇՈԼՆԴԱՂԻՂ ՄԱՅՏԱՐԵՒ ԴԱ ՕՂԱՏԱՆ ԶՈՂ. 1913-՝ՅԻԼ ՍՐՏԱԼԵՒ ՐԵՏԵՂ 109 միլիոն ՏԵՆՏԵՐ ՂԱՆՏ ՂԵԶԵԼՍԱՏԵՒ ՇՅՂԱՐԵՒ. ӨՒՂԵՆ ՇԵՒԼ ԲԻԶԻՆ ԷԼԻՄԻԶԵ 168,3 միլիոն ՏԵՆՏԵՐ ՂԱՆՏ ՂԵԶԵԼՍԱՏԵՒ ՇՅՂԱՐԵՒԼԵՒ.

ՂԱՆՏ ՂԵԶԵԼՍԱՏԵՒ ՄԵՆ ԼՈՆ PRODUVKSIIASŲՆԻ ՄԵԼՇԵՐԻ ՇՈՆԻՆԵ ՏՏՏՐ ՎԱՂԻՂ ԿԱՐԻՂՏԱԼԻՂԻՂ ԷԼԴԵՐԻՆԻ ԱԼԵՒՆԴԱ ԿԵԼԵԴԻ ՇԱՆԱ ՇԵՐ ՇՅԻՆԵ ՎԻՐԻՆԻ ՕՂՆԻՆԻ ԵԼՐ ՕՒՂԻ. ՄԵՄԼԵՂԵՒ 1933-՝ՅԻԼ ՂԱՆՏ ՂԵԶԵԼՍԱՏԵՒ ՏԱՂՂԱՆ ՍԱՐՄԱԼԱՂՂԱ 163,3 միլիոն ՍՈՄ ԽԵԼԵԴԻ, 1936-՝ՅԻԼ — 438,3 միլիոն ՍՈՄ ԽԵԼԵԴԻ.

ՂԱԼՂՈԶՇԵԼԱՐԵՒՆԻ ՄԱԼԵՒ ՎՈԼՄՎՆԱ ԿՈՄԵՂԵՏՄՄ

„ԲԻԶ ՎՈԼՇԵՎԻՂԵՐ, ՎԱՂԻՂ ՂԱԼՂՈԶՇԵԼԱՐԵՒՆԻ ԴԱ ՎԻՂ-ՎԻՂ ՏԵՂԵՒ ՂԱԼԱՂ ԴԱ ՎՈԼՄՎՆԱ ԽԵՂՇԵՐ ՎԱՂԱՄԵՒ“ ԵԴԻ ՏՏԱԼԻՆ ՇՈԼԴԱՏ ԷՂՐԻՆԻՆԻ ՂԱԼՂՈԶՇԵԼԱՐԵՒՆԻ ԲՅՈՒՂԻ ՏՈՂՄՅԵՒՆԻ ԲԻՐԻՆԻ ՏԻՂԵԻՆԵ. ՎՈՒ ՏՅՅ 1933-՝ՅԻԼ ԱՂԵՒՐ ԷԴԻ. ՂԱԼՂՈԶ ԵՂԵՎՆԵՏԻ ՏՏԱԼԻՆ ՇՈԼԴԱՏԵՒՆԻ ՂԱԼՂՈԶՇԵԼԱՐ ՄԵՆ ՂԱԼՂՈԶՇԵՒ ԶԵԼԴԵՐԻՆԻ ԱՂԵՂԵՒ. ՂԱՄԵՆ ՕՂԻԼԱՐ ՕՒՂԻՂԱՆԵՂՂՆԱ ՇՄՆ ՇՅՂԵԴԻՆԵՆ ԱԼՂԵՒՏ ԱՂԵՐ, ՎՈՒ ՏՅՅԻՆԻ ՂԱՐՏԵՒ ԱԼԵՒ.

ՔԱՐԻՂԱ ՄԵՆ ԿԻՄԵՒ ՂԱԼՂՈԶՇԵԼԱՐԵՒՆԻ ՄԱԼԵՒ ՎՈԼՄՎՆԱ ԿՈՒՂ ԿՅՈՒՂ ՇՄՆԱՐ ԿԵԼԵԴԻ, ԿՅՈՒՂ ԴԵ ԿՈՒՂ ԿՅՈՒՂ ՇՄՆԱՐ ՕՒՂԻ. ՕՂԱՏԱՆ ԿՈՒՂ ՇՄՆԱՐ ԻՏԵԼԵԴԻ.

Qalqozsalar men qalqozsə əjelderin maldə voluvna kəp kredijt verildi. Olarqa mal arzan vaqa men satylər, çenildik verildi.

Sarqozdar 1933-çyldan bastar 1937-çyloa dejin qalqozdar men qalqozsalarqa arzan vaqa men, kredijt verip 1118 myd slyr çana vizav sattə, 1546 myd cocqa men cocqa torajyn çana 2393 myd qoj men qozsə sattə.

Osy vaqyttin icinde qalqoz permalarə qalqozsalarqa arzan vaqa men çana kredijt verip 1408 myd slyr men vizav, 10.696 myd cocqa men toraj, 3.237 myd qoj men qozsə sattə.

Slyrslyz qalqozsalarqa qalqozsalar men çeke caruvalardan kontraktatsijalanər alyncan 3.336 myd vizav arzan vaqa men satyldə.

Qalqozsalar men qalqozsə əjelderin çeke menciğindeki maldyn sa-ny çyl sajn kəvejir keledi.

QALQOZDYQ MAL CARUVASYLYQ PERMALARNYN ƏSYVI

1930-çyl qalqozlarda alqac tet bir nece myd mal caruvasylyq permalarə uymdastylə. Soday veri qaraj permalardyn san çylma-çyl əsyvde. 1932-çyloq qynuvardyn birinde qalqozlarda 62 myd perma völd, bularda 5,4 millijon vas iri qara, 2,1 millijon vas cocqa çana 1,6 millijon vas qoj men ecki völd.

1934-çyloq qynuvardyn birinde permalardyn san 132 mydoa çetti. Ol permalarda 5,6 millijon vas iri qara, 2,5 millijon cocqa, 7 millijon qoj men ecki völd.

1934-çyl mal caruvasylyqyn ərkəndevindeki perelomny çyl völd. Partijanyn XVII sijeziñde çasaqan vajandamasynnda Stalin çoldas vylaj dedi: „Mal caruvasylyqyn isin vykil partiya volər, vizdin varlyq qyzmetçiler, partijada varə da, çocqə da tygel çumylər, öz qolyna aluvqa tijis...“ Stalinin bul səzderine vykil çunt çavar qajrdə. Mal caruvasylyqyn isini myqtar ərgə vastə.

Partiya men ykimet qalqozlardyn tavarly permalaryn ulqajtuvqa kəp kəmek kəsetti. Permalardaqə maldyn san kəp əsti çana əli de əsyvde. Qalqozlardyn tavarly permalarə çana mal sarqozdarə mal caruvasylyqyn ərkəndetyv isinde ylken təl atqaradə. 1937-çyloq qynuvardyn birinde qalqozlarda 371 myd perma var edi, ol permalarda 12 millijon vas iri qara, 5,3 millijon vas cocqa, 18,7 millijon vas qoj men ecki völd.

1937-çyldyn ajaqynnda 235 myd qalqozda, vasqaca ajtqanda varlyq qalqozlardyn 95,7 protsentinde mal əsiretin tavarly permalar völd.

Mal caruvasylyq qajta quruv dəvirinde kemigeni men, bul dəvir ajaqtalqannan kejin tez ərkəndev çolna tysti.

ENBEKÇILƏR BUQARASYNYN MƏDENİJETININ KƏTERILYVI

SSSR daqə oquvsylardyn san

1914-ç.	1928— 1929-ç.	1936— 1937-ç.	temengi çyldarqa qarataqanda 1936—37-çyl nece ese kəp		
			1914-ç.	1928—29-ç.	
Oquvsylardyn san (myd esevi men)					
Varlyq oquvsylar	8137	15008	38335	4,7 ese	2,6 ese
Bastavyc çana orta mektepelerde	8025	12604	28842	3,6 „	2,3 „
Sonyn icinde orta mekteptegiler	995	3717	17872	18 „	4,8 „
Bulardyn icinde ədeji [mamañdyq veretin orta mektepelerde	79	206	769	9,7 „	3,7 „
Ylkender mektepelerinde	çocq	2226	8942	—	4 „
Çocqarqə dərəçeli mektepelerde	112	117	512	4,8 „	3,2 „
Aspijranntlar	məlimet çocq	1	9	—	9 „

OQUV-AQARTUV ÇUMBSYNA USTALOQAN QARÇYLAR

Mädenijet qurılışының tyrleri	1925—28-ç.	1936-ç.	1925-26-çыла qaraqanda 1936-çылы ne- ce ese көр
	millijon som	esevi men	
Oquv-aqartuv çumbsyna ustaloqan var- lyq qarçы	559	13461	24,0
Sonyń içinde:			
Çalpy oquv çana balalar tərbiyesi	298	6777	22,7
Ijskuvstvo	2	238	119,0
Kadr dajarlav	160	4655	29,1
Qylym	28	827	29,5

KLUVBTAR, OQUV YJLERI ÇANA KITAPQANALAR

1914—1937-ç.

Barlyq klubtar men		
oquv yjleri	222	80946
Qalada	134	17175
Derevnede	88	63771
Kitapqanalardıń sanı	12600	55901

SSSR DA KITAP ÇANA GAZETTER

SSSR da 1936-çылы сыqqan vykil gazetterdin kezektı tyıraçы 37,971 мың дана, 1936-çылы vasylyp сыqqan kitaptardyń varlyq tyıraçы 571,1 millijon-qa çetti.

1864-çылы men 1914-çылы arasy 50 çылы içinde marksizm klassikleri, Marks-Englis-Lenin-Stalin сыqarmalary 0,5 millijon дана vasylyp сыqqan. Bul сыqarmalar Sovet Sojuzыnda 20 çылы içinde tyıraçы 334,6 millijon дана, tek 1936-çылыda 43 millijon дана volyp vasylydy. Stalindik Konstıtutsiya 62 tilde tyıraçы 27,5 millijon дана volyp vasylydy. „SSR Sojuzы Konstıtutsijasының proektisi turaly“ Stalin çoldastyń vajandamasының tyıraçы 15,4 millijon дана volyp vasylydy. SSSR da gazetter 69 tilde, al kitaptar SSSR qalyqtaryның 111 tilinde сыqady.

Qazaqstanda Өktəbr revolyutsijas men azamat soqıssınñ kunderi

(Datalar men paktılar)

1920-СЫЛ

12-mart. Tackent. Pruvnze çana Kyvjıcep çoldastar „Çeti suv kazak-otıstar men tarapı çalqına“ yndev çiberdi, yndevde sovet ökimetine qarıs kyresip çatqan kazak-otıstardı kyrestı toqtatıp, Çeti suvdı carıvacsılyq çana mädenijet çaqınan örkendetyv ycin birlesip iske kirsyvge saqırdı, Çeti suv majdanıññ komandovanıjasına „zəvir salmaj majdandı derev toqtatıvoqa varlyq caralı qoldanıv“ kerektigi mindetelindi, ol ycin „qarıs çaqıñ komandovanıjası men qabarlasıp, olardıñ qarıslyq etrevin usınuv“ kerek dedi. Sovet ökimetin sözsiz qavı alıp vaqıñnan çana quraldarıññ tastaqandardıñ „qara vastar tolyq qavırsız volıv çana olardıñ Resej çımıscı-carıvalarına qarıslyq etken әreketleriniñ väri keciriletindigi“ qamtamasız etiledi dedi.

4-mart. Orıñbor. Qazaq ölkesin basqaratıp soqıs-revolyutsıjalıq komıjtetin RK(в)P praksıjası qavı aldı:

1) Alac-ordanıñ Vatıstaqı völimin çojıv tuvralı; 2) Aqtöve qalasında Torqaj ovılysın basqaratıp ortalıq qurıv çana gıvıñnalıq revkom saılav tuvralı; 3) Aq vilaq çana Moçar avdandıñ sovetteri Aqtöve yjezdik atkomine vaqıñıv tuvralı; 4) varlyq qazaq ovılystarıñ: Aqmola, Semej, Oral, Torqaj çana Tyrkstan ölkesine qarajtıv qazaq ovılystarıñ bir resıuvlıjka volıp birıgyv tuvralı; 5) 1920-сы 1-majda Aqtöve qalasında Aqtövenin yjezdik sovetterinin sıjezin saqıruv tuvralı.

5-mart. Oral qalası. Oraldıñ qalalıq partıja uımdarına qarajtıv RK(в)P mıcelerinin çalıp çıñnalsı voldı. Propsojuvzdardıñ maqsatı tuvralı vajandamanıñ tıñdaqanıp kejin çıjlys tıñnıp qaçet dep tartıp: „Çappaı mindetti tyrde envek etyvdi qoldanıv arqıly çana envek tärtivin köterip, carıvacsılyqtı mıljıtarıjzatsıjalandıruv arqıly öndiristi uımdastıruvoqa propsojuvzdar keñ tyrde qatınasıvları kerek“... dedi.

Çıñnalsı „çergilikti propsojuvz uımdarına saıasıj ijdeja çaqınan basılyq etyvge aıjlyqsa köñil völyvdi qaçet dep tavadı“.

Qavılda taqı vılay delingen: „a) әr sojuvzdıñ çapıñnan praksıja qıgılyp, partıjalı çoldastar propsojuvz çımıssına qolma-qol aralasıp otıruv ycin völınsin; b) vılargı sojuvzdardıñ qandaj da volsa proletarijat taktıkasınan aıñ çajılvayıv vaqılar otıruv, sojuvzdardıñ sovet otıñdarı men tıqız vajlanıstı volıvına severci volıp otıruv çana sojuvzdardıñ öndiris-carıvacsılyq majdanındaqı kyreske völsendi tyrde qatınasıvoqa tartıv mindetteri çyktelsin...“

6-mart. Polca armıjasınñ soqıs әreketin qajta vastavı.

Semej. Semej uıñmına qarajtıv RK(в)P-ññ mıceleri men tlekteleriniñ çalıp çıñnalsı voldı. Çıñnalsı RK(в)P-ññ qalalıq komıjtetin saıladı.

9-mart. Oral. RK(в)P-ññ yjezdik çana qalalıq ekinci konperensıjası asıldı.

10-mart. Oral. RK(в)P-ның гувирнальқ komijseti propessija çana совет mekemelerindegi kommunistlerdi aзық-тылік çımьсында istevge aldь.

11-mart. Aqtöve yjezi. Bestamaq volьssınny 4-avıında RK(в)P-ның kandidat toвь uьmdastьryldь.

15-mart. Semej. RK(в)P-ның гувирнальқ vıjrosь „eңbek majdanь-ның çetiligin“ ötkizyv tuvralь RK(в)P-ның Ortalьq Komijseti bergen telegrammanь talqьlar, RK(в)P-ның yjezdik vıjrolarь men kommunistik jacejkalarqa ol telegrammanь is çyzine asьruvdь mindettedi, ötkizgen çeksemvilik, semvilikter çajьnda гувирнальқ vıjroqa eser verilip oтьrsьn dedi.

17-mart. Orda. RK(в)P-ның Bөkejlik гувирnelik birinci konperensijasь asьldь. Konperensijaqa 39 delegat qatьnastь. Kyn tәrtibi: 1) aqьmdaqlь monent; 2) qalьq aralьq çaj; 3) ult mәselesi; 4) qazaq өlkesindegi RK(в)P-ның uьmdarьn birlestiretin organ uьmdastьruv; 5) gorkomnьn vajandamasь; 6) çergilikti oьndardьn vajandamalarь; 7) RK(в)P-ның IX Sijezine delegat sajlav; 8) гувирнальқ komijsetti sajlav t. v.

Өlkede bir ьnqaj partijalьq sentr uьmdastьruv tuvralь vajandamanь tьndaqlanьn kejin konperensija „Qazaqьstannьn Ortalьq Komijsetin uьmdastьruv ucın“ гувирнальқ komijsetke Qazrevkom men sojlesyvdi tapsьrdь.

21-mart. Poltoratsk. 3-Tyrkstan dijvizijasьnьn vastьqlь Belop çoldasqa Qaral-Avakumt sьpьna derev savuvьl çasav tuvralь Pruvnze çoldas vıjrlьq verdi. Vıjrlьqta 5-armijanьn Sergijopoldaqlь vәlimderi men vajlanьs çasavdь usьndь çana „sol bettegi varlьq әsker vәlimderin qosьr Lapsege çigerli savuvьl çasav kerek, ondaqь maqsat Lapse, Ala-kөл rajonьn çavdan tazartuv“ dedi.

23-mart. Oьnvor. Çappaј mindetti tyrde eңbek etyv isin vasqaratьn komijset quruv tuvralь Qazrevkom qavль sьqardь. Ol komijsetke Qazaqьstan da mindetti tyrde eңbek etyv isinin tez vaqьtta planьn çasav, гувирнальқ, yjezdik, qalalьq çappaј eңbek etyv komijsetterin quruvdь tapsьradь.

2-aprel. Aq vılaq. RK(в)P-ның avdandьq komijseti 2-majda RK(в)P-ның avdandьq birinci konperensijasьn saqьruv tuvralь qavль aldь.

4-aprel. Öskemen yjezi. Sogornij derevnesinde 12 adamnan RK(в)P ge tilektesterin jacejkasь qurьldь.

6-aprel. Oьnvor. Qazrevkomnьn myceleri çana Oьnvor, Oral гувирнальқ komijsetterinin vәkilderi qatьnasqan kommunist çoldastardьn mәçilisinde Qazaqьstan RK(в) Partijasьnьn vaqьtca uьmdastьruv vıjrosь qurьldь. Mәçilis mьnandaj qavль aldь:

„1. Aqtöve konperensijasьnda kommunist praksijasь qavьldaqlan qavль voьnca Qazaqьstanda uьmdastьruv vıjro quruv vaqьtca qacet der tavьsьn. Vıjronьn sostavь konperensija көrsetkenderden qurьsьn.

2. Uьmdastьruv vıjrosь: a) partijanьn өkkelik sentrin quruv ucın tez vaqьttьn icinde RK(в)P-ның өkkelik konperensijasьn saqьruvqa varlьq çatalardь qoldanadь; b) qazaq өlkesinde çergilikti uьmdardьn çımьsьna vasьlьq etedi; c) өkkelik sentrdin pravasь men rajdalanьr, Qazrevkomnьn sovettik mekemelerinin çımьstarьna vaqьt veredi çana varlьq өkkelik mekemelerdegi kommunistik praksijalardьn çımьsьna vasьlьq etip oтьradь.

3. Kynelikti çımьstardь vasqaruv ucın uьmdastьruv vıjrosь oьtasьnan atqaruv komijssijasьn quradь çana aььna kem. volqanda 2 ret plenarьlьq mәçilis ötkizip oтьradь.

4. Qazaq өkkelik revkomnьn çana oььn mekemelerinin varlьq qьzmetkerleri — kommunisteri uьmdastьruv vıjrosьnьn toльq qaratamaqlьnda voladь, әjtsede әr kim özinin partijalьq mindetin turqan çerine volmasa çımьs istejtin çerine qaraj çergilikti uьmdarda atqarьp oтьradь“.

7-aprel. Orıñbor. Qazrevkom Qazaqstanda çer pajdalanıvıñ vaqıtca ereçesin vekitti. Ereçe voıñıca çer reforması volqanca: egincilik pen kyp köretin otırqısq qalqıtarı (orıs çana qazaqtar) eziniñ turqan ovılsınan vasqa çaqqa qandaj da bolsa köcirıvge tıñ salıñadı; mal vaqatın köspeli qazaq eli saltı voıñıca köcir-qonıvqa pravalı; qazaq çana kazak-orıs elderiniñ ortağ pajdalanıvında volır kelgen çerler, әdettegi salttarı voıñıca vıñıñ çer pajdalanıv forması men pajdalanıvqa, sol elderdiñ qaramaqına verildi; pereselenderge köcerde verilgen çerler solardıñ öz pajdasında qaldı. Sonı men qatar olar sonqı eki çıldıñ icinde arendağa alqan çer men 1920-çıl voıñı pajdalanıvqa pravalı boldı.

16—17-aprel. Petropavı. RKÇS-ın ujezdik birinci sijezi boldı. Aqımdağ moment tuvralı alqan qavılsında sijezi: çastar „qatardan qalqandar men sarcaqandardıñ ornına varır kyreske tysıvge“ daıñ dedi. Çergiliktı orındardıñ vajandamalarına qaraqanda çastardıñ çımısqa aqartıv isine ıntaları zor ekeni, vırağ çergiliktı çerde vası çoğ ekeni körinđi.

20-aprel. Orıñbor. RK(в)Р-ın Qazaqstan ökelik vaqıtca uıñdastıvıv vıñrosın RK(в)Р Ortalıq Komıjtetine çazqan qatı:

„Qazaq ökesin vasqaratın soqı revolyutsıjalıq komıjtetiñ çımıs isteji vıstaqanına 10 aj bolsa da, әli kunge sejin ökelik partıja sentri volmaj keldi. Sondıqtan qazaq ökesiniñ cettegi calqaj çerlerin körciles partıja uıñdarı qamtır keldi. Mәdenijeti nasar, өз ara ec qandaj uıñdasraqan qazaq vıqarasınq sovıñistik iñtelligentsıjanıñ ыралına verilyvi, vıkil qazaq dalasına çajılр ketken kontrrevolyutsıjonerlerdiñ sovet ökimeti men partıjамызға qarıs kucti ygit taratıvı, aqıñda, çalр qazaq sijeziñ saqıratın mezgildiñ çaqıñdar kelyvi—osın vәrin alqanda vıkil ölkeden çavdı alastav çana sovet ökimetin qurıvıñ qaçettiligi bizdiñ aldımızға iri-iri sajası çana partıjalıq mindetter qojadı. Bul mindetti öte qolajsız çana asa avır çaqıñda orındavqa tuvra kelip otır, onıñ ystine bizde kyc, qaraçat tipti çoğ desek volqandaj, sondıqtan sizderden surajtıñмыз:

a) biz ven körciles varıq gıvıñnalıq komıjtetterge (Orıñbor, Oral, Selevе, Омв) bizge kömektesip otıruvıñ mindettesenizder eken;

b) qazaq tilin viletin varıq kommıvnıster movlijzatsıja etilip bizdiñ qaramaqımızға çıberilsin, onıñ ystine ölkede çımıs isteji ycin orıs çane musımandardan bizge әciretsiz qызmetkerler çıberilsin;

c) uıñdastıvıv çımısına qaraçat vosatılsın;

ç) varıq ovılsıtıq uıñdar men birdef, bizge de materijal çana liñterativra verilip tursın“.

25-aprel. Orıñbor. RK(в)Р-ın Qazaqstandıq vaqıtca uıñdastıvıv vıñrosı „Qazaq ökesi men körciles ovılsıardıñ kommıvnistik uıñdarına“ vıñaj dep qat çazdı:

„Qımbattı çoldastar! Qazaq ökesiniñ terrijiasında derbes sovet respıvlijkasın qurıv ycin bizdiñ aldımızda kyrdeli çana öte mañızdı mindetter tur.

Qazaq ökesin vasqaratın soqı-revolyutsıjalıq komıjtetti qurıv men bul sekildi respıvlijkanıñ irgesi qalandı. Komıjtet ölkede sovet ökimetin qura otır, çalр qazaq sijeziñ saqımaqı. Sijezi RSPSR dıñ bir mıcesini retinde ökelik avtonomijalı memleket qıtılsınq formasın belgilejdi.

Bygin tанда aldьmьzda turqan partijaly mindet—өлkedegi proletarijat çana еңбекci elementterge sajasij, partijalyq basьlyq ететin, olardy иьmdastьратьн, ақartатын çana sajasij kyresterge араласыр, çана өkimetti, çана өmirди qurатын орталыqtan bir ьлqьj basь partija apparatusьн quruv.

Bir ьлqaj çana zaңdy өikelik partija sentrin qurqanoja sejin, bul maqsattardy иьmdastьruv vujrosь өз mindetine alady.

Өlkede partija çumьsьн иьmdastьruv çana onь алыр varuvda vizdin aldьmьzda kyrdeli çana avьr, viraq, ec bir kejinge qaldьruvqa tozvejtin, mindetter tur. Ol—әni az, әni ьтығандь qazaq proletarijatьн иьmdastьruv, olarqa sajasij tәrbije берyv çana osь negizgi иьtqьnyьн manajьna çartylaj proletarijat elementter men qazaqьн өte kedey qalqьn çьjnav, syjtip, bulardy өз ara иьmdasьr volqan basqa qalyqtardьн proletarijat elementterine qosьr, biriktiryv.

Qazaq tilinde sovettik, әsirese partija lijeratuvrasьnyьн tipti çoqьtyqь çana өз vetince partija çumьsьн çyrgize alатын qazaqtan çьqan kommunistik qьzmetkerlerdin өte azdyqь,—çaqdajdy tofence qьjьndatьr otyr. Osь kyngi çaqdajda, өzi azqana qьzmetkerlerdin çumьsь көр volqandyqtan, qazaq tilindegi partija lijeratuvrasьnyьн tipti çoqьtyqьnan, kommunistik ijdeja men tanьsuv azqana qazaq ijntelijgentterine qana mymkin volьr otyr. Osь ijntelijgenttik kycti pajdalana otyrьr, viz varьlyq çumьsьmьzdy qazaqьн proletarijatь men kedeyleriniьн sajasij sezimin ojatuvqa, olardy tәrbijeler partijamьzdyьн qatarьna, совет mekemelerine, propsojuvzdarqa çana basqa orgьndarqa vavьr tartuvqa çumsavьmьz керек.

Bul tofence qьjьn çumьsь, viraq bulaj etpegen kynde partijamьzdyьн çana varьlyq совет qurьlysьnyьн tavьstarь berik volacaq emes.

Biz çumьstь әlip-vijden, ec vashьnan vastavьmьz керек volady.

Ең aldь men viz qazaqьн еңбекci vьqarasьna olardyьн myddesi basqa qalyqtardьн еңбекci vьqarasь men bir ekenin tysindiryvden vastavьmьz керек, tek, solar men birlesip kyreskende qana tyрli ekonomijkalьq çana ultьtyq tәveldilikten qutyluvqa volatьnyьн tysindiryvimiz керек. Ultьlydyq propaganda иьтып çajqan vьqaranьн sezimin tazartyр, еçelden әdet volьr kelgen qazaqсьlyqtan basqalarqa senvevcilikti çojuv керек, syjtip, qalyq arasьnda tyрli vьrçuvazijasy-ultьsь ьqpal taban tirejtindej tirek qaldьrtav керек.

Biz өzimizdin çumьsьmьzda sol vьqaranьн sajasij çana мәdenijet дәreçesi төmen ekenin udajь este saqtap, olardy arasьnda ultьtyq-dincildik çana tuvьs-uvuvьlyq predrassuvdkalardьн varьlyqь men sanasuvьmьz керек volady, bul мәselelerge өte saq volьr, çumьstь bilip istev qaçet. Bizdin kej bir иьmdarьmьzdyьн Bacqurtstan men Tyркstanda çivergen varьlyq qatelikterinen viz ne volsada avlaq voluvqa, olardy qajtalamavqa tijistimiz. Bacqurtstan men Tyркstanda vizdin çoldastardьн calaqajьlyqьnan ultьlydyqьн, sovijniizmniьн өrcigenin көrdik, mulyь men vizdin çavlarьmьz, ducrandarьmьz ken tyрde pajdalanьr vaqьtь.

Biz bir çaqьnan төmendegi иьmdarьmьz vep qьzmetkerlerdin ojlamaaj orgьnsьz is istevciligi men kyressek, екinci çaqьnan ultьsь uvklondar men vatьl kyresip otyruvьmьz керек volady.

Bul tuvьaly viz qazaq arasьnda çumьsь istevdin velgili bir metodьн tavuvьmьz керек. Solardy arasьnda çumьsь istejitin әdeji qьzmetkerler kadryьн tәrbijeler, tez vaqьttьн icinde qazaq tiline kitap-salar avdarьr, olardy qazaq qalqьnyьн oj-sanasьna laьqtar өndevge kirisyv керек.

Qazaq arasında cıms istep kele çatqan uımdar uımdastıruv vırosın taqajna cıpnaluv kerek, ondaq maqsat varlıq kuc, qaracattı qosır partija cımsın colqa qojuv, yjkeni, uımdardıñ qajsı volsa da ceke bir özi vıl cımsıardı mengerip äkete alımaıdı.

Bygin taqda aldımızda turqan maqsattıñ vırı volqandıqtan vıl cıms toqtavsız tez vaqıtta oındaluv kerek. Bykil oırs proletarijatın taqdesi çana sajasij-revolyutsialıq ömirdeñ kör kejin qalqan, qazaqtıñ proletarijatı men öte kedej vıqarasın taqdırs oı cımsıdı cecilip cıquvna taqız vajlanıstı“.

25—27-aprel. Petropavı. RK(в)P-ның qalalıq konperensijası vıldı. Konperensija partija komıjetiniñ esevin taqdadı. Alqan qavlısında konperensija, derevnedegi cımsıstı kucsejyv kerek, ol ycin uımsın varlıq partialı kucin tyrkiliktı çana vaqıtca cımsıtaqta pajdalanuv kerek dedi. „Çañadan partija qızmetkerleriniñ kadryn taqvıjelep, ösiryv ycin partija mektevi acılsın. Myseler men tilektester qajtadan tirkelip, olardıñ durıs esevi alınsın. Komıjet öziniñ cımsında sentralizm prijsiviniñ qoldansın“ — dedi.

2—5-maj. Aqmola. Qazaq kedejleriniñ birinci yjezdik sıjezi vıldı. Sıjez qavlısında vılay dedi. „Aqmola yjezindegi qazaq eliniñ kedej slojı oırs proletarijatın taqarına qosırs, Cımsıdı revolyutsiası vıqarasın avangardıñda voladı“.

4-maj. Vernij. (Alma-ata) propsojuvzardıñ ekinci ovılsıstı konperensijası Pıvımanor çoldastıñ aqımdaq moment tuvralı vajandamasın taqdadı. Vajandama voınsa alıqan qavlıda vılay delingen:

„Resejdiñ kommunistik partiasın Bykil Resejlik IX Sıjezi qavlıdaqan, Sovetti Resejdiñ carıvasıstı qurılsı tuvralı RK(в)P Ortalıq Komıjetiniñ tezijsini taqıldaıdı, carıvasıstı qurılsıstı taqıpteyde çergiliktı carıvasıstı çana ekonomikalıq çaqdajı saıkes tezijsi is cızine asıruvdi konperensija Çeti sıv ovılsın varlıq propessialıq sojuvzarına mindetti dep sanadı“.

5-maj. Oıpvor. Qazrevkom çalır qazaq sıjezin saqıruv tuvralı ereçeni vekitip kın taqıvine taqna taqselelerdi belgiledi: 1) Qazaq ölkesini vasqaruvdıñ potmalarıñ taqajındav; a) Qazaq respıvblıkasın aptonomıjasın çarjalav; b) ölkeniñ ortalıq ökimetin saılav; 2) Qazaq respıvblıkasın taqıtorıjasın cegin aıruv çana ortalıq mekemelerdiñ tuatın çerini belgilev; 3) Ökelik revkomın vajandamalar men esepteri; 4) Qazaq ölkesinde carıvasıstı çana çer sajasatı; 5) azıq-tylik taqselesi; 6) soqırs sajasatı; 7) sot cırgızyvdiñ potmaların taqajındav; 8) qalıqtıñ oquv-aqartıv isteri; 9) ölkeniñ äkimcilikke völinyvi; 10) Pıjnans sajasatı.

9-maj. Semej. RK(в)P ның guvınalıq vırosı Vatsı maıdanıñ 50 kommunisti mobilizatsija etip çıberyvge qavlı qıldı. Semej uımsınan 35 kisi, Öskemenen 7 kisi, Pavlodardıñ 6 kisi, Qarqaralıdan 2 kisi.

10-maj. Öskemen. RK(в)P ның guvınalıq vırosın qavlısına sıjeñip, RK(в)P ның Öskemen yjezdik vırosı Vatsı maıdanıñ RK(в)P ның 6 mysenin çıberyvge qavlı qıldı.

14-maj. Aqvılaq. RK(в)P myseleriniñ cıpnalıstı Polcanıñ pandarı men kucseyv tuvralı vajandama voınsa, taqadaı qavlı aldı: „Biz, Aqvılaq avdanın kommunisteri, partiasıñ Ortalıq Komıjetiniñ birinci saqıruv voınsa özimizdi Ortalıq Komıjetiniñ qarataqına veremiz.

Polcanıñ cımsıstılar men carıvalarıñ qıl etken, Polcanıñ pandarıñna ölim“.

16-maj. Çырпыть yjezi. Çырпыть yjezindegi овьльстьq atqaruv komiitetterdin predsedatelderinin birinci sijezi boldь. Sijezge 22 predsedatel qatьnastь. Munan vasqa 200 dej qazaq enbekileri qatьnastь.

Sijez aqьmdaqь moment tuvralь vajandama men çergilikti çerlerdin vajandamalarьn tьndadь. Alqan qavlyсьnda sijez Qazrevkom men ortalьq-faqь совет ökimetin qutьqtadь.

„Yjezdegi qalьqtardьn arasьnda keң tyrde ygit-tysinik çyrgizyv men совет ökimetinin ijdejasьn is çyzine asьruvdь“ sijez mindetine aladь.

25—26-maj. „Pravda“ da Stalin çoldastьn „Antantanьn Resejge çana çorьqь“ degen maqalasy vasьldь.

26-maj. Petropavьl. Metallьlar sojuvzьnny RK(в)P praksijasьnny çalьp çьnalьсь, partiya komiitetine praksijanьn varьq myceleri Batьs majdanьna varuvqa daььn ekenin bildirdi.

Petropavьl. Propsojuvzdar vijrosьnny plenuvть qalanьn proletarijaty Polcanьn vuvçuvazijasьna qarьsь kyresip çatqandardьn qatarьna qosьluvqa, al tьjlda qalqandardь enbek majdanьnda varьq kyc çigerlerin çumsavqa saqьruvqa qavly etti.

27-maj. Petropavьl. Öz erki men Batьs majdanьna varuvьylardьn birinci partijasь 30 kommunist attandьryldь.

28-maj. Semej. Ovьльстьq revkomny saqьruvь men ötkizilgen qazaq qьzmetkerlerinin vas qosqan mæçilisi, sajlav kezinde uruv talasьnny belsendi vasьylarьn teçer ustav tuvralь qavly aldь. Yjtkeni, sovetterdin sajlavь çaqьndav men Semej yjezindegi qazaq elinde eski uruv partijalarь kyseje vastadь, osьqan vajlanьсь sajlavьylardь kyctev adetteri көvejgen edi.

Ауыл-сарууасылық артелинің уставы визуандық түрде

QK(В)Р Орталық Комитеті мен Қазақ ССР ның Қалық Комиссарлары
Советінің қавлысы

Үгсар, Пресноп, Силик, Қаскелең, Сув, Қордај, Келес, Сәвилдір, Сајрам
Қазталорқа җана Катонқарақай авдандарында асылған ауыл-сарууасылық
артелинің уставыны визуу рақтылары, қалқоз васқармаларыны, җер мекеме-
лерінің, советтердің җана типті партија ијымдарыны уставты вулҗтрај, таван-
ды иске асыруудың маңызыны тусинбегендігін көрсетеді. Советке, әсіресе
җер мекемелері мен қалқоздарға кіріп алып, қалқоз қиғылысының веделин
тусируу үсин вулдыргіктик җумьс җургизіп отырган қалық җавлар — троцкі-
сіл-визуаринсіл җана ултыл-расіјс сріјондарды, зыјанкестердің зыјанкес-
тігінің җана түрін көре алмақандықын көрсетеді.

Қалық җавлар қалқозды җер мен рајдалануу, уј іргесіндегі җер, җерге
орналастыруу зыјақты маңызы мәселелер җөнінде ауыл сарууасылық артели
уставыны визууасылықты вағынса қостар келді. Ауыл-сарууасылық артели
уставыны өрескел [визууы-тына түрде вольды: уј іргесіндегі җерді кейде
2-3 гектарға дейін җеткізуу җана уј іргесінен җер вөлір беруу җумьс
қаса-қана ақсатуу (Оң тустік Қазақыстан овылысының 220 қалқозында,
Алма-ата овылысының 550 қалқозында, Сырды Қазақыстан овылысының 500
ден артық қалқозында уј іргесіндегі җерлер вөлінебеген), җерді җеке сару-
валарға, җеке қалқоздар мен ијымдарға арендаға беруу, қалқозсыларды
җеке менсигне уј іргесіндегі җер деген сылтау мен сувлы җерге дәнді
егіс салып алуына җол беруу, җеке қалқоздарды турақты җумьс күйін
җалдар алуу, тақты осындай түрде вольды.

Қаскелең авданының Руврманор атындағы қалқозында, „Еңбексі“
қалқозында тақты васқаларында җерді җеке сарууаларға арендаға берген,
көп қалқозсыларды җеке менсигіндегі дәнді егісі 2-3 гектарға дейін
җеткен; Іле авданындағы „Еңбексі“ қалқозы 140 гектар пісндік җана 60
гектар сувармалы җерді җеке сарууаларға арендаға берген. Мірзојан ав-
данындағы „Еңбек“ қалқозының председатели Бексұлтанлыр уставтыны
визууына қылмысты түрде җол бергені вылај тұрсын, уј іргесіндегі җер де-
генді сылтау қылып, өзіннің җеке менсигіне, ортақтастырмаған 8 гектар
дәнді егіс іжемденген; Қордај авданындағы „Кенес“ қалқозының пред-
седатели Булақыр түрлі ијымдар мен җеке сарууаларға 115 гектар җер җана
„Іскра Ленина“ қалқозына 600 гектар пісндікті арендаға берген, сол ав-
данындағы „Қызылсај“ қалқозының җеке қалқозсыларында 9 гектарға дейін
дәнді егіс вольған, оны җумьс җалдар еккен. Краснопор авданындағы
„Красній Октябрь“ қалқозы, Іле авданындағы „Новіј рув“ җана „Рассвет“
қалқоздары ондаған қалқозсылары җумьсқа сықрај җатқан вақтыта җумьс
җалдаған. Талды-қорған авданында „Үс қайнар“ қалқозы, Сув авданын-
дағы „Дувған-Рақар“ қалқозы зыјанкестік пен асыратылып җіберілген.

Сув авдандық атқаруу комитетінің, авдандық җер вөлімінің җана ав-
дандық сув сарууасылық мекемесінің қызметілері қалқоздардан 26 гек-
тар җерді занысыз алаған, ол җерді өздері сықрај, җеке сарууаларға аренда-
ға берген. Қурақты селсоветіндегі Горсенің тақты васқа җеке сарууалар
қалқозды күріс егетін җерін күйіп бергендігі үсин, қалқоздан арендаға
җер алаған, вул җеке сарууаларды қалқоз җерінде 12 гектар күрісі вольған.

QK(В)Р Орталық Комитеті мен Қазақ ССР ның Қалық Комиссарлары
Советі ауыл-сарууасылық артелинің уставыны тынадай түрде визууаны
да көрсетеді: қалқозсыларды җеке менсигіндегі атты җумьс үсин қал-
қозсыларға еңбек күйі җазылаған, мал сарууасылықның продувксіјасын

чалдооздардын еңбек күнүнің қаны кемитетін— „чалдоз вақасы“ деген нарық пен сасуу сыйақты истер ителген.

Қазталопқа авданының бір сыйра қалдооздарында бөлінбейтін қорға 40 процетке дейін қарғы бөлінген, ал сол авданының авдандық қер бөлімінің бастығы Крәсеп қалдоз председателінің айына 100—150 сомнан өзі қал ақы белгілер, қалдоз уставын бузған; Алтай МТС ның директоры Родонников қана авданының қеке қызметчилері қалдоздың мүкінін білген қана қалдоз председателдеріне заңсыз сыйра салған; Сайрам авданының қызметчилері „Қайрат“ қалдозынан 2000 сомды, „Қайтмас“ қалдозынан 1000 сомды заңсыз алған. Павлодар авданының „Пуvt Lenina“, „Еркіндік“ қалдооздарында көрсілік тамақты қана қалдоз мерекелері дегенді сыйтауға, бір несе қыз малдарды сойған.

ҚК(В)Р Орталық Комитеті мен Қазақ ССР-ының Қалық Комиссарлар Советі қавлы етеді:

1. Қалдоз уставын өрескел бузғандарды сол қолы мен қатаң қаварда тарту, оның ісінде Сайрам мен Сувды истеріні қана авыл-сарууларыбыз артелинің уставын бузуу қоніндегі Қаскелен, Қордай, Қазталопқа, Катонқарақай қана Павлодар авдандарындағы рақтыларды дереу тексеріп бітіруу республика прокуратурына қықтелсін.

2. Барлық авдандарда қана қалдооздарда авыл-сарууларыбыз артелинің уставын қолдануыды дереу тексеруу қана тексеруу кезінде уставты өрескел бірталау мен бузуу рақтыларын дереу қойу, айрықтарды қатаң қаварда тарту Қер Қалық Комиссариатына, қер мекемелеріне, ҚК(В)Р-ның овлыстық қана авдандық комитеттеріне міндеттелсін. Авыл-сарууларыбыз артелинің уставын бузууды қойу, қана айрықтарды қаварда тарту қонінде дереу қара қолдануу үшін ол рақтылар сол қалдоздың қалдоозларының қалры сыйылысында талқылануы керек.

Өр бір авдандағы тексеруу қорытындысы қер мекемелерінің басқалары қана МТС директорлары, сол сыйақты қалдоз председателдеріні қатынастыра отыры, авдандық партия комитеттерінің біуіроларында талқылануы керек, устав бузууды қойу қана келеекте бул сыйақты өрескелдікті болдырмау үшін тісті қара қолдануы керек.

3. Партия ұйымдары қана советтердің басқалары қырақтылықты насарлатқан қерде, қер мекемелері мен қалдооздарға кіріп алыр, қалдоз қырылысын қулатуыға әрекет қасар отыраң қалық қавлар мен нақтыз волсевіктік күрес әлі де қоқ қерде, авыл-сарууларыбыз артелинің уставын өрескел бузуу оғын алатындығы барлық партия ұйымдарына ескертілсін.

ҚК(В)Р Орталық Комитеті мен Қазақ ССР-ының Қалық Комиссарлар Советі овлыстық қана авдандық партия комитеттері мен совет отындағына, партия ұйымдары мен советтердің маңызды міндеті етір тылауы ұсынады: бул сыйақты маңызды үвәскеде булдыргіктік қимыс қыргызыр отыраң тротскісіл, біуқарынсіл, ұлты-расістерді қана басқа зыянкестерді ақығына дейін қалдырмай қытуу; авыл-сарууларыбыз артелинің уставын бузуу тууралы сәл қана сіignalға да вақты мен тыянақты көңіл бөлуу қана сол сіignal қоніндегі тексеруу қимысын аяқтына дейін қеткізуу.

4. Оң тустық Қазақстан мен Алма-ата овлыстарының практиканында кең қайлыр отыраң „мәлдек“ деген нәрсе, уставтың көрсетуыне сәйкес қалдооздардың недәуірінде ұйыргесіндегі қердің бөлініп берілмеуі қана басқа кемсіліктердің себебі — ҚК(В)Р-ның Оң тустық қана Алма-ата овлыстық комитеттері, овлыстық қана авдандық атқаруу комитеттері, авдандық партия комитеттері, әсіресе қер мекемелері авыл-сарууларыбыз артелинің сталиндік уставын қолдануу үшін волсевіктік күресті бастай алмады, уставтың отындалуыны үнемі қана нақты тексеруу қимысы болмады, сыйтыр, қав элементтердің авыл-сарууларыбыз артелинің уставын — біздің қалдоз қырылысының булқытас заңын тошуысыз бузууына мүмкіндік берді.

ОК(В)Р Орталык Комитети мен Оалык Комиссарлар Совети Оң тустик Қазақстан мен Алма-ата (овылыстарындагы овылыстык партия комитеттеринин, овылыстык атқаруу комитеттеринин авдандыгы партия җана совет ижмдарының басшылары волсевиктикке җатрайтын бул сыяқты практиканы тез җоюуды, авыл-саруу асылыгы артелиниң сталиндик уставын волсевикке қолдануу җолындагы кыреске партия ижмдары, советтерди, җер мекемелерин, қалқоз басқармалары җана алдыңғы қатарлы қалқозсыларды җумылдырууды талап етеди.

5. Ғер Оалык Комиссариаты, овылыстык җер басқармалары мен авдандык җер бөлімдері, ОК(В)Р-ның овылыстык җана авдандык комитетинин секретарлары, атқаруу комитеттеринин председателдері 1938-җылдың ревалынан кесиктирмеј тексерууди битирууге җана авыл-саруу асылыгы артелиниң уставына сәјкес барлық қалқозсылардың уј иргесиндеги увәскелерин бөліп берууге міндеттендирилсин.

ОК(В)Р Орталык Комитети мен Оалык Комиссарлар Совети сол сроктын ичинде қалқозсылардың уј иргесиндеги увәскесин бөліп берууге өздеринин җеке-җеке җаварты екендигин овылыстык җер басқармаларының, авдандык җер бөлімдеринин бастықтарына, овылыстык җана авдандык атқаруу комитеттеринин председателдерине алдын ала ескертеди.

6. Қалқозсылардың җеке менцигиндеги атының җумысы учин җеке қалқозсыларға еңбек кун җазууда волмайтандыгы тууралы қалқоз басқармаларына тижисти нусқав беруу җумысы партия җана совет ижмдары мен җер мекемелеринин басшыларына җыктелсин. Көспели җана җартылај көспели авдандарға авыл-саруу асылыгы артелиниң уставы руқсат еткен көликтер, сол сыяқты көспели мал саруу асылыгы авдандардагы қалқоздардың җеке менцигиндеги аты мен түйеси (устартын 5-параграфы) ес қасап қалқозсылардың қосымса еңбек кун алатын оғына ајнала-алмајды. Қалқоз басқармалары авыл-саруу асылыгы артелиниң уставын бул сыяқты бурмалауды баты тырде җоюуды керек.

7. Партия ижмдарына, җер мекемелерине җана қалқоз басқармаларына „қалқоз бақасы“ деп қалқоз пермасының продувксиясын җасууды толы җоюу җөнинде барлық тижисти җараларды қолдануу җағы җыктелсин; бул саяр келгенде қалқозсылардың еңбек кунинин бақасы кемитеди.

Ғав элементтер (күвләктар, вурҗувазиясы үлҗылар, вајлар җана басқалар) сол сыяқты җалқавлар мен твәктар (қалта қумарлар) қалқоз пермасының продувксиясын қалқоздың икки керегине тегин ја „қалқоз бақасы“ деген сылтав мен рајдаланууды қолдајды, җоның нәтиҗесинде қалқоз таварлары пермадан тижисти тавысын ала-алмај қалады.

Қалқоз басқармалары, партия ижмдары мен җер мекемелері җав элементтердин бул сыяқты булдыргиктик җумысына қарсы баты тырде кырес җургизуви керек, мундај оғынсыз үлестирууди мүлде тәјр, қалқоздың таварлы пермасының барлық продувксиясы кимге берилсе де, қайда җумсалса да, қолданылып отыран базар бақасы мен орналастырылатндај тәртип қолданууды керек.

8. Партия җана совет ижмдары, җер мекемелері, қалқоз басқармалары, қалқоз җумысының стақарысылары мен алдыңғы қатарлы адамдары тротскијцил-вурҗарынысыларды, үлҗы-рацијстерди җана қалықтың басқармаларының қалдырмај, тыр тамыры мен қиртууды керек җана қалқоз җытсылыгы мен қалқозсылар җана қалқозсы әјелдер көрсилгин җумылдыруу негизинде авыл-саруу асылыгы артелиниң Сталиндик уставын мүлтиксиз иске асырууды қамтамасыз етуви керек.

Қазақ ССР-ның Оалык Комиссарлар Советинин председатили — ИСАЈЫР О.

ОК(В)Р Орталык Комитетинин секретары — MIRZOJAN L.

4-нојави 1937-җыл

